

ARKIVEKSEMPLAR

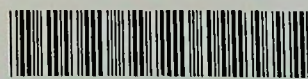
Penger og Kreditt

1982/4

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

Norges Banks bibliotek

013773VPA

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

INNHOOLD

- 259 Boligprogrammet
- 261 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 274 Kredittoversikt
- 279 Valutaoversikt
- 282 Gunnar Jahn – et 100-års minne.
*Gjengivelse av Knut Getz Wolds tale i Det norske
videnskapsakademi den 25. mai 1973*
- 288 Okkupasjonskontoen og statens konsoliderte konto avskrives
- 292 Kommende endringer i mynttrekken – utvikling av en 10-kronemynt
v/Ole Robert Kolberg
- 295 Spenninger i det internasjonale kapitalmarked/
Utviklingslandenes gjeldssituasjon
v/Trond Munckerud Johansen
- 301 Det uregulerte kredittmarked og pengemengdestatistikken
v/Jon Petter Holter
- 304 Motivering av sparestimulerende tiltak
v/Morten Staude
- 309 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 315 Tabeller

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Hermod Skånland

Redaksjonssekretær: Liv Kielland

Redaksjonsutvalg: Jarle Berge, formann

Knut Andreassen, Valutaavdelingen

Martinus Halsen, Kredittpolitisk avdeling

Erik Chr. Kolderup, Administrasjonsavdelingen

Oddvar Trones, Ekspedisjons- og regnskapsavdelingen

Redaksjonens adresse:

Norges Bank, Utrednings- og informasjonsavdelingen

Boks 336, Sentrum, Oslo 1

Telex: 11369 nbank n

De synspunkter som fremkommer i denne
publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for direksjonens standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Design: Anisdahl/Christensen

Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri, Oslo.

Teksten er satt med 11 pkt. Baskerville.

ISSN-0332-5598

Boligprogrammet

En gang i de første etterkrigsår satte regjeringen Gerhardsen opp som et mål å bygge 100 000 boliger i løpet av en fireårsperiode. Den fysiske mangel på boliger var prekær og gav seg utslag i trangboddhet, delte familier og flere familier i samme bolig. Det var derfor rimelig at bygging av et bestemt antall boliger ble etablert som en selvstendig politisk målsetting.

Siden da har tallet på boliger blitt praktisk talt fordoblet. I store deler av landet har vi allerede i mange år hatt et ganske fritt boligmarked, også for statlig finansierte boliger. Den revisjon av takstsystemet som i løpet av det siste året er gjennomført, har hatt sin virkning også der man for få år siden måtte ha en halv generasjons ansiennitet for å bli tilvist bolig i offentlige boligbyggelag. I Oslo blir mange OBOS-leiligheter i dag omsatt under takstpris, og gjennomføringen av nye boligprosjekt blir utsatt på grunn av sviktende etterspørsel. Vi går mot en situasjon der omfanget av boligbyggingen blir bestemt ikke av tall myndighetene har satt opp i nasjonalbudsjettet, men av etterspørselen.

Det kan på denne bakgrunn være grunn til å vurdere på nytt om igangsetting av et visst antall boliger stadig er en like velegnet målsetting som i Gerhardsens tid, eller om det kanskje kan være på tide med en viss nyansering.

Igangsetting av boliger er dels bestemt av finansieringsmuligheter gjennom statsbankene, særlig da Husbanken, og dels av hva som kan finansieres på det private lånemarked. Rammen for statlig finansiering gir uttrykk for hva myndighetene mener kan disponeres av finansielle ressur-

ser til lånevilkår som er fastlagt ved politiske beslutninger og som er basert på hva man mener folk bør kunne betale. Dette er den "sosiale boligbygging", som riktignok strekker seg langt oppover i sosialklassene. Så lenge etterspørselen er til stede, kan det være naturlig å se på disse rammene som et politisk forpliktende program.

Den privatfinansierte boligbygging er det mer naturlig å se som et resultat av folks preferanse for boligforbruk sammenliknet med annet forbruk til de pris-, finansierings- og skattevilkår som gjelder. Den representerer stort sett en forbedring av boligstandard, som selvsagt er både rimelig og forsvarlig, men som det er vanskelig å se noen egentlig sosialpolitisk begrunnelse for. Det er derfor liten grunn til at myndighetene skal være programforpliktet til å få gjennomført et bestemt omfang av slik boligbygging. Hvis man ikke legger noe programinnhold i denne del av boligbyggingen, kan selvsagt heller ikke totalt igangsatte boliger være noe program.

I nasjonalbudsjettet for 1982 opererer man da også med *anslag* på 36 000 igangsatte boliger. Men i praksis griper man til en rekke tiltak når ikke anslaget blir realisert. Og i salderingsproposisjonen er et tall for igangsetting av 35 500 boliger i 1983 igjen blitt et *siktemål* som om nødvendig skal søkes realisert med større utlån fra statsbankene.

Å gjøre dette tallet til et forpliktende program, har flere uheldige virkninger. For det første fører det lett til at man, for å stimulere boligbyggingen, lar bankenes utlån øke sterkere enn hva man ut fra hensynet til balansen i samfunnsøkonomien

har funnet forsvarlig. Bankene har som kjent, regelmessig vist til boligbyggingen når de har argumentert for høyere utlånsrammer.

For det andre utvides statsbankenes plass i kredittsystemet i strid med hva som har vært og formodentlig fortsatt er det langsiktige mål.

For det tredje er det fare for at en opprettholdelse av boligproduksjonen på kort sikt bare betyr at vi utsetter å ta konsekvensen av at vi ved gjeldende pris- og finansieringsvilkår er nær boligdekning. Resultatet kan lett bli at en fremtidig svikt både på boligmarkedet og i bygge- og anleggsvirksomheten blir større enn den behøvde å bli. Figur 6 i konjunkturover-

sikten i dette hefte viser utviklingen i Danmark og Sverige etter at man der har nærmet seg metning på boligmarkedet. Det gir en god illustrasjon på hva også vi kan komme til å stå overfor.

Det kan være grunn til å understreke at boligdekning til gjeldende vilkår ikke nødvendigvis betyr at alle vil ha lett for å finne en bolig. For mange vil nettopp vilkårene være en avgjørende hindring. Men det problemet må løses med egnede tiltak overfor dem det gjelder. Det hjelper lite at vi bygger enda flere boliger for dem som kan betale.

H.Sk.

Den internasjonale konjunktursituasjon

Konjunkturbildet internasjonalt gir i økende grad grunn til bekymring. Selv om det i sommer forelå klare indikasjoner i retning av et forestående moderat konjunkturomslag, er industrilandene fremdeles inne i en lavkonjunktur som har vart siden begynnelsen av 1980. Aktivitetsnivået innen OECD-området ventes å være lavere i 1982 enn foregående år, og dessuten er tidspunktet for forventet konjunkturomslag skjøvet ytterligere ut i tid. Konjunktursituasjonen er kvalitativt forskjellig i Japan, USA og Europa. På tross av redusert eksportterspørsel opprettholder Japan en BNP-vekst i størrelsesorden 3%. Mens konjunkturbildet i USA stadig er preget av stagnasjon, fortsetter nedgangstendensene i Vest-Europa med varierende styrke.

Som tidligere påpekt, indikerer dette at tidligere prognoser har overvurdert mulighetene for et internasjonalt oppsving basert på uendret økonomisk politikk. Dette skyldes delvis at en har undervurdert de internasjonale virkninger av at toneangivende industriland stadig fører en gjennomgående restriktiv økonomisk politikk for å bekjempe inflasjonsforventningene. Dessuten har det sammenheng med betydelig svakere markedsvekst enn hva som tidligere har vært lagt til grunn. Særlig gjelder dette importterspørselen fra land utenfor OECD-området. I samme retning trekker det at den økonomiske politikken i Europa har vært noe mer restriktiv enn forutsatt. Tidligere optimistiske vekstanslag for OECD-området – og spesielt for Europa – var dessuten svært avhengig av at det

ville finne sted en økning i aktivitetsnivået i USA gjennom annet halvår 1982.

Det foreligger stadig få tegn til et definitivt konjunkturomslag internasjonalt. Forutsetningene for et visst oppsving i aktivitetsnivået innenfor OECD-området synes likevel å være til stede. Grunnlaget ligger i hovedsak i rentenedgangen den senere tid, og i at en gjennom en restriktiv økonomisk politikk har oppnådd å bringe inflasjonstakten i OECD-landene ned til 1973-nivå. Enkelte forhold peker dessuten i retning av at det etter hvert vil finne sted en viss omlegging av de større industrilands økonomiske politikk i mer ekspansiv retning etter at den har virket klart kontraktivt i årene 1979–82. Den kontraktive karakter av finanspolitikken kommer klarere fram dersom en korrigerer stigningen i de syv største industrilands offentlige budsjettunderskudd i denne perioden for automatisk økende utgifter og fall i skatteinntektene som følge av den svake konjunktursituasjonen. Dessuten er budsjettbalansen belastet med økte renteutbetalinger som bare i mindre grad øker etterspørselen. Tar vi hensyn til disse forhold, blir en økning i deres budsjettunderskudd på 2,2% av BNP gjort om til en styrking av budsjettbalansen som følge av politiske tiltak med 1,5% av BNP.

Foreliggende prognoser viser at produksjonsveksten innen OECD-området vil ta seg opp til en årlig rate på 2–2½% gjennom 1983, underbygget av et konsumledet oppsving i USA. Forventet produksjonsøkning vil likevel være klart svakere enn etter OPEC I (1976–79). I oppgangskonjunkturen etter OPEC II (1981–83) ventes

således en gjennomsnittlig BNP-vekst på 1% mot 4½% for årene 1976–79. Ved siden av den påpekte tilstramning i den økonomiske politikk er vekstbidragene fra privat konsum redusert fra 2,5% etter OPEC I til 0,9% etter OPEC II og fra private realinvesteringer fra 0,9% til 0%. Usikkerheten i prognosene for 1983 er særlig knyttet til fremtidig renteutvikling, til i hvilken grad råvareprisene påvirkes av konjunkturomslag innen OECD-området, og til ikke-olje-produserende utviklingslands evne til å finansiere sin importtterspørsel. Samlet peker usikkerhetsfaktorene i retning av mulighet for litt dårligere prisutsikter og noe sterkere internasjonal produksjonsvekst enn det teksttabell 2 viser.

Både i USA og i de fleste europeiske land er arbeidsløsheten stadig i oppgang. Vekstutsiktene internasjonalt er langt fra tilstrekkelige til å hindre fortsatt svekkelse av arbeidsmarkedet, spesielt i Europa. Arbeidsløsheten innen OECD-området ventes å ligge nærmere 35 millioner (9½–10%) omkring midten av 1984, eller ytterligere 5 millioner over nåværende nivå, som allerede er det høyeste siden krigen. Økningen synes i det vesentlige å falle på Europa, hvor arbeidsløsheten antas å stige i samme periode fra i overkant av 10% av arbeidsstyrken til nærmere 12%. Oppgangen er særlig markert for Vest-Tyskland. Flere forhold peker i retning av at en betydelig del av arbeidsmarkedsproblemene i Europa er av strukturell karakter, i motsetning til i USA, hvor arbeidsløsheten i større grad er konjunkturbestemt. Anslag fra EF-kommisjonen viser at sysselsettingen innenfor EF-området vil være 3% lavere i 1983 enn i 1979, hvilket innebærer tap av 3,4 millioner arbeidsplasser i løpet av senere års lavkonjunktur.

Gjennomsnittlig konsumprisstigning innen OECD-området var i september redusert til 7,4%, år-til-år, hvilket er den laveste stigningstakten siden 1973. I tråd med redusert inflasjonstakt har det nominelle

rentenivået – både i USA og i Europa – vist fallende tendens gjennom hele 1982. Realrentenivået har ikke på langt nær gått ned tilsvarende, spesielt ikke i USA (jfr. teksttabell 1). I Vest-Europa har derimot realrentenivået de senere årene vært om lag på linje med nivået fra 1960-årene, eller muligens litt høyere. Dette synes derfor som det i større grad er likviditetsbelastningene av et uvanlig høyt nominelt rentenivå (i en situasjon med lavt aktivitetsnivå) snarere enn realrentenivået som er et hovedproblem i Europa. Også et rekordhøyt antall konkurser innen næringslivet illustrerer dette. Det er likevel neppe riktig å oppfatte renteutviklingen som en hovedårsak til den vedvarende stagnasjon. Det høye rentenivå synes i stor grad å være en konsekvens av underliggende ubalanser i verdensøkonomien – høy prisstigningstakt, etablerte inflasjonsforventninger, omfattende offentlige budsjettunderskudd – og dessuten en følge av usikkerhet med hensyn til utformingen av den økonomiske politikk.

Teksttabell 1. Langsiktig realrentenivå i utvalgte land. Nominell rente på langsiktige statsobligasjoner deflatert med konsumprisstigning

	1961–70	1975	1980	1981	1982
Vest-Tyskland	4,0	2,5	3,0	4,4	3,5
Storbritannia	2,8	-5,2	-1,6	1,8	3,4
Frankrike	2,2	-1,4	0,8	2,6	3,2
Italia	2,6	-5,2	-2,8	1,1	3,0
Danmark	2,1	1,7	6,3	7,1	9,1
Nederland	1,3	-0,6	4,2	5,0	4,3
EF	2,9	-1,8	0,7	2,9	3,4
USA (1966–82)	1,4	-1,0	-2,1	3,4	7,3
Japan (1968–82)	1,0	-2,8	1,2	3,7	5,4
Norge (1966–82)	0,3	-4,4	-0,3	-1,4	1,8

Kilde: EF, Norges Bank.

Selv om det i USA stadig ikke er noen klare tegn til konjunkturoppgang, er den senere tids rentenedgang og en mer ekspansiv finanspolitikk trolig tilstrekkelig til å stimulere til økende boligbygging og større konsum- og investeringsetterspørsel. Federal Reserve's pengepolitikk har understøttet nedgangen, selv om den i prinsippet er uendret. Når en midlertidig har suspendert det snevre pengemengdebegrepet M1 som rettesnor og i stedet har oppgradert betydningen av de mer omfattende pengemengdemålene M2 og M3, er dette i hovedsaken begrunnet i omlegninger i kredittmarkedet som påvirker innholdet i M1.

I *Vest-Europa* fortsetter nedgangskonjunkturen med varierende styrke. Konjunktursituasjonen er særlig bekymringsfull i *Vest-Tyskland*, og dette påvirker også stor

grad utviklingen i de andre europeiske landene. Kapasitetsutnyttelsen i industrien ligger nå lavere enn under nedgangskonjunkturen i 1974, og aktivitetsnivået er blitt merkbart svekket i løpet av annet halvår. Når utviklingen er svakere enn ventet, skyldes dette i hovedsak at vest-tysk økonomi er blitt sterkt rammet av den reduserte eksportetterspørselen fra land utenfor OECD-området. Det er heller ikke tegn til noe omslag i eksportetterspørselen med det første. Mens tidligere oppgangskonjunkturer alltid har vært eksportledet, vil et oppsving denne gang i større grad være avhengig av økende investeringsetterspørsel. Mulighetene for dette vil trolig være betinget av ytterligere reduksjon i rentenivået.

I *Storbritannia* er det enkelte indika-

Teksttabell 2. Bruttonasjonalprodukt og konsumpriser i utvalgte land. Prosentvis endring fra foregående år

	Bruttonasjonalprodukt, faste priser			Konsumpriser		
	1981	1982	1983	1981	1982	1983
USA	1,9	-1¼	2¼	10,4	6	5½
Canada	2,9	-5	1¼	12,5	10¼	7½
Japan	3,0	2½	3½	4,9	2¼	3¼
Vest-Tyskland	-0,2	-1¼	-¼	5,9	5	3¼
Storbritannia	-2,2	½	1¼	11,9	8½	6
Frankrike	0,3	1½	½	13,4	11½	9
Italia	-0,2	¾	¼	19,5	16½	15¼
Østerrike	0	½	1	6,8	5½	4¼
Sveits	0,6	-2	½	6,5	5½	4¼
Belgia	-1,7	-½	¾	7,6	9	8
Nederland	-1,2	-1¼	-1½	6,7	5¼	4¼
Sverige	-0,8	½	1½	12,1	10½	12
Danmark	0,1	1¼	0	11,7	9	7
Finland	1,4	½	1¼	12,5	9½	10
Norge	0,8	-½	0	13,6	11½	10
OECD-området veid med landenes BNP	1,2	-½	1½	10,6	7¼	6¼
Norges viktigste markedsland ¹⁾	-0,4	0	1	9,6	7¼	6¼

1) BNP er veid med andel av tradisjonell norsk vareeksport.

Konsumprisene er veid med IMF's konkurranseevnevekter.

Kilde: OECD.

sjoner i retning av et moderat konjunkturomslag. Spesielt gjelder dette innenfor områder som boligbygging og privat konsum- etterspørsel. Som følge av fortsatt svak konkurranseevne overfor utlandet er det fare for at vekstimpulsene vil stimulere til ytterligere oppgang i importetterspørselen. Med hensyn til framtidig økonomisk politikk tyder det nylig fremlagte "minibudsjettet" på at regjeringen holder fast på sin grunnleggende strategi, men at den av hensyn til utviklingen på arbeidsmarkedet vil legge større vekt på å løse industriens problemer. Det ventes at fortsatt fall i inflasjonstakten vil bidra til lavere rentenivå, og at dette vil trekke økonomien i gang igjen. For 1983 antas en BNP-vekst på 1¼% mot ½% i inneværende år. Samtidig regner en med at arbeidsløsheten vil stige med ½ million til 3½ millioner.

I motsetning til andre europeiske land står *Frankrike* foran et konjunkturomslag i negativ retning. Som følge av en ekspansiv økonomisk politikk har utviklingen gjennom storstedelen av 1982 vært preget av sterk innenlandsk etterspørselsvekst, men på bekostning av økende underskudd på driftsbalansen og prisstigning. Senere tids omlegging av den økonomiske politikken ventes å bidra til en gjennomsnittlig BNP-vekst i 1983 på ½% mot 1½% i inneværende år og en reduksjon av prisstigningstakten til 9%.

Den underliggende tendens i *Japan* er karakterisert ved en begynnende konjunkturoppgang, delvis stimulert av en mer ekspansiv økonomisk politikk, slik at innenlandsk etterspørsel kan erstatte virkningen av redusert eksport. Omleggingen av den økonomiske politikken er muliggjort gjennom en lav innenlandsk pris- og kostnadsvekst. Til tross for tiltakende omfang av "frivillige" begrensninger ventes oppsvinget gjennom 1983 i økende grad å være eksportledet. Beregninger viser at om lag 40% av Japans eksport er underlagt forskjellige former for handelsrestriksjoner.

Inflasjonstakten innenfor OECD-området antas å stabilisere seg på om lag 6½% årlig rate omkring årsskiftet 1983/84. I våre viktigste markedsland ventes en konsumprisstigning på 6½% i 1983 mot 7¼% i 1982. Nedgangen har i stor grad sin årsak i redusert realvekst, som igjen har bidratt til lønnsmoderasjon, reduserte råvarepriser m.v. I.I.F.s prisindeks for råvarer har falt uavbrutt siden slutten av 1980 og ligger nå nominelt sett på linje med nivået i november 1976. Rundt regnet 1/3 av senere tids nedgang i prisstigningstakten internasjonalt kan således tilskrives lavere råvarepriser. De ikke-oljeproduiserende utviklingsland er rammet av dette fallet i råvareprisene, foruten av stagnerende aktivitetsnivå i industrilandene og en stigende rentebelastning. Disse forhold har svekket deres muligheter til å betjene sin utenlandsgjeld og til å finansiere sin importetterspørsel.

Som følge av redusert importvekst fra land utenfor OECD-området ventes underskuddet på OECD-landenes driftsbalanse overfor utlandet å stige fra om lag 40 milliarder dollar i 1982 til vel 55 milliarder dollar i 1983. Parallelt antas de ikke-oljeproduiserende utviklingslandene å redusere sitt underskudd på betalingsbalansen fra 65 milliarder dollar i 1982 til 50 milliarder dollar i 1983. Ytterligere reduksjon også i OPEC-landenes importetterspørsel skyldes i hovedsak lavere oljeeksport, samt at OPEC-landene for første gang siden 1978 opplever en ugunstig utvikling i bytteforholdet overfor utlandet. OPEC-området under ett ventes å bedre sin betalingsbalanse noe, fra omtrent balanse i 1982 til et overskudd på om lag 15 milliarder dollar i 1983. Innenfor OECD-området vil det skje store forskyvninger mellom toneangivende lands betalingsbalanse. I betydelig grad reflekterer de endringer i landenes konkurranseevne overfor utlandet og i endret bytteforhold. Det er særlig USA som vil forverre sin driftsbalanse, vesentlig som følge av at konkurranseevnen overfor ut-

landet er svekket med nærmere 25% siden 1980. Denne utviklingen har nær sammenheng med appresieringen av amerikanske dollar overfor andre valutaer. Et speilbilde av dette er Vest-Tysklands og særlig Japans økte overskudd på driftsbalansen.

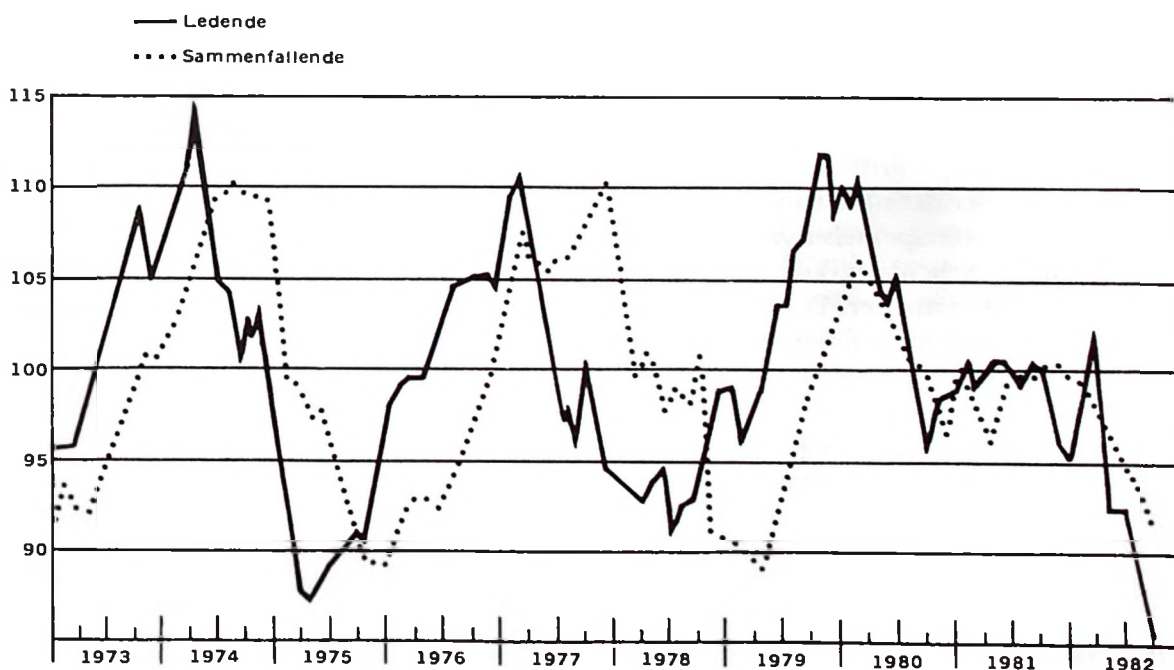
Konjunktursituasjonen i Norge

Helhetsbildet. Ifølge Norges Banks sammenfallende indikator (figur 1) ble siste konjunkturtopp for norsk økonomi passert ved årsskiftet 1979–80. I løpet av 1980 fant det sted en sterk avmatning av aktivitetsnivået. Etter en kortere periode mot slutten av 1981, da høy boligbygging og forserte konsumkjøp før oppheving av prisstoppen bidrog til en viss oppgang, har nedgangen i Norges Banks sammenfallende indikator fortsatt gjennom 1982. Samtidig viser Norges Banks ledende indikator, som antas å varsle om vendepunkter i konjunktur-

turbevegelsene om lag seks måneder på forhånd, stadig tegn til svikt. Dette peker i retning av ytterligere fall i samlet aktivitetsnivå de nærmeste månedene. Den markerte konjunktursvikt som norsk økonomi for tiden er inne i, kommer blant annet til syne i økende registrert arbeidsledighet og i nedgang i industriproduksjon, igangsetting av bygg og detaljomsetningsvolum.

I november 1982 utgjorde den sesongkorrigerte, registrerte arbeidsledighet 2,5% av arbeidsstyrken, mot 1,4% i samme måned året før. Ifølge Statistisk Sentralbyrås kvartalsvise arbeidskraftundersøkelse (AKU), som er bedre egnet for internasjonale sammenligninger, steg ledighetsprosenten fra gjennomsnittlig 2% i 1981 til 2,5% i tredje kvartal i år. Selv om dette er meget høyt i norsk sammenheng, er det likevel ikke stort mer enn en fjerdepart av gjennomsnittet for OECD-landene. Ledigheten har i hele etterkrigstiden ligget lavere i Norge enn i industrilandene sett under ett. Demografiske forhold tilsier at arbeidsstyrken vil øke med 1–1½% pr. år fram

Fig. 1. Sammensatte konjunkturindikatorer

mot 1985, noe avhengig av hvordan kvinners yrkesfrekvens utvikler seg. Med nåværende dårlige vekstutsikter for produksjon og sysselsetting kan da gjennomsnittlig ledighet i 1983 lett komme opp i over 3%. Den kraftige økningen i bevilgningene til beredskapstiltak – fra 106 000 månedsverk i første halvår 1982 til 143 000 månedsverk i første halvår 1983, og med ytterligere midler i beredskap – vil imidlertid i noen grad motvirke en oppgang i den registrerte ledigheten.

En vesentlig del av den høyere ledigheten finner man i konkurranseutsatte næringer. Den effektive depresieringen av norske kroner vil isolert sett styrke utsiktene for disse. Devalueringen av svenske kroner og finske mark endrer ikke i særlig grad dette bildet. Vårt valutakurvsystem førte således til at norske kroner automatisk falt overfor alle andre valutaer. Selv om den svenske og finske devalueringen har medført betydelige problemer for deler av norsk økonomi, innebærer kurvsystemet at det samlede norske næringslivs relative konkurranseposisjon (slik vi måler den) og prisimpulsene fra importerte varer bare er blitt påvirket i beskjeden grad.

Med mye ledig kapasitet i bedriftene vil den effektive depresieringen av norske kroner neppe øke etterspørselen etter arbeidskraft. Flere forhold tyder snarere på at de konkurranseutsatte bedriftene i større grad enn tidligere finner det nødvendig å tilpasse seg den svake etterspørselsutviklingen og derved redusere arbeidsstyrken ytterligere for å spare lønnskostnader. Den betydelige veksten i norsk industris timeproduktivitet i første halvår 1982 var således et resultat av redusert sysselsetting og kortere arbeidstid, og ikke av økt produksjon. Selv om også en slik produktivitetsvekst bedrer vår konkurransevne overfor utlandet, vil bare den økning som har sitt motstykke i større produksjon, bidra til å holde sysselsettingen oppe.

Mye taler for at privat konsum og

foretaksinvesteringer vil utvikle seg litt svakere enn regnet med i salderingsproposisjonen. Myndighetenes styrking av kreditttilførselen til boligbyggingen kan i noen grad minske de uheldige sysselsettingsvirkningene av svikten på disse områdene. Senere tids tendenser tyder imidlertid på at en er i ferd med å nå balanse i boligmarkedet, og at den underliggende etterspørsel til eksisterende priser ligger lavere enn 35–36 000 igangsatte boliger. En bør derfor være varsom med gjennom selektive støttetiltak overfor byggebransjen å legge opp til et høyere nivå for byggeaktiviteten enn det som kan opprettholdes på sikt. I figurvedlegget fremgår det at nybyggingen i f.eks. Sverige og Danmark er blitt sterkt redusert etter 1979.

Erfaringer fra så vel Norge som fra andre land viser at kortsiktige stimulansetiltak bidrar til å fastfryse næringsstrukturen og forsterker pris- og kostnadsstigningen. Dette vil i lengden kunne forverre både konkurranse- og vekstevne. Ved utforming av eventuelle stimuleringsstiltak bør hovedvekten legges på å finne fram til et opplegg som er egnet til å løse de langsiktige problemstillinger. Dette innebærer at en så langt som mulig må unngå partielle løsninger som bidrar til å holde oppe virksomhet som i et lengre perspektiv likevel vil måtte omstruktureres. Enkelte sider av den svekkelse i den økonomiske politikk som har funnet sted gjennom høstens budsjettbehandling i Stortinget, kan sies å være av en slik karakter. De fleste internasjonale produksjonsanslag av mer langsiktig art indikerer at veksten i verdensøkonomien i høyden vil ligge på 2–3% også i årene etter 1983–84. Vi må derfor innrette den økonomiske politikk ut fra at en lavere internasjonal vekst enn vi har vært vant til, er et fenomen av varig natur, og at de problemer vi står overfor, derfor ikke er forbigående.

Ifølge Norges Banks anslag vil lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i norsk industri i 1982 øke 2–3% sterkere enn i

våre markedsland, på toppen av en forverring på vel 2% året før. Under forutsetning av at kurvindeksen holder seg på gjennomsnittlig 100 i desember 1982 og gjennom hele 1983, vil den effektive, konkurranseveide depresieringen av norske kroner fra 1982 til 1983 komme opp i om lag 4%. Kursjusteringene skulle derfor kunne forhindre at vår konkurransevne overfor utlandet vil vise ytterligere forverring mellom disse to årene. Med mindre det i løpet av 1983 finner sted en merkbar demping av lønnsstigningen, vil imidlertid konkurransevnen svekkes gjennom året og inn i 1984. Et sentralt siktemål for 1983 må være å unngå en slik utvikling, og i stedet å få til avtakende pris- og kostnadsvekst. Hvis vårens inntektsoppgjør skal kunne bli så moderat som de realøkonomiske forhold tilsier, kan det være ønskelig at staten selv på et tidlig tidspunkt gir signaler om hva det er rom for. Interessant i denne sammenheng er det at blant annet vest-tyske og danske myndigheter allerede har annonsert innenfor hvilke rammer lønnsstigningen til offentlig ansatte skal holdes i 1983. Glidningen i industrilønnene på anslagsvis 5½% i tredje kvartal (mot 7% i første halvår 1982) kan tyde på at den vanskeligere økonomiske situasjonen er i ferd med å virke modererende på lønnsutviklingen.

Som påpekt i foregående kvartalsoversikt, kan det synes vanskelig å oppnå at konsumprisstigningen fra året før blir lavere i 1983 enn i 1982. Utsikt til noe svakere produksjons- og etterspørselsforhold enn tidligere antatt, og visse tegn på at dette virker modererende på lønnskrav og bedrifters prisatferd, gjør at en likevel legger til grunn avtakende stigningstakt i konsumprisene gjennom 1983. En gjennomsnittlig prisøkning på omkring 10% i 1983 vil være 3½ prosentpoeng høyere enn i våre viktigste markedsland og kan således langt fra betegnes som en tilfredsstillende utvikling.

Fig. 2. Referanseindikator

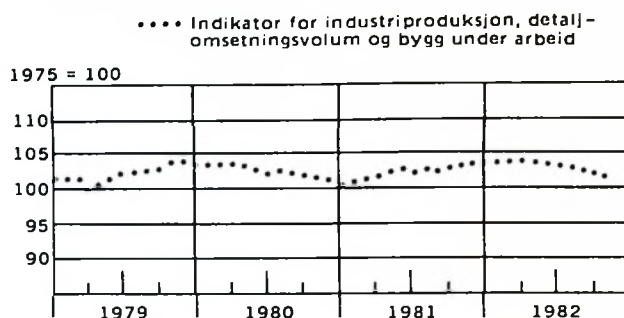
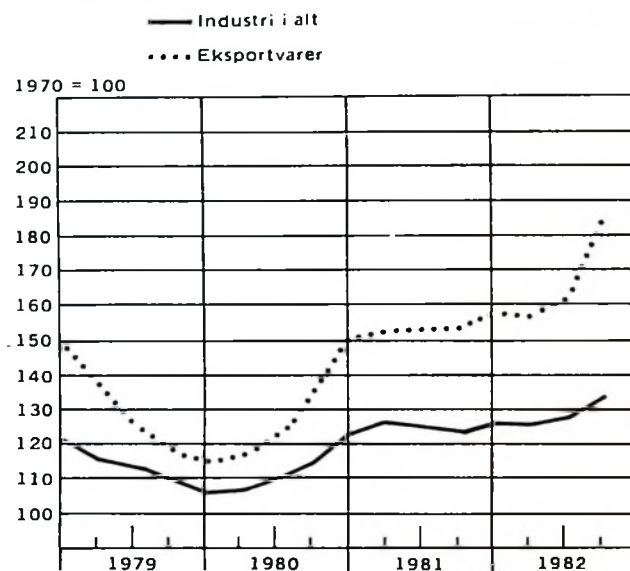

Fig. 3. Lagervolumet

Lager. Industriens lagre av egne produkter var relativt stabile gjennom 1981. I tråd med de svekkede konjunkturer har de økt sterkere i annet og spesielt tredje kvartal i år. Eksportvarelagrene ligger nå nær opp til nivået under konjunkturbunnene i 1975 og 1977 til tross for et høyere nominelt rentenivå og begrenset statlig lagerstøtte. Lagrene av produkter for innenlandsk forbruk er større enn i 1975 og 1977. Dette tyder på at svikten i etterspørselen, både fra ute- og hjemmemarkedet, er sterkere enn hva bedriftslederne forventet, og at en ytterligere nedjustering av produksjonen er

mulig. Lagerkostnadene må nå representere en betydelig belastning for mange av bedriftene.

Konsumetterspørsel. Utviklingen i detaljomsetningsvolumet er preget av prisstoppen mot slutten av 1981, som resulterte i økt kjøpeaktivitet for forrige årsskifte. Den høyere prisstigningen i første del av 1982 har medvirket til at nivået, bortsett fra normale sesongsvingninger, deretter holdt seg stabilt. Økte lønnsutbetalinger etter inntektsoppgjøret har ikke avspeilet seg i vareomsetningen, som utgjør ca. $\frac{2}{3}$ av privat konsum. Motstykket synes imidlertid å være økt tjenestekonsum, særlig i form av kraftig oppgang i charterreiser. Norges Banks indikator for omsetningen av varige konsumgoder har de siste månedene vist sterkere tendens etter det lave nivået i sommermånedene. Bilomsetningen utgjør en vesentlig faktor, og den ligger hittil i 1982 12,5% høyere enn til samme tid i 1981. Nedgang i avbetalingskontrakter til nye og brukte biler på 3% fra årsskiftet 1981/82 tyder på at en stigende andel av bilsalget er tjenestebiler, blant annet finansiert ved leasing. Salg av tekovarer, møbler og innbo har hittil i år hatt en spesielt svak utvikling. Da disponible realinntekter neste år trolig vil gå litt ned, og lønnstakernes sparerate neppe vil endre seg merkbart, kan mye tale for at veksten i privat konsum i 1983 blir noe mindre enn anslaget i salderingsproposisjonen på 1,4%.

Investeringssetterspørsel. Statistisk Sentralbyrås investeringstelling fra fjerde kvartal indikerer en verdinedgang i industriinvesteringene på 18% fra 1982 til 1983. Dette tilsier isolert sett en volumsvikt på om lag 25%. I salderingsproposisjonen er nedgangen i industriinvesteringene nedjustert til 15% for 1983, noe som er i samsvar med Industriforbundets investeringsundersøkelse fra august 1982. Med en investeringsnedgang på rundt 20% i volum i 1982 vil

Fig. 4. Privat konsum. Indikatorer for varekonsumet

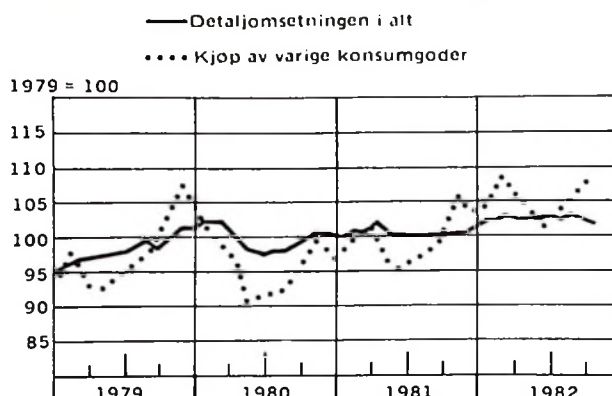

Fig. 5. Bygg igangsatt

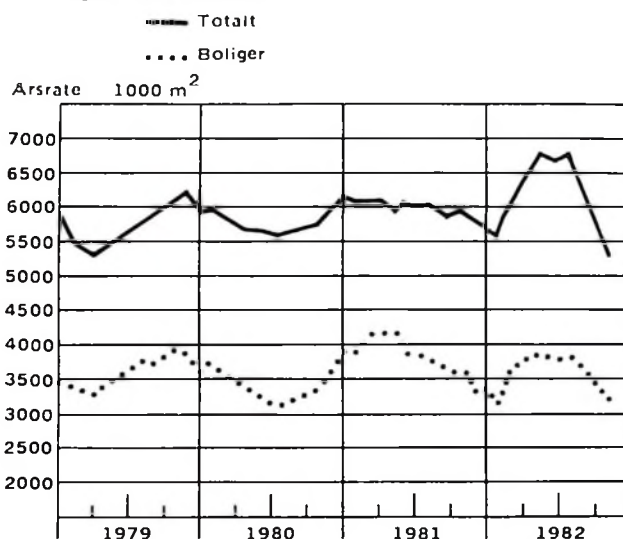
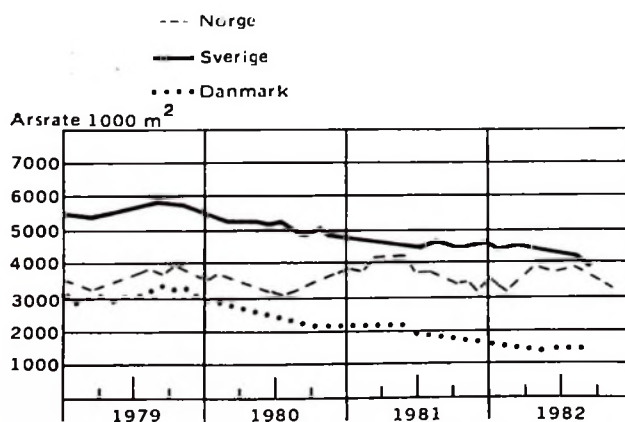

Fig. 6. Boliger igangsatt

realinvesteringene i industrien i 1983 komme ned på omtrent samme nivå som i 1972–73. Investeringene i oljesektoren, som i 1982 utgjorde 16% av totale investeringer (mot en andel på 10% for industrien), vil øke merkbart i 1983 og 1984. Mens samlede investeringer i fast kapital vil endre seg lite i 1983, vil de gi sterkere etterspørselsstimulans i 1984.

Igangsettingen av nye bygg har, etter det høye nivået i begynnelsen av året, vist avtagende tendens både i annet og i tredje kvartal. Tegnene til lavere aktivitet er merkbare for både boligbygging og bergverk og industri. Igangsettingen av nye boliger i tremånedersperioden fram til og med oktober tilsvarer således en årsrate på 32 400 boliger. Gunstige værforhold og stimulerings tiltak fra myndighetenes side kan gi en midlertidig oppgang mot slutten av året og inn i 1983. Samlet igangsetting i 1982 vil likevel komme til å ligge litt under myndighetenes siktemål på 36 000. For året under ett vil det være en sterkere igangsetting enn i 1981 for de fleste sektorer utenom boligbygging og offentlige administrasjonsbygg. Samlet byggeareal under arbeid var således i januar–oktober 1982 gjennomsnittlig 3½% høyere enn i samme tidsrom 1981. Utlånene gjennom statens boligbanker og til boligformål i private banker er i salderingsproposisjonen styrket i forhold til nasjonalbudsjettets opplegg. Dette taler for at boligopplegget for 1983 på 35 500 igangsatte nye boliger kan bli realisert.

Produksjonsutvikling. Industriproduksjonen utviklet seg i løpet av høstmånedene svakere enn regnet med, noe som særlig skyldes den internasjonale lavkonjunkturen. Nedgangen var således mest markert for utekonkurrerende industri, der produksjonen nå er kommet ned på det laveste nivå siden sommeren 1978. Produksjonen i de skjermede og hjemmekonkurrerende sektorer har derimot vært mer stabil. Industriens vanskelige situasjon illustreres av at

Fig. 7. Produksjon i bergverksdrift, industri og kraftforsyning

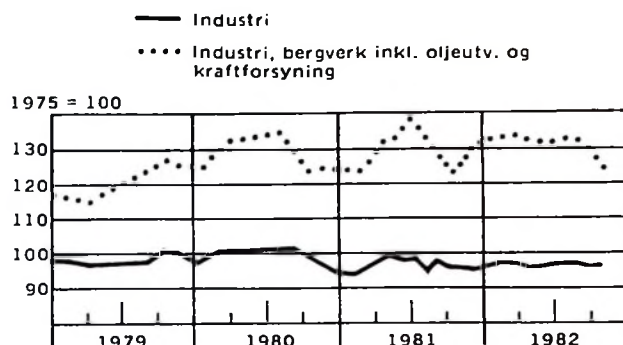

Fig. 7b. Industri

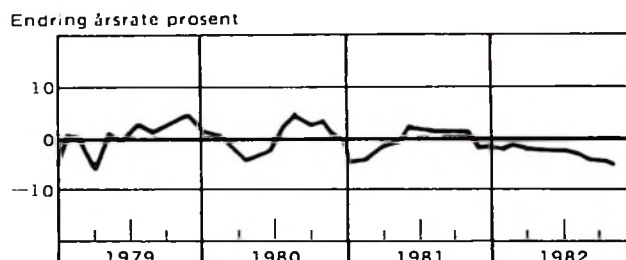

Fig. 7c. Industri og tradisjonell bergverksdrift

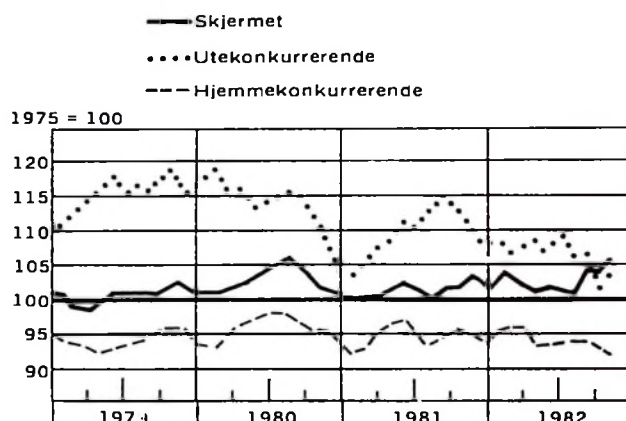
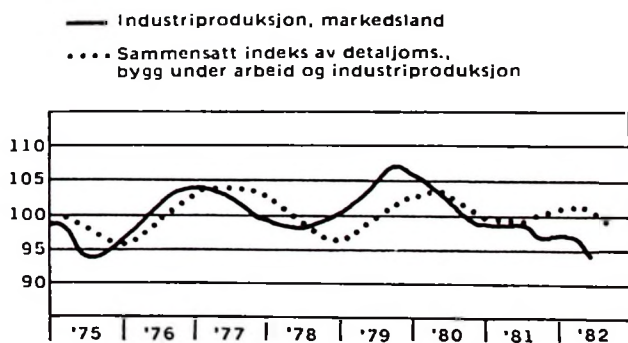

Fig. 7d. Avvik fra trend

kapasitetsutnyttningen har vært fallende siden annet kvartal 1980, og at bare en sjettedel av foretakene nå har full utnyttelse av produksjonsmulighetene.

Mye taler for at gjennomsnittlig industriproduksjon vil gå ned med om lag 2% i 1982. Nedgangen for utekonkurrerende industri kan bli omtrent 4½%. I hjemmekonkurrerende industri begrenses trolig svikten i 1982 til 2%, mens skjermet sektor øker med ca. ½%. Det er særlig for investeringsvarer at den internasjonale etterspørsel er lav. Sektorer som primær metallindustri og skipsbygging, som betyr mye i Norge, viser dessuten tradisjonelt større konjunkturmessige utslag enn mer forbrukerorienterte bransjer. Videre preges disse to sektorene av store strukturproblemer, med betydelig overkapasitet på produksjonssiden, som trolig vil vedvare i flere år fremover. Investeringer i faste installasjoner på sokkelen vil imidlertid øke fra dagens nivå på 8–10 milliarder kroner til om lag 20 milliarder kroner i 1984. I den grad norsk næringsliv mestrer konkurransesituasjonen, gir dette noe gunstigere fremtidsmuligheter for blant annet skipsverft. Et annet positivt trekk i bildet er at norske produsenter av elektronikk er inne i en vekstperiode, og at de fortsatt er konkurransedyktige på et raskt voksende marked for datateknologi.

Som nevnt i avsnittet om internasjonal økonomi, er det forventede oppsving i våre markedsland forskjøvet ut i 1983. Samtidig ventes innenlandsk etterspørsel stadig å vise beskjeden vekst. Foreløpige prognoser peker i retning av at industriproduksjonen vil bli redusert med ytterligere 1% i 1983.

Totalproduksjonen av olje og gass var i perioden januar–oktober 1982 omtrent 39,6 mill. tonn oljeekvivalenter, som er 1% mindre enn i samme tidsrom i fjor. Produksjonen fra Ekofisk er svakt avtakende, men dette blir delvis oppveid av økt aktivitet på Statfjordfeltet. Oljeproduksjonen har det siste året ligget rundt 500 000 fat pr. dag.

Fig. 8. Arbeidsmarkedet. Stramhetsindikatoren

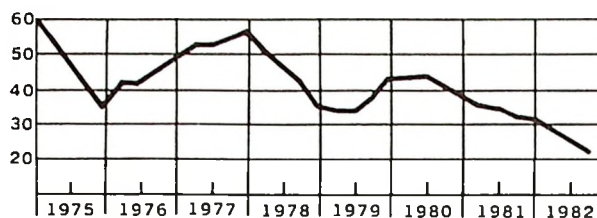
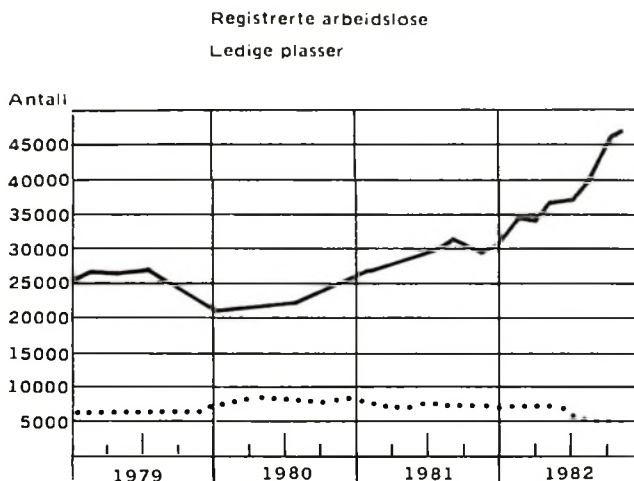

Fig. 8b. Arbeidsmarkedet

Arbeidsmarkedet. Den registrerte arbeidsledigheten har vist tiltagende vekst etter første halvår 1980 og var i november kommet opp i 50 500 (sesongkorrigert), eller 2,5% av arbeidsstyrken. Dette er 7 400 flere enn i tredje kvartal. Stramhetsindikatoren, som viser forholdet mellom ledige plasser og arbeidsledige, nådde i november det laveste nivå som noen gang er registrert.

Ifølge Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) utgjorde arbeidsøkere uten arbeidsinntekt 2,5% av arbeidsstyrken i tredje kvartal, dvs. bare en beskjeden økning fra kvartalet før. Den sterkere stigningen i Arbeidsdirektoratets tall for registrerte ledige i samme tidsrom skyldes delvis økt meldetilbøyelighet. Arbeidsledighetsprosenten for kvinner (3,7%) ligger fremdeles på et høyere nivå enn for menn

(2,2%). Både Arbeidsdirektoratets og AKUs tall viser likevel at menn i sterkere grad enn kvinner er rammet den senere tid. Dette henger sammen med at lavkonjunkturen er særlig merkbart i mannsdominerte yrker som industri og bygge- og anleggsvirksomhet. Mens økningen ifølge Arbeidsdirektoratet har vært sterkest blant menn i aldersgruppen 25–49 år, er den ifølge AKU særlig sterk for aldersgruppen 16–24 år, der ledighetsprosenten er 9,2 mot 1,6 for personer over 24 år. Forskjellen skyldes trolig at ungdom uten rett til ledighetstrygd i mindre grad benytter Arbeidsdirektoratets tjenester. Trass i stigende ledighet var samlet sysselsetting i de tre første kvartaler i 1982 0,7% større enn i samme tidsrom året før, mens økningen i utførte timeverk begrenset seg til 0,2%.

Pris- og kostnadsutviklingen. Konsumprisindeksen lå i november 11,6% høyere enn ett år tidligere. Utviklingen var i samsvar med en gjennomsnittlig økning i 1982 på litt i underkant av 11½%. Spesielt innenlandske bestemte priser har virket prisdrivende, men de viser nå tegn til å svekkes. Vekstimpulsene fra importerte konsumvarer har gjennom hele 1982 ligget på et betydelig lavere nivå. Senere tids valutakursjusteringer tilsier imidlertid at importprisstigningen forsterker seg i tiden fremover. Dette reflekteres delvis i engrosprisindeksen, som de siste måneder har vist et markert omslag i retning av sterkere veksttakt. Erfaringer fra andre land viser imidlertid at importørene i noen grad tilpasser de valutakursbestemte prisjusteringene til innenlandske markedsforhold. Med den nåværende innenlandske etterspørselssituasjon kan mye tale for at prisutslagene av den norske depresieringen vil virke med større etterslep enn det tidligere reaksjonsmønster skulle tilsi.

Industriens timekostnader (inkl. obligatoriske sosiale kostnader) lå i første halvår 9,8% høyere enn i samme periode i 1981.

Fig. 9. Priser

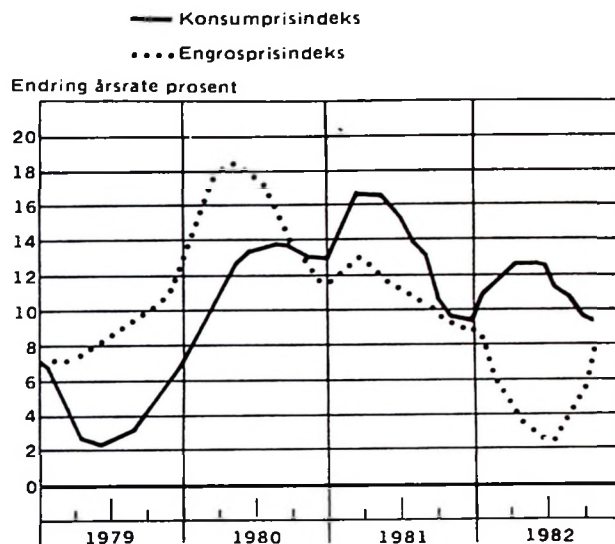

Fig. 9b. Konsumpriser etter leveringssektorer

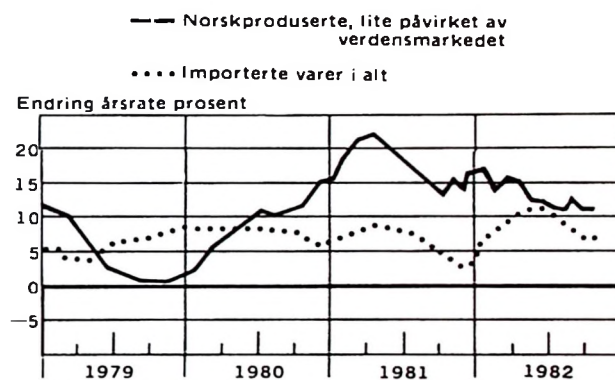
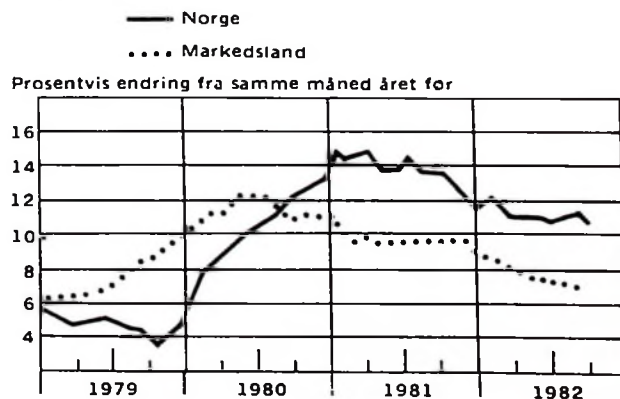

Fig. 9c. Konsumprisene

Foreløpige tall indikerer en produktivitetsvekst i samme periode på hele 5½%. Økningen skyldes nesten utelukkende redusert sysselsetting og lavere antall arbeidede timer. Ifølge disse beregningene viste industriens lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) en økning på 4½% fra første halvår 1981 til første halvår 1982, eller litt i underkant av LPE-veksten i våre viktigste markedsland, regnet i nasjonale valutaer. En effektiv appresiering av norske kroner på 4% i samme periode bidrog til at relativ LPE for norsk industri likevel forverret seg med over 3%.

Som følge av merkbart fall i industriproduksjonen vil produktivitetsutviklingen bli vesentlig svakere i annet halvår 1982. For året under ett legger en til grunn en produktivitetsvekst på 2–3% og en timekostnadsøkning på om lag 10½%, noe som stort sett er i samsvar med tidligere anslag. Dette leder til en LPE-økning i norsk industri på omkring 8% i 1982, mot 5½–6% i våre viktigste markedsland. Siden kursjusteringene av norske kroner fører til omtrent uendret effektiv valutakurs fra 1981 til 1982, innebærer anslagene en forverring av industriens konkurransevne overfor utlandet på 2–3% i 1982.

Utenrikshandel. Konjunkturutviklingen internasjonalt gir stadig beskjedne vekstimpulser for norsk eksport. Volumet av tradisjonell eksport har endret seg lite i løpet av 1982, men nivået i tredje kvartal lå 1½% lavere enn på samme tid året før. I samme tidsrom var det en økning i importvolumet av tradisjonelle varer på 3½%. På tross av stagnasjon i aktivitetsnivået innenlands er importen av tradisjonelle varer således fortsatt økende. Spesielt gjelder dette import av investeringsvarer som transportmidler, oljerigger og produksjonsplattformer og i noe mindre grad maskiner til industrien. Sesongkorrigerte prisindekser for utenrikshandelen har variert sterkt gjennom 1982, men utviklingen innebærer at

Fig. 10. Relative lønnskostnader pr. produsert enhet, Norge

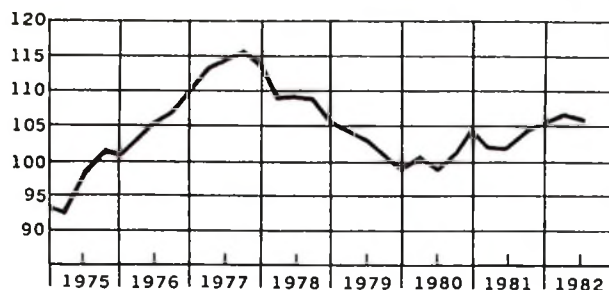

Fig. 11. Eksport og import, volum

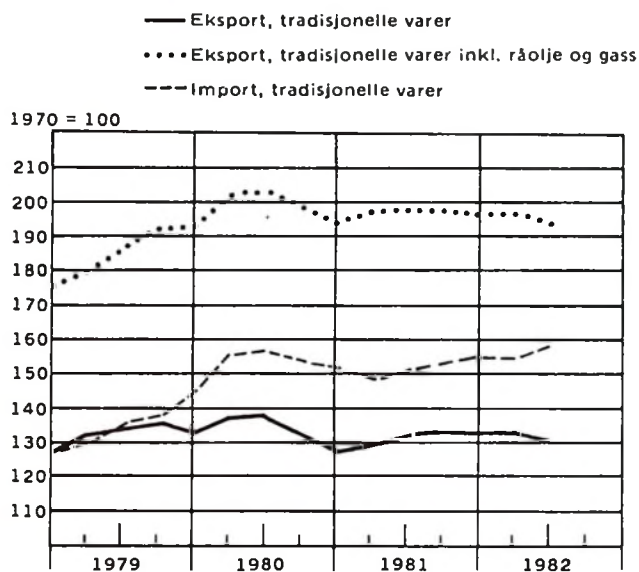
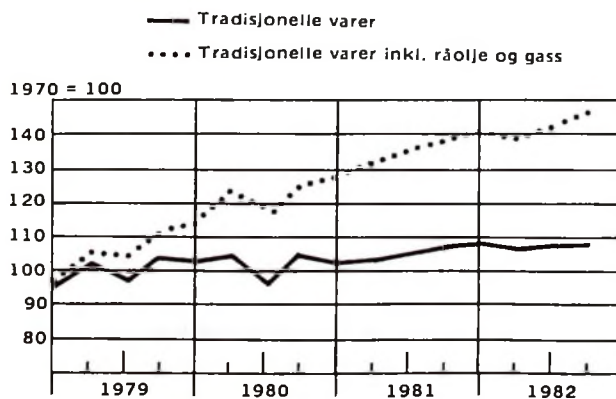

Fig. 12. Bytteforholdet

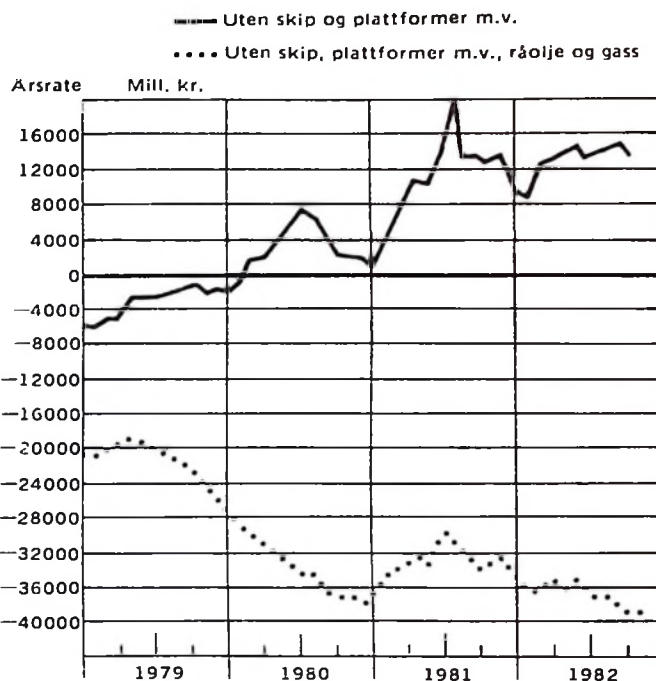

bytteforholdet for tradisjonelle varer i årets tre første kvartaler ble bedret med nærmere 1% i forhold til samme periode i 1981. Tall for tredje kvartal viser imidlertid en prisøkning for import av tradisjonelle varer på 1,7% og et prisfall for tilsvarende eksport på 0,4%, sammenlignet med tilsvarende kvartal i 1981.

Verditall for utenrikshandelen bekrefter en utvikling i retning av økende underskudd på handelsbalansen for tradisjonelle varer. I perioden januar–november var underskuddet 34,6 milliarder kroner, mot 30,1 milliarder kroner i samme tidsrom i 1981. Underskuddet på den tradisjonelle varebalansen mer enn oppveies av økt eksportverdi knyttet til oljevirkomheten. For januar–november 1982 beløper eksportinntektene fra olje og gass seg til 47,8 milliarder kroner, mot 43,4 milliarder kroner i samme periode i 1981. Økningen, som i sin helhet skyldes større gasseksport, har blant annet sammenheng med appresieringen av amerikanske dollar gjennom størstedelen av året. For 1982 vil overskuddet på driftsbalansen overfor utlandet antakelig ligge på omkring 5 milliarder kroner, mot nærmere 14 milliarder kroner i 1981. Svekkelsen skyldes i hovedsak større underskudd på den tradisjonelle varebalansen og i noen grad økende underskudd på rente- og stonadsbalansen.

Markedsveksten for norske eksportvarer vil neppe bli høyere enn 2% i 1983. Dette vil ikke i første omgang gi noe sterkt utslag i norsk eksportvareproduksjon. Dels er norsk industris konkurransemessige stilling svekket like til det siste, og dels antas investeringsvareetterspørselen, som er av relativt stor betydning for norsk eksport, å vise svakere vekst i 1983 enn andre etterspørselskomponenter. I den utstrekning etterspørselen etter norskproduserte varer øker, vil bedriftene redusere sine lagre av ferdige produkter for de øker produksjonen. For import av tradisjonelle varer anslås volumveksten også i 1983 å ligge på

Fig. 13. Varebalansen

1–2%. I petroleumssektoren peker foreliggende prognoser i retning av om lag uendret produksjonsvolum på rundt 50 mill. tonn oljeekvivalenter og en gjennomsnittlig nominell kontraktspris på Nordsjøolje på om lag 34 dollar pr. fat både i 1982 og 1983. Med en nedjusteringsfaktor på 15% for eksportverdianslaget knyttet til oljevirkomheten, er driftsbalansen beregnet å vise et underskudd på 5–10 milliarder kroner i 1983. Dersom nedjusteringen skulle vise seg unødvendig, er dette tilstrekkelig til å oppnå omtrent balanse i driftsregnskapet overfor utlandet. På den annen side rår det uvanlig stor usikkerhet både med hensyn til oljepris og dollarkurs, og usikkerheten går helst i retning av at det kan bli bruk for den nedjustering som er foretatt.

Oslo, 22. desember 1982

Kredittoversikt

Kreditt- og likviditetsutviklingen

I salderingsproposisjonen, som ble lagt fram 3. desember, er det regnet med en likviditetstilførsel fra innenlandske kilder på knapt 33 milliarder kroner i 1982. Dette innebærer en reduksjon på 3 milliarder kroner, sammenlignet med året før.

I perioden januar-oktober utgjorde den innenlandske tilførselen 26 milliarder kroner, dvs. hele 2,8 milliarder kroner mindre enn i tilsvarende periode året før. Ved vurderingen må en imidlertid være oppmerksom på at reduksjonen i likviditetstilførselen til publikum dels er blitt erstattet av økt kreditt i det uregulerte marked.

Likviditetsvirkningen ved Verdi-Spar '82 samt mindre kreditt-tilførsel både fra statsbankene og fra forretnings- og sparebankene var hovedårsakene til at den innenlandske likviditetstilførselen fra årsskiftet og ut oktober var 2,8 milliarder kroner mindre enn året før. Alene bankenes kjøp av §15-obligasjoner var 2 milliarder kroner mindre i 1982.

Publikums kjøp av valuta (inkludert lån med valutalisens) bidrog til en inndragning på 15,1 milliarder kroner i januar-oktober 1982 mot 14,3 i januar-oktober i 1981. Veksten i pengemengden ble etter dette 11,2 milliarder kroner, som var vel 3,6 milliarder kroner mindre enn året før.

Teksttabell. Kilder bak endring i publikums likviditet (korrigert for oljeskatter). (Milliarder kroner)

	Januar-oktober		Oktober 1981-	Året	
	1981	1982	oktober 1982	1981	1982 ¹⁾
Sentralmyndighetenes inntektsunderskudd m.v.	11,2	15,4	13,6	9,4	9,8
Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner	8,0	4,5	5,5	9,0	8,3
Herav:					
Statsbankenes utlån	6,6	5,4	6,5	7,8	..
Forretnings- og sparebanker m.v.	9,8	6,3	14,4	17,9	14,8
Herav:					
Ordinære utlån	7,7	8,6	13,4	12,5	..
Nettokjøp av private og kommunale obl.	5,1	3,1	3,1	5,1	..
Annen tilførsel/inndragning ²⁾	-3,0	-5,4	-2,1	0,3	..
Innenlandsk likviditetstilførsel	29,0	26,2	33,5	36,3	32,9
Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	2,2	2,5	2,3	2,0	-12,7
Publikums nettosalg av valuta til bankene	-16,5	-17,6	-19,5	-18,3	
Samlet likviditetstilførsel	14,8	11,2	16,3	19,9	20,2

1) Beregnet på grunnlag av salderingsproposisjonen 1983.

2) Viktige inndragningsposter er forretnings- og sparebankenes inntektsoverskudd og økning i banksparing med skattefradrag.

I siste 12-måneders periode fram til utgangen av oktober økte pengemengden med 16,3 milliarder kroner (8,7%) mot 21,4 milliarder (12,9%) året før. I salderingsproposisjonen er økningen i 1982 anslått til 10,5%.

Regjeringen gav blant annet i det revideerte nasjonalbudsjettet, som ble fremlagt våren 1982, uttrykk for nødvendigheten av å føre en stram kredittpolitikk. Dette gjen-speiler seg også i nasjonalbudsjettet, som ble lagt fram i høst, der den innenlandske tilførselen av kreditt fra finansinstitusjonene og over obligasjonsmarkedet ble stipulert til i alt 32,3 milliarder kroner for 1982. Sammenliknet med faktisk tilførsel i 1981, innebærer dette en reduksjon på 2 milliarder kroner.

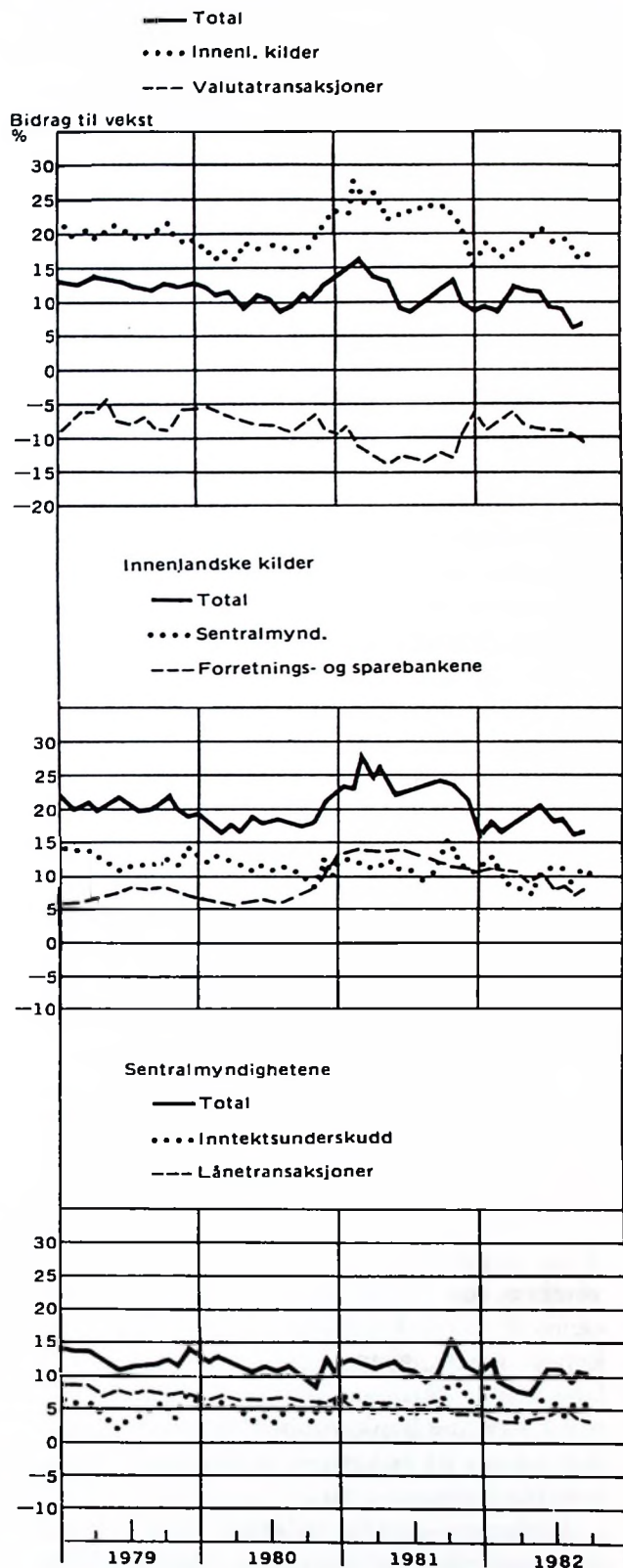
Kreditt i det uregulerte markedet kommer imidlertid ikke til uttrykk i kredittbudsjettet. Ekspansjon i dette markedet vil således redusere virkningen av de kredittpolitiske tiltak.

Etter en relativt beskjeden vekst i første kvartal 1982 fortsatte garantigivningen for lån i dette markedet å øke, med henholdsvis 600 og 700 mill. kroner i annet og tredje kvartal. Økningen på 2,7 milliarder kroner de siste 12 måneder fram til utgangen av september 1982 tilsvarer 8,5% av den budsjetterte innenlandske kredittøkningen, eller 25% av forretnings- og sparebankenes totale utlånsramme.

Den samlede innenlandske kreditt-tilførselen i det regulære kredittmarkedet utgjorde anslagsvis 23 milliarder kroner i de tre første kvartaler 1982. Dette var 2 milliarder kroner mindre enn i samme periode året før. Reduksjonen ble imidlertid delvis "oppveid" ved at kreditt i det uregulerte markedet økte med vel 0,5 milliarder kroner mer.

I forbindelse med fremleggelsen av nasjonalbudsjettet for 1983 ble bankenes utlånsramme for 1982 hevet med 1 milliard til 11 milliarder kroner. Dette innebar en økt utlånsvekst på 250 mill. kroner pr. måned i

Fig. 1. Publikums likviditet (korrigert for oljeskatter)

resten av året. De maksimale utlånsprosentene i relasjon til kredittlovens §8 og B-lånsreguleringen ble oppjustert tilsvarende. Bruken av §8 innebærer at størstedelen (94%) av sparebankenes utlån er regulert, mens restriksjonene i samband med B-lånsopptak innebærer at 60% av forretningsbankenes utlån er regulert ved årsskiftet.

Forretnings- og sparebankenes utlån lå i slutten av september 1,2 milliarder kroner høyere enn forutsatt i kredittopplegget. Overskridelsen gjaldt forretningsbankene.

Utlånsbildet endret seg lite den påfølgende måneden. Ved utgangen av oktober var overskridelsen, som fortsatt bare gjaldt forretningsbankene, på 1,2 milliarder kroner, dvs. av samme størrelsesorden som i månedene før hevingen av utlånsrammene.

Den faktiske utlånsøkningen fra forretnings- og sparebankene beløp seg til i alt 8,6 milliarder kroner i perioden januar-oktober 1982, mot tilsvarende 7,7 milliarder kroner året før. Forretningsbankenes utlånsvekst var 1,6 milliarder kroner større enn i 1981, mens sparebankenes var 0,7 milliarder kroner mindre. Samtidig økte bankenes garantier for lån i det uregulerte markedet noe sterkere i 1982 enn i 1981. En del av denne garantigivningen må kunne oppfattes som ren "avlastning" for bankenes egne utlån.

Foreløpige tall for november viser at forretningsbankene reduserte sine utlån med nærmere 0,8 milliarder kroner. Denne reduksjonen må ses i sammenheng med bankenes bestrebelser på å tilpasse seg B-lånsreguleringen. Ved utgangen av november var forretningsbankenes utlån i samsvar med kredittopplegget. Sparebankenes utlån viste også i november en beskjeden økning. Den moderate utlånsvekst i denne bankgruppen de senere måneder må ses på bakgrunn av §8-reguleringen, som ble iverksatt i vår.

Bankenes kreditt-tilførsel over obligasjonsmarkedet var betydelig mindre i 1982

Fig. 2. Forretningsbankenes utlån¹⁾

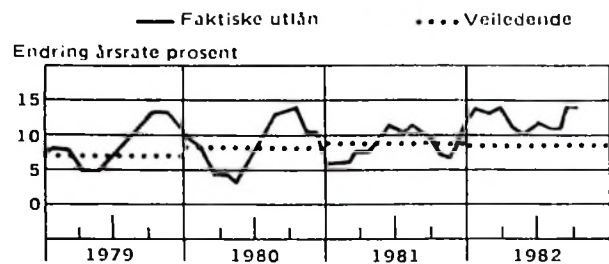
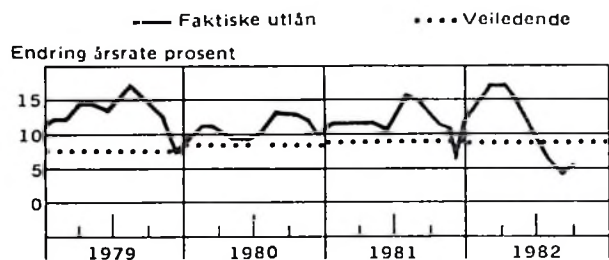
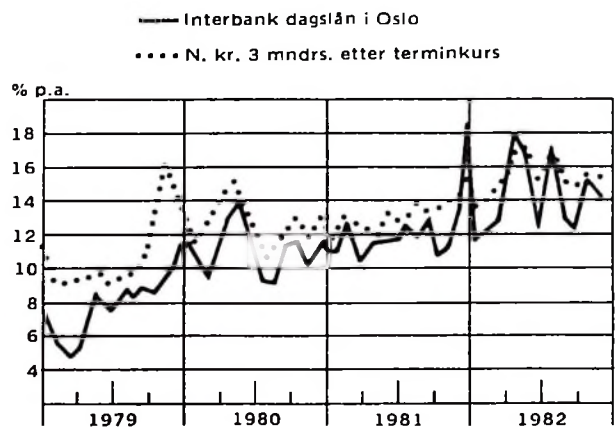

Fig. 3. Sparebankenes utlån¹⁾

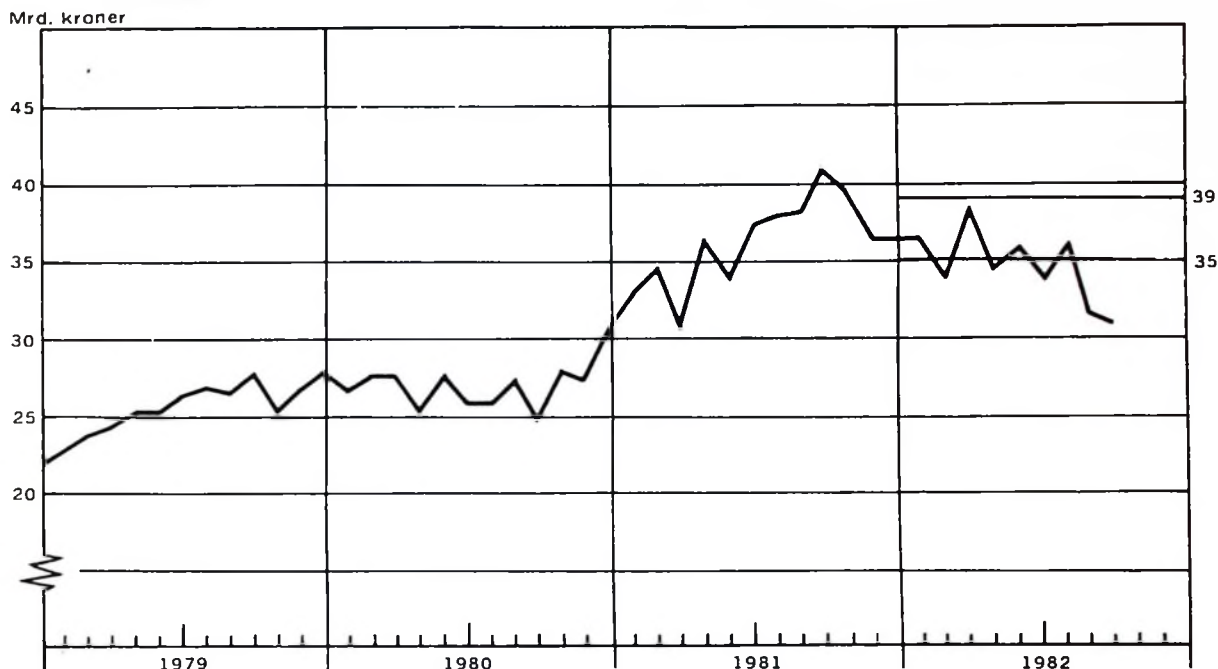

1) Ekskl. PSV-lån f.o.m. 1981

Fig. 4. Renteutviklingen, månedlig gjennomsnitt

Innenlandsk likviditetstilførsel, siste 12 måneder

enn i 1981. Dette gjelder så vel for forretnings- som for sparebankene. Emissjonsrestriksjoner for betydelige grupper av låntakere, samt lav etterspørsel etter såkalte prosjektlån forklarer at tallet er lavere i 1982. I tillegg gir også bankene lån til innlendinger mot valutalisens. Slike lån, som i kredittbudsjettet betraktes på linje med kapitalinngang fra utlandet, økte noe sterkere i de tre første kvartalene i 1982 i forhold til i 1981 — nærmere bestemt med 2,2 milliarder mot 1,7 milliarder kroner.

Banklikviditeten var forholdsvis stram i første del av september, men ble etter hvert ganske rommelig, blant annet som følge av stor tilførsel fra det offentlige. Lånebehovet i Norges Bank, som lå på 2–3 milliarder kroner pr. dag i begynnelsen av måneden, ble followelig også redusert og var omtrent null mot slutten av måneden.

De korte pengemarkedsrentene falt også betydelig mot slutten av september. Men en- og tre-månedersrenten ble bare i liten

grad påvirket av den rommelige likviditetssituasjonen. Dette ble sett i sammenheng med at bankene forventet strammere likviditet igjen i oktober.

Som ventet, ble det innbetalt betydelige beløp til det offentlige i forbindelse med ordinære skatteoverføringer i månedsskiftet september/oktober og deretter ved forfall av oljeskatt den 11. oktober. I tillegg kom virkningen av den svenske devalueringen, som medførte at Norges Bank måtte selge valuta spot for å støtte kronkursen. For å begrense spekulasjonene mot kronen, lot en også de korte pengemarkedsrentene stige. Etter hvert som presset mot kronen avtok, tilførte Norges Bank igjen kroner via swapmarkedet. Bankenes lån i Norges Bank ble likevel høye — i gjennomsnitt 5,5 milliarder kroner pr. dag i denne måneden. Dette var noe i overkant av hva bankene kunne låne uten å bli pålagt ytterligere utlånsbegrensning ut over det som var følgen av tidligere B-lånsopptak. En relativt stor andel av

bankene – forretningsbanker med 44% og sparebanker med 18% av utlånene – valgte likevel å ta opp nye B-lån fremfor å finansiere seg i pengemarkedet til en høy rente.

Uten tiltak fra myndighetenes side ville likviditetsinndragningen som følge av valutaintervensjonene ført til at bankenes lånebehov i Norges Bank langt ville oversteget deres lånepotensial i november–desember. Primærreservekravene for sønorske forretningsbanker ble derfor redusert fra 12%

til 8%. Tilsvarende ble kravet for sønorske sparebanker redusert fra 8,5% til 6%. Dette skjedde med virkning fra 1. november. Tiltakene frigjorde likviditet for ca. 6 milliarder kroner. Det ble presisert at dette ikke måtte oppfattes som en lette i likviditetspolitikken, men som en justering av virkemiddelbruken for å oppveie valuta-intervensjonene.

Oslo, 20. desember 1982

Valutaoversikt

Valutamarkedet høsten 1982

Det norske valutamarked var høsten 1982 i første rekke preget av justeringene i den norske kronens valutakurvindeks i august og september, samt devalueringene av svenske kroner og finske mark i oktober. På de internasjonale valutamarkeder stanset kursoppgangen på amerikanske dollar og pund sterling opp, mens tyske mark steg noe i verdi. Kursnedgangen på japanske yen fortsatte fram til begynnelsen av november, men siden har kursen på yen steget i forhold til de fleste valutaer.

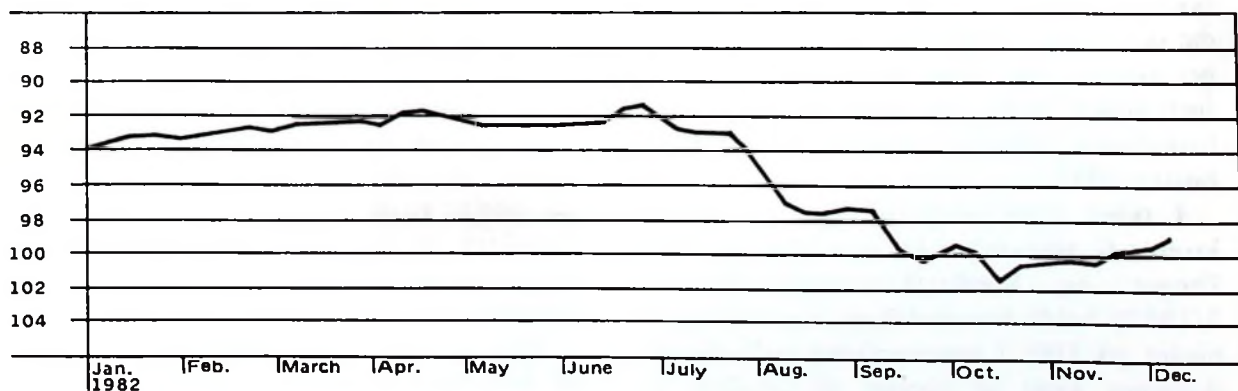
Den 8. oktober ble svenske kroner devaluert med 16% ved at den retningsgivende verdien for den svenske valutakurven ble endret fra 111 til 132. Tiltaket var en del av en større økonomisk pakke som den nye svenske regjeringen la fram ved sin tiltredelse. Den første tiden etter nedskrivningen viste den svenske kronens kurvindeks verdier rundt 129½, dvs. en sterk krone, idet en

stor del av den valuta som strømmet ut av landet før devalueringen, kom tilbake. Senere normaliserte valutasisuasjonen seg, og i midten av desember lå kurvindeksen rundt 131.

Finland devaluerte marken med 4% den 6. oktober etter rykter om en forestående nedskrivning av svenske kroner. Da det ble kjent at den svenske devalueringen ble på hele 16%, skrev Finland marken ned ytterligere med 6%. Den totale finske devaluering ble således i overkant av 10%. Årsaken til at finnene fulgte svenskene i så stor grad, var hensynet til konkurransesituasjonen for finsk eksportindustri, særlig treforedlingsindustrien.

Fram til midten av november steg kursen på amerikanske dollar overfor alle hovedvalutaer. Med unntak for visse kortsiktige tilbakefall hadde dollaren på gjennomsnittsbasis (regnet etter Valutafondets MERM-metode) steget jevnt siden sommeren 1980. I annen halvdel av november og begynnel-

Fig. 1. Kronens internasjonale verdi. Indeks for kurv-valutaene i forhold til norske kroner Ukegjennomsnitt. Nytt vektgrunnlag 2.8.82. Basiskursene fra 1978 er justert 3% ned 6.9.82

sen av desember ble det imidlertid registrert et markant kursfall på dollar. I perioden 15. november til 17. desember falt dollaren fra 2,60 til 2,41 tyske mark pr. dollar, dvs. en kursnedgang på over 6%. I norsk regning falt dollaren i samme periode fra 7,32 til 7,00 kroner pr. dollar.

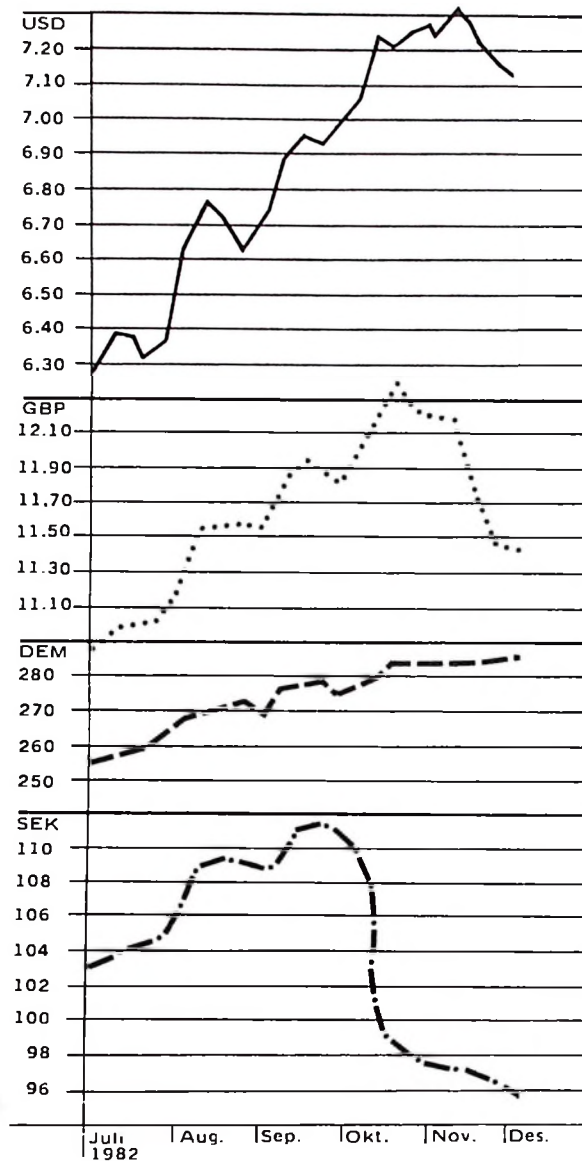
Årsakene til dollarnedgangen kan være flere. I første rekke ser det ut til at Federal Reserve foreløpig har lagt om til en mindre stram pengepolitikk. Denne omlegging har sammenheng med den lave økonomiske aktivitet og stigende arbeidsledighet. Endringen har gitt seg utslag i rentenedgang i USA og mindre renteforskjeller i forhold til andre valutaer. En annen årsak til kursnedgangen kan være den forventede forverring i amerikansk utenriksøkonomi. Underskuddet på handelsbalansen i 1982 ventes å bli rekordstort, og hvis den økonomiske aktivitet i USA tar seg opp i løpet av 1983, vil trolig underskuddet øke kraftig.

Den effektive kurs for pund sterling, som stort sett var stabil gjennom hele 1982 fram til midten av november, ble svekket om lag samtidig med dollarnedgangen. Årsakene til fallet var trolig usikkerhet med hensyn til oljeprisutviklingen, lavere renter og utsikter til forverret utenriksøkonomi. Den britiske regjeringen har på sin side framholdt at den fortsatt vil la kursene i hovedsak styres av markedskreftene.

Motstykket til svakere dollar og pund har vært noe sterkere tyske mark og japanske yen. Innenfor det europeiske valuta-system (EMS) var det et visst press på danske kroner og franske francs etter Sveriges devaluering, men dette presset avtok forholdsvis raskt, og stort sett var kursforholdene relativt stabile innen EMS høsten 1982.

I tiden etter nedjusteringen av norske kroner 6. september (se nærmere omtale i Penger og Kreditt/Economic Bulletin 3/1982) holdt kurvindeksen seg nær basisnivået på 100. I sammenheng med oljeselskapenes kjøp av kroner til betaling av

Fig. 2. Salgskurser for US dollar (USD), pund sterling (GBP), tyske mark (DEM) og svenske kroner (SEK) i Oslo

skatteterminen 11. oktober steg kronens verdi i siste del av september og begynnelsen av oktober. Denne kursstigning skjedde til tross for at Norges Bank tilførte likviditet til banksystemet for i alt 4,8 milliarder kroner ved innfrielse av tidligere inngåtte terminkontrakter.

Den svenske devaluering i oktober førte til betydelig press mot norske kroner. I

løpet av en 14 dagers periode kjøpte Norges Bank 8,2 milliarder kroner for å dempe kursnedgangen. Spekulasjonene om en snarlig norsk devaluering avtok etter hvert, og i siste halvdel av oktober hadde valuta-markedet stabilisert seg. Fra midten av november steg kronens verdi (målt ved kurvindeksen) markert. Dette hadde dels sammenheng med kursfall på en del av de valutaer som teller sterkt i den norske valutakurven (dollar, pund sterling) og dels stor etterspørsel etter kroner som følge av at rentedifferansene i favor av norske kroner økte. Kronens kursoppgang hadde også delvis sammenheng med at en del bedrifter med dollarbeholdninger økte sine dollarsalg i det norske valutamarked da dollaren begynte å falle. I midten av desember viste kronens verdi en noe svakere utvikling, noe som må ses i sammenheng med mer rommelig likviditet i banksystemet og fall i de korte kronerrentene.

Den svenske devalueringen, og også de to finske, illustrerer hvordan kurvsystemet som praktiseres for den norske kronen, virker. I perioden 5. til 15. oktober gikk kronen ned i verdi med mellom 3 og 5½% overfor alle andre valutaer enn svenske kroner og finske mark. Kurvsystemet fører til at kursoppgang for noen valutaer opp-

veies av kursnedgang for andre. Den vektfordelingen en har valgt i den norske valutakurvindeksen, skal sikre at norsk industris gjennomsnittlige konkurransevne overfor utlandet holdes uendret. Dette betyr ikke at kursene for de enkelte valutaer holdes stabile. Med et system der de ulike valutaer appresierer og depresierer mot hverandre, må også kronens kurs overfor de enkelte valutaer endres. For den enkelte bedrift betyr dette at den står overfor valutakurser som stadig endres, selv om det veide gjennomsnitt av kursene (målt ved kurvindeksen) er noenlunde stabilt.

Norges Banks valutaerreserver ble redusert med knapt 3 milliarder kroner i perioden 12. oktober til 2. november. Valuta-utgangen som følge av intervensjoner for å støtte kronen etter den svenske devalueringen, ble delvis oppveid ved inngåelse av nye "swap"-kontrakter med bankene for å justere likviditeten i det norske markedet. I løpet av november og begynnelsen av desember økte valutaerreservene delvis som følge av intervensjoner for å dempe kursoppgangen på kronen. Den 15. desember utgjorde Norges Banks brutto internasjonale reserver 44,6 milliarder kroner.

Oslo, 17. desember 1982

Gunnar Jahn — et 100-års minne

Gunnar Jahn ble født for 100 år siden, den 10. januar 1883. Blant mange livsoppgaver satt han som formann i Norges Banks direksjon fra 7. januar 1946 til 1. juli 1954. Penger og Kreditt gjengir den minnetale som vår nåværende sentralbanksjef, Knut Getz Wold, holdt over Gunnar Jahn i Det Norske Videnskaps-Akademi 25. mai 1973.¹⁾

Direktor Gunnar Jahn døde 31. januar 1971 i en alder av 88 år. Han var medlem av Videnskaps-Akademiet fra 1927.

Med en uvanlig bredde i aktivitet, energi og interesser kom Gunnar Jahn til å få en sentral plass i norsk samfunnsliv gjennom et halvt hundreår. Hans innsats ruver som statistiker og sosialøkonom, som administrator og sentralbanksjef, som politiker og motstandsmann under krigen.

Gunnar Jahn var individualist. Individets frihet og verdighet representerte for ham sentrale verdier. Gjennom hans liv går også en sterk nasjonalkjensle som en rød tråd. Så sterk var den at noen vil kalle ham nasjonalromantiker.

Dette trekk henger noye sammen med hans barndom og tidlige ungdom. Jahn var født i Trondheim 10. januar 1883. Han har selv sagt om sin ungdom at "jeg var vokst opp i et miljø hvor landet vårt og dets fremtid var det sentrale, hvor sinnet og oppmerksomheten blev vendt mot vest, mot alt det politiske frisinn som var å finne i England, hvor Grundtvigs høyskoletanke og 1880-årenes sterke brytningstid ennå øvde sin virkning."

Unionsstriden preget den tids samfunn. Den unge Jahn deltok på folkemøter, demonstrerte for det rene flagg, hørte med

begeistring på taler av Bjornstjerne Bjornson. Jahns far var eneste tannlege i det nordenfjeldske Norge. Han var framtrædende Venstre-mann. På den tid snakket ikke aktive Høyre-folk og Venstre-folk med hverandre. Mange Høyre-folk kostet heller på seg reisen til Christiania enn å gå til en tannlege som var Venstre-mann.

Gunnar Jahn tok juridisk embetseksamen i 1907 og etter en tid som edsvoren fullmektig statsøkonomisk eksamen i 1909. Etter studieopphold i Heidel-

¹⁾ Talen er hentet fra et særtrykk fra Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo, Årbok 1973.

berg, Berlin og Paris ble han, i likhet med flere andre som senere skulle bli fram-tredende norske statistikere, sosialøkonomer og politikere, "ekstraarbeider" og deretter sekretær i Statistisk Sentralbyrå. Senere kom han til Rasjoneringsdirektoratet, der han ble direktør i 1919. I 1920 ble han så direktør i Statistisk Sentralbyrå, en stilling han innehadde gjennom et kvart hundreår.

Dette året traff også Gunnar Jahn til en viss grad et valg mellom en karriere som universitetsmann og forsker og en som administrator. Alt fra 1913 hadde han holdt forelesninger i statistikk ved Universitetet. De første årene var han vikar for professor Nicolai Rygg, som Jahn senere kom til å etterfølge som sjef for Statistisk Sentralbyrå og deretter for Norges Bank. Jahn ble fast ansatt som lærer ved Universitetet og i 1920 utnevnt i et dosentur som ble opprettet for ham i statistikk. Samme år kom Jahns lærebok om "Statistikkens teknikk og metode", som senere ble utgitt i flere utgaver og lenge var brukt ved Universitetet. Men Jahn kom aldri til å tiltre dosenturet, på grunn av utnevnelsen som direktør i Statistisk Sentralbyrå.

Kanskje spilte tilfeldighetene en rolle, kanskje følte Jahn selv at en ren forskergjerning ikke ville passe hans utadvendte og aktive legning og politiske interesser. Men i virkeligheten var valget mellom en universitetsgjerning og en administrativ innsats i Statistisk Sentralbyrå mindre utpreget enn det ville vært i andre stillinger. For i vårt land er Byrået i høyere grad enn i de fleste andre land også en meget aktiv forskningsinstitusjon.

Gunnar Jahn tok initiativet til en sterk utvidelse av Byråets virksomhet både når det gjaldt statistikk og tellinger. Særlig viktig var tilretteleggingen av en moderne konjunkturstatistikk. Alt som sekretær skrev han deler av teksten til Håndverkstellingen av 1909 og Folketellingen av 1910. Ved Folketellingene i 1920 og 1930

planla og analyserte han selv undersøkelser om barnetallet i norske ekteskap. Denne delen av befolkningsstatistikken forble en av Jahns hovedinteresser. Han behandlet den i et foredrag i Videnskaps-Akademiet i 1935 om "Barnetallet i norske ekteskap 1920-1930" og skrev etter krigen kommentarene til denne delen av Folketellingene av 1946 og 1950. Også andre sider av befolkningsstatistikken opptok ham sterkt, og flere arbeider fra Jahns hånd handler om dødelighetsforholdene.

I sine arbeider om disse spørsmålene vendte Jahn stadig tilbake til Eilert Sundt og trakk sammenligninger med hans resultater "fordi jeg enda en gang hadde glede av å vise en side av Eilert Sundt som statistiker, som visserlig de fleste, også fagfolk, ikke har lagt merke til", som han sier. Og det kan nok ikke være tvil om at Gunnar Jahn som statistiker og samfunnsforsker hadde mye til felles med Eilert Sundt, hans nøkternhet, hans varsomhet med å trekke konklusjoner, hans kjennskap til og evne til innleving i folks levevilkår og levestett.

Denne innstillingen kom også til syne i hans store arbeid om "Byggeskikker på den norske landsbygd" og en undersøkelse om husfliden. Han kunne reagere meget skarpt mot forskere som han holdt for mindre nøkterne, slik som i polemikken i Statsøkonomisk Tidsskrift med professor Wilhelm Keilhau om dennes behandling av folketellingsresultatene av 1801 og 1815 i "Det norske folks liv og historie".

Mot slutten av 1920-årene og utover i 1930-årene ble Gunnar Jahn i stadig større omfang med i internasjonalt økonomisk og statistisk samarbeid. Det gjaldt blant annet i Folkeforbundets og Arbeidsbyråets ekspertkonferanser, de økonomiske verdenskonferansene i 1927 og 1933 og i flere handelspolitiske forhandlinger.

Her hjemme var han medlem av en rekke offentlige komitéer. En av dem stod i en særstilling, nemlig Valutakommisjonen, som hadde Gunnar Jahn som formann og

avgav sin innstilling i januar 1926. Dette vervet stilte ham i sentrum av striden om paripolitikken. Valutakommisjonen gikk inn for en faktisk stabilisering av kronen så nær som mulig til det nivå den hadde nådd etter foregående års oppgang i dens internasjonale verdi. Dette ville svare til ca. 24 kroner pr. pund eller omkring 75% av pariverdien, selv om kommisjonen ikke tallfestet sitt forslag om at det skulle settes en over- og en undergrense for kursen. For så vidt var en vesentlig del av stigningen i kronens internasjonale verdi da allerede skjedd. I innstillingen het det blant annet at "det ligger utenfor enhver praktisk politikk å arbeide for å fore kronen raskt opp i parinå". Universitetslærerne fulgte opp to måneder senere og foreslo gullinnløsning til en bestemt kurs svarende til 24 kroner pr. pund, et forslag som ble avvist av Norges Bank, som hevdet at det ville være det samme som en nedskrivning av kronen.

Jahn sier selv om Valutakommisjonens innstilling at den "bærer preg av et kompromiss, noe som var nødvendig for å få en enstemmig uttalelse. Dens største svakhet er at den utsetter den endelige ordning av pengevesenet." Rygg tolket Kommisjonens innstilling som en tilslutning til Norges Banks linje med en midlertidig stabilisering som foranstaltning mot en for rask stigning i kroneverdien. Uten her å gå nærmere inn på dette sentrale og omstridte punktet i mellomkrigstidens økonomiske historie, må det kunne sies at Gunnar Jahns standpunkt avvek fra Norges Banks linje. Men han var en moderat motstander, og styrken hos Jahn kunne ikke måle seg med Ryggs i dette spørsmålet.

I november 1934 ble Gunnar Jahn finansminister i Johan Ludvig Mowinckels tredje ministerium. Han la da fram det nye statsbudsjettet i januar 1935. Bevilgninger til kamp mot arbeidsløsheten og til sosiale og kulturelle formål ble økt. Dette var en tid med stor arbeidsløshet, men en internasjonal oppgangskonjunktur var innledet.

Jahn kjente fra sin omfattende lesning og kontakter vel til det gjennombrudd for nye og mer aktive konjunkturpolitiske målsettinger og virkemidler som ledende sosialøkonomer på den tid gikk inn for. Som formann i Pengekomitéen hadde han året for gått inn for en kreditt ekspansjon. Jahn avviste også i sin budsjett-tale tanken på å gjennomføre de ortodokse finanspolitiske idéer som lå til grunn for Stortingets daværende bevilgningsreglement. Et slikt forsøk ville, hevdet han, virke deflasjonistisk. Han gikk inn for økte utgifter til hjelp for samfunnet mot depresjon. Men helt er han nok ikke med: En måtte ikke glemme "den overordentlige rolle det spiller at en stats finanser hviler på et sunt grunnlag", sa han. Faktisk kom verken Jahns statsbudsjett eller den følgende regjeringens budsjetter til å få noen vesentlig aktiv konjunkturstimulerende virkning.

Mowinckels regjering falt i midten av mars 1935. Arbeiderpartiet og Bondepartiet hadde i budsjettdebatten lagt fram hvert sitt forslag om å øke bevilgningene. Mowinckel satte så selv fram et motforslag som avviste nye utgifter som ville nødvendiggjøre dekning ved lån eller økte skatter eller avgifter. Som finansminister stod Jahn i forgrunnen med forsvaret av regjeringens framlegg. Han var ikke fremmed for Arbeiderpartiets syn på finanspolitikk og pengepolitikk, men det måtte ikke skje, sa han, "på bekostning av overanstrengelse av våre finanser, på bekostning av en nedsatt virksomhet og nedsatt kapitaldannelse som et for stort skattetrykk vil fremkalle". I bunn og grunn trakk vel ikke Jahn som praktisk politiker den fulle konsekvens av de erkjennelser han som sosialøkonom hadde nådd fram til. Men det har gjeldt flere enn ham.

Under okkupasjonsårene kom Jahn til å gjøre en innsats av stor nasjonal betydning. Hans sterke nasjonale sinnelag, hans frihetstrang og hans store kunnskaper førte ham straks inn i en sentral stilling. Mange kom etter hvert til å ta en aktiv del i motstands-

arbeidet. Men i de første vanskelige månedene var det bare få som vurderte situasjonen realistisk også rent politisk. Jahn nærte ingen illusjoner. Han visste fra starten av hva som hadde hendt, og hva som ventet. Han inntok en urokkelig fast holdning. I denne perioden gjorde Jahn sitt livs største innsats. Mange gikk styrket fra møter med ham, mange ledende politikere var også forarget på ham sommeren 1940.

Gunnar Jahn ble medlem av Administrasjonsrådet og overtok ledelsen av Finansdepartementet. Var det en riktig handling? Han har selv svart på dette spørsmålet i et foredrag i Studentvenstrelaget, som er trykt i Samtiden. Han grunnlagte det framfor alt med nødvendigheten av å få Quisling bort, og da var det ikke noen annen farbar vei å gå. Folk i de okkuperte områdene måtte ha noen å holde seg til som de også hadde tillit til. "For meg står det som om det var i disse første månedene at grunnlaget for den senere kampen ble lagt", sa han. De aller fleste vil vel dele hans vurdering i dag.

Gunnar Jahn kom med i den gruppe av ledende personligheter som tidlig i okkupasjonstiden ble betraktet som en slags overledelse for motstandsbevegelsen. Han var en av deltakerne i den såkalte "Kretsen", som spilte en ledende rolle i nær kontakt med regjeringen. Jahn var medlem av Hjemmefrontens ledelse til han ble arrestert i oktober 1944. Han hadde ikke villet forlate landet i tide.

Da den nye samlingsregjeringen skulle dannes etter frigjøringen, var Jahn noe skuffet over at han ikke ble statsminister. Pål Berg prøvde å få Jahn med som finansminister i sin regjering, men motte avslag. Einar Gerhardsen drøfter i sine erindringer hva som kunne være grunnen til at Jahn sa ja til ham når han hadde sagt nei til sin partifelle Berg. Han antyder at Jahn kan ha tenkt som så: "Skal det først være en Venstre-mann som skal være statsminister, så bør det være Jahn og ikke Berg." Jahn selv sa senere i en tale at han

ikke trodde noen annen enn Einar Gerhardsen ville ha greid det i den situasjon.

Også denne Jahns annen periode som finansminister ble kortvarig. Men viktige avgjørelser ble truffet i de vel fire månedene samlingsregjeringen satt. Han hadde selv ved tiltredelsen stilt krav om en viss disposisjonsfrihet i forhold til Stortinget når det gjaldt finansielle saker.

Avgjørelsen når det gjaldt kronekursen, kom på ny til å bli et stridsspørsmål. For krigsutbruddet i 1939 hadde pundkursen vært 20. Den nedsatte Valutakomiteén foreslo enstemmig en kurs på 24, og også 22 hadde sine tilhengere. Flertallet i Det økonomiske samordningsrådet gikk imidlertid inn for kursen 20. Jahn selv var lenge i sterk tvil, men gikk til slutt inn for en kurs på 20, framfor alt fordi det ville stå best i samsvar med omsynet til prisstabilitet.

Prinsippene for engangsskatten på formuesstigning var en annen viktig sak som Jahn måtte ta standpunkt til. Hans proposisjon av september 1945 var bygd på et utkast utarbeidet i Norges Bank. Det møtte kritikk fra næringslivet, som fant at det var for vidtgående når det gjaldt å trekke inn likviditet. Den følgende regjering fulgte en annen linje på dette punkt og var mer opptatt av det framtidige behov for etterspørselregulering.

I samlingsregjeringen var vel Gunnar Jahn den eneste ikke-sosialistiske statsråd som kunne betraktes som egentlig partipolitiker. Men heller ikke for hans vedkommende var dette tilfellet i noen særlig utpreget grad. Jahns kandidatur ble imidlertid klart støttet av Venstre.

Jahn ble etter frigjøringen nestformann i Norges Venstrelag og innehadde dette vervet til 1950. Det er vel riktig å si at han aldri trivdes særlig godt med å spille en aktiv partipolitisk rolle. Han hadde en altfor individualistisk innstilling til det.

I januar 1946 ble Jahn formann for direksjonen i Norges Bank. Han hadde alt under okkupasjonen vært medlem av direk-

sjonen i Oslo. Han ble beskikket av Administrasjonsrådet i september 1940 som ekstraordinært medlem fra den tid da han opphørte med å være medlem av Administrasjonsrådet. På grunn av tysk motstand kom han ikke til å tiltre for i januar 1941. Etter sin arrestasjon ble han avskjediget av NS fra 1. februar 1945.

Jahns åtte år som sjef for Norges Bank var preget av gjenoppbygging, valutaproblemer, Marshall-hjelpen, planøkonomi. I denne perioden var det prinsipielle forholdet mellom regjeringen og Norges Bank klart, og Jahn hadde for sitt vedkommende heller ikke noen tvil på dette punkt. Stortinget og regjeringen avgjorde den økonomiske politikken, men Norges Bank spilte en viktig rolle som rådgiver og initiativtaker. Den tillit de aller fleste hadde til Jahn, var et stort aktivum særlig i den første, vanskelige tiden. Ett forhold kom til en viss grad å begrense bankens innflytelse de første årene, nemlig den store overskuddslikviditeten som reduserte betydningen av pengepolitikken og kredittpolitikken i forhold til andre virkemidler i finanspolitikk og økonomisk politikk.

Etter hvert endret situasjonen i så måte seg. Den internasjonale valutakrisen i 1947 rammet også Norge. Valutarådet ble opprettet med Gunnar Jahn som formann. Det var et viktig instrument på det valutapolitiske området. Marshall-hjelpen førte til en omfattende frigjøring av utenrikshandelen og indirekte også til utvikling av indre økonomiske reguleringstiltak. Jahn støttet sterkt denne utviklingen. Når det gjaldt Marshall-hjelpen, hadde han nok likevel sine reservasjoner. De var imidlertid mest av moralsk art. Han var bekymret over hvilke virkninger det i lengden ville få for det norske folk at det mottok så store gavebeløp utenfra.

Da kronen fulgte pundet ved devalueringen i 1949, var det full enighet mellom regjeringen og Norges Bank. Noen konflikt-situasjon mellom Norges Bank under Gun-

nar Jahns ledelse og Arbeiderpartiets regjering oppstod i det hele ikke, neppe en gang friksjoner. Her spilte nok også hans samarbeid med ledende politikere i Arbeiderpartiet under krigen og senere i samlingsregjeringen i 1945 en rolle. Han stod Einar Gerhardsen nær, og han hadde også et godt samarbeid med finansminister – senere handelsminister – Erik Brofoss.

Noen kritiske ord lot han likevel falle fra tid til annen i foredrag og andre innlegg mot enkelte prinsipielle sider ved reguleringspolitikken og "vurderingsøkonomien", som han kalte den til forskjell fra "verdiøkonomien". Han syntes nok ikke penge- og kredittpolitikkenes renessanse gikk så raskt som han hadde ønsket. I forholdet til bankene spilte opprettingen av Samarbeidsnemnda i 1951 med Gunnar Jahn som formann en viktig rolle.

Et av de verv som Gunnar Jahn var meget sterkt opptatt av, og som gledet ham særlig mye, var formannsvervet i Det norske Stortings Nobelkomité. Han ble medlem av Nobelkomitéen i 1937 og formelt formann i 1941, men fungerte ikke under krigen. Da han gikk ut av samlingsregjeringen i 1945, inntok han så sin plass som formann og satt helt til utgangen av 1966, da han gikk av nær 84 år gammel.

Jahns taler til 16 Nobel-pristakere gir et sterkt inntrykk for hvor levende opptatt han var av prisvinnernes innsats for fred og internasjonalt samarbeid og av deres menneskelige bakgrunn og livsverk. De gir også et bilde av Jahn selv når han f.eks. skildrer en Albert Schweitzer, en Albert Luthuli, en Dag Hammarskjöld, en Martin Luther King.

I en tale til en internasjonal ekspertkonferanse som Nobelinstituttet organiserte i Oslo i 1955 om de vestlige demokratier og verdensproblemene, framhevet han at det viktigste og vesentligste var at Øst og Vest måtte begynne å forstå hverandre og ikke i frykt se på hverandre som angriper. Men han forutså alt på det

tidspunkt at forholdet til utviklingslandene kunne bli av enda større betydning for verdensfreden. Han understreket den store risikoen for konflikter som avstanden i levestandard og den meget sterke befolkningsøkningen i u-landene førte med seg.

Men Gunnar Jahns innsats spente over enda videre felter. I Statsøkonomisk Forening var han formann i to perioder, den første fra 1932 til 1937 og den andre fra 1954 til 1958. Han deltok selv særdeles aktivt i debattene i foreningen og ble valgt til æresmedlem. I Hvalrådet var han formann fra 1954 til 1960 og ledet Norges delegasjoner til de vanskelige internasjonale forhandlinger om regulering av hvalfangsten i Antarktis. Han så det som sin oppgave å prøve å verne hvalbestanden og dermed en viktig næringsgren for Norge.

Jahn var en av de sentrale personer bak starten av Verdens Gang i 1945. Han var aktivt med i Rådet for avisen i de nær 10 år dette rådet eksisterte, og var en tid også varaformann der.

Gunnar Jahns to store hobbies var binding av ørretfluer og bueskyting. Med vanlig energi har han skrevet bøker om begge emner.

Gunnar Jahn var sterkt personlig engasjert i tidens spørsmål, en innstilling han beholdt opp i sin høye alderdom. Han beholdt også noe av ungdommens utålmodighet og impulsivitet. Han kunne løpe fra møter som han ledet som formann, i forargelse over uttalelser som falt. I Penge- og Finansrådet støtte han ofte sammen med professor Ragnar Frisch i til dels meget livlige ordelag.

Jeg husker en episode fra Jahns finansministertid i 1945. Han sa: "Jeg vil ikke ha noe underskudd på statsbudsjettet." Jeg kjente ham ikke godt nok den gangen til å merke at barometret stod på storm, og svarte noe i retning av: "Nei, det ville jo ikke være riktig nå. Men det er jo bare noen måneder siden krigen sluttet, og vi må se på dette som en overgang fra krigsøkonomi til fredsøkonomi." Han så forarget på meg og sa: "De er akkurat som alle de andre. De har forlest Dem på Keynes og Frisch og alle disse skrivebordsøkonomene." Deretter løp han ut på forværelset og ut på gangen og ropte: "Jeg vil ikke ha noe underskudd på statsbudsjettet!"

Noen av dem som har grunn til å regne med at de er omtalt i hans meget omfattende dagbøker, som ikke er tilgjengelige ennå, nærer nok en viss engstelse for hva de kan vise seg å inneholde.

En grunntanke som går igjen i mange av Jahns taler og skrifter, er drømmen. "Gi aldri opp kampen for å nå ditt drømmeland, hvor mørkt det enn kan se ut", skriver han ved 50-års studentjubileet i 1952. "Livet er ikke verd å leve om man ikke hadde drømmen og arbeidet for å virkeliggjøre den", sier han i sin Nobel-tale til Martin Luther King i 1964. I Jahns tale i Stortinget foran regjeringen Mowinckels fall i 1935 taler han om "at drømmene må til, de må endog til i finansenes rike". Ja, i de generøse ord som Gunnar Jahn skriver i Norges Banks historie om Nicolai Rygg, heter det at han "i sin alderdom, da kampen var over og våpnene lagt ned, vendte tilbake til sin ungdoms verden, fordi han aldri hadde kunnet glemme drømmen".

Okkupasjonskontoen og statens konsoliderte konto avskrives

Av Norges Banks overskudd for 1981 ble 4 249 mill. kroner avsatt til et nytt fond til bortskrivning av Statens konsoliderte konto (Okkupasjonskontoen). Til det nye fondet ble det også overført 1 181 mill. kroner fra bankens Kursreguleringsfond, slik at full bortskrivning av nevnte konto kunne foretas i 1982. Dette ble meddelt Finansdepartementet i brev av 28. mai 1982 fra Norges Bank. En tilråding fra Finans- og tolldepartementet ble forelagt Kongen i Statsråd den 22. oktober i år og godkjent ved kongelig resolusjon samme dag. Stortingsproposisjon nr. 17 (1982—83) gjengis nedenfor i sin helhet, fordi den gir en grei oversikt over saken.

Stortinget sluttet seg til departementets forslag ved sitt vedtak av 24. november 1982, slik at Okkupasjonskontoen og Statens konsoliderte konto nå kan bringes endelig ut av verden. Den bokføringsmessige oppfølging av stortingsvedtaket finner sted innen årsskiftet 1982/83.

St.prp. nr. 17 (1982—83), Statens konsoliderte konto/okkupasjonskontoen

1. Bakgrunn

I 1940 fikk den tyske overkommando opprettet særskilt konto i Norges Bank. Frem til 7. mai 1945 trakk okkupasjonsmakten i alt 11,7 milliarder kroner på denne konto til finansiering av okkupasjonsomkostninger. Under okkupasjonen ble kontoen redusert med ca. 3,1 milliarder kroner ved tilbakebetaling etter "bevilgninger" over statsbudsjettet. Gjennom refusjon fra Clearinginstituttet med 287 millioner kroner og en motpost av tyskeide bankinnskudd i Norge på 335 millioner, sto dermed saldoen for okkupasjonskontoen ved frigjøringen i ca. 8,0 milliarder kroner. Kontoen inngikk i Norges Banks regnskap på aktivasiden under betegnelsen "Okkupasjonskontoen".

Gjennom ulike avskrivninger på kontoen i 1940- og 50-årene er kontoen nå redusert til ca. 5,4 milliarder kroner.

Spørsmålet om statens ansvar for okkupasjonsgjelden i forhold til Norges Bank ble tatt opp av banken i 1948. I St.prp. nr. 86 (1949) heter det bl.a.:

"Regjeringen (anser) ikke spørsmålet om okkupasjonskontoen som et spørsmål om *gjeld* i vanlig *juridisk forstand*. De disposisjoner som tyskerne foretok under okkupasjonen og som *regnskapsmessig* har fått sitt uttrykk i okkupasjonskontoen, har skapt pengepolitiske problemer, som statsmaktene må ta hånd om som et ledd i *pengepolitikken*. De tiltak som må treffes, kan ikke avgjøres etter *juridiske* betraktninger over forpliktelsen til å betale *avdrag* på okkupasjonskontoen, men etter vurdering av de

pengepolitiske virkemidler, som i en gitt konjunktursituasjon trenges for å realisere den realøkonomiske målsetting, å sikre full sysselsetting og et optimalt nasjonalprodukt.

De pengepolitiske problemer løses ikke ved at staten gir en formell erkjennelse for at okkupasjonskontoen er statsgjeld, slik som direksjonen og representantskapet foreslår. Når staten overtar aksjene i banken, løser ut de private interesser og derigjennom faktisk overtar ansvaret for hele banken, slik som foreslått, burde dette også være tilstrekkelig for bankens stilling utad.”

Saken ble på ny drøftet i Stortinget i 1958. I St.prp. nr. 9 (1958) ble det foreslått en omdisponering av okkupasjonskontoen. I proposisjonen heter det bl.a.:

”Finansdepartementet mener at det ikke foreligger særlig tungtveiende grunner for å endre posteringen av okkupasjonskontoen fordi det ikke anser dette som et spørsmål om gjeld i vanlig juridisk forstand. Men på bakgrunn av de foreliggende henstillinger, som Stortingets finanskomité og Norges Banks representantskap og direksjon har gitt uttrykk for, vil Finansdepartementet foreslå en regnskapsmessig omlegging. En antar at en slik omlegging mest hensiktsmessig kan skje ved at okkupasjonskontoen føres over til statens balansekonto som aktivapost med samme betegnelse som hittil. På passivasiden i statens balansekonto føres samtidig opp et like stort beløp under betegnelsen ”statens konsoliderte konto” som motpost til en tilsvarende aktivapost med samme betegnelse i Norges Banks balanse.

En understreker at ”statens konsoliderte konto” – som blir en aktivapost i Norges Banks regnskaper og en pas-

sivapost i statens regnskaper – er å betrakte som et regnskapsteknisk mellomværende som ikke endrer Norges Banks rettigheter i forhold til staten. Kontoen gir ikke Norges Bank rett til å kreve avdrag, og den forrentes ikke. Eventuelle avskrivninger må på samme måte som hittil bare skje etter vedtak i Stortinget.

Omleggingen av posteringen har ikke betydning for de erstatningsansvar som kan gjøres gjeldende overfor Tyskland.”

Stortinget sluttet seg til dette (sml. Innst. S. nr. 42, 1958) og bestemte samtidig at avskrivninger på statens konsoliderte konto bare kan skje med Stortingets samtykke. Det er på dette grunnlag at saken nå tas opp med Stortinget.

2. Statens konsoliderte konto

I Norges Banks balansekonto pr. 31. desember 1981 er statens konsoliderte konto (post 16a) oppført med kr. 5 429 965 000. I bankens årsberetning for 1981 (s. 71) heter det:

”Etter avsetning av 530 mill. kroner til interne fond ble resten av overskuddet – 4 249 mill. kroner – avsatt til et nytt fond til bortskrivning av Statens konsoliderte konto (Okkupasjonskontoen). Til det nye fondet er det også overført 1 181 mill. kroner fra Kursreguleringsfondet, slik at full bortskrivning av Statens konsoliderte konto kan foretas i 1982 i samråd med Finansdepartementet. Kontoen viser 5 430 mill. kroner. I 1958 ble Okkupasjonskontoen ført inn i statsregnskapet på passivasiden under navnet Okkupasjonskontoen og på passivasiden som Statens konsoliderte konto. Fra samme år ble den i Norges Banks balanse kalt Statens konsoliderte

konto. Opprinnelig var kontoen oppe i 11 393 mill. kroner. Under krigen ble den nedbetalt ved bevilgninger over statsbudsjettet til 8 343 mill. kroner. I årene etter krigen er den nedbetalt med motverdmidler fra Marshallhjelpen, ved beslaglagte midler fra tyske konti, engangsskatten, seddelinnløsningen m.m.”

Gjennom bankens overskuddsdisponering for 1981 er det således opprettet et fond som tenkes brukt til en full avskrivning av statens konsoliderte konto. Formelt er en slik avskrivning gjennom fondet å betrakte som en overføring til staten fra bankens overskudd, idet banken avskriver sin fordring på staten. Noen realitetsbetydning har imidlertid en slik disposisjon ikke siden fordringen ikke gir Norges Bank rett til renter eller avdrag. Sett fra bankens side, er avskrivningen et alternativ til ytterligere fondsopplegg i banken.

For staten har ettergivelsen av denne gjeld bare regnskapsmessig betydning ved at passivasiden i statens balansekonto (post 89) reduseres med 5,4 milliarder kroner. Om forholdet til okkupasjonskontoen, se punkt 3.

En slik bokholdermessig sanering har ingen rettslige implikasjoner. Idet avskrivningen skjer ved disponering av Norges Banks overskudd, får en slik transaksjon heller ingen pengepolitisk betydning.

Finansdepartementet vil på denne bakgrunn be Stortinget samtykke i at statens konsoliderte konto avskrives, og dermed bidra til at balansepostene i statens og Norges Banks regnskap bringes mer i samsvar med de reelle forhold.

3. Okkupasjonskontoen

Okkupasjonskontoen er ført opp i statens balansekonto på aktivasisden (post 69). Den norske stats folkerettslige krav mot de tyske okkuperteres rettsetterfølgere er imid-

lertid ikke betinget av regnskapsmessige posteringer i Norge. I St.prp. nr. 9 (1958) er det gjengitt en uttalelse om saken fra Utenriksdepartementet, der det bl.a. heter:

”Spørsmålet om overføring av okkupasjonskontoen til statsregnskapet, som foreslått av det kgl. departement, antas å være et indre anliggende uten innflytelse på erstatningskravets stilling overfor Tyskland. Det samme gjelder for den nedbetaling av kontoen som allerede er foretatt.”

Det er ingen nødvendig sammenheng mellom en full avskrivning av statens konsoliderte konto og en slik avskrivning av okkupasjonskontoen. Således kan det rent teknisk finne sted en separat avskrivning av statens konsoliderte konto. Det er ellers den formelle forskjell mellom disse posteringer at den konsoliderte konto refererer seg til forholdet mellom staten og sentralbanken, mens okkupasjonskontoen gjenspeiler en internasjonal fordring.

Rent regnskapsmessig vil en ensidig avskrivning på passivasiden i statens balansekonto føre til en statusmessig forbedring av statens kapitalkonto. En slik forbedring er imidlertid ikke reell. En avskrivning vil ikke påvirke den norske stats rettslige krav overfor okkupasjonsmaktens etterfølgere.

Kravets rettslige og politiske stilling berøres ikke av disse interne norske regnskapsmessige disposisjoner.

På det grunnlag som det er nærmere redegjort for foran, er det mest hensiktsmessige nå å foreta en samtidig avskrivning av Statens konsoliderte konto og okkupasjonskontoen.

Finansdepartementet tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt utkast til proposisjon til Stortinget om full avskrivning i statens regnskap av statens konsoliderte konto og okkupasjonskontoen.

Vi Olav, Norges Konge, gjør vitterlig:
Stortinget blir innbudt til å gjøre følgende vedtak:

Norges Bank avskriver Statens konsoliderte konto (post 16a på aktivasiden i Norges Banks balanse) med kr. 5 429 964 592,25 gjennom avregning mot et fond opprettet av Norges Bank med

dette formål. Statens konsoliderte konto (post 89 på passivasiden i statsregnskapet) avskrives med samme beløp. Okkupasjonskontoen (post 69 på aktivasiden i statsregnskapet) avskrives likeledes med kr. 5 429 964 592,25.

Tilråding fra Finans- og tolldepartementet ligger ved i avtrykk.

Vedlegg

Brev av 28. mai 1982 fra Norges Bank til Finansdepartementet om bortskrivning av Statens konsoliderte konto

Vi viser til vårt brev av 3. mai 1982 og til Norges Banks beretning og regnskap 1981.

Av Norges Banks overskudd for 1981 ble + 249 mill. kroner avsatt til et nytt fond til bortskrivning av Statens konsoliderte konto (Okkupasjonskontoen). Til det nye fondet ble det også overført 1 181 mill. kroner fra Kursreguleringsfondet, slik at full bortskrivning av Statens konsoliderte konto kan

foretas i 1982. I 1958 ble kontoen ført inn i statsregnskapet på aktivasiden under navnet Okkupasjonskontoen og på passivasiden som Statens konsoliderte konto.

Vi går ut fra at bortskrivningen bør skje samtidig i statens og Norges Banks regnskap, og ber Finansdepartementet meddele oss når bokføringen kan foretas.

NORGES BANK
Hermod Skånland

Ragnhild Lagerlov

Kommende endringer i mynttrekken — utvikling av en 10-kronemynt

*Ole Robert Kolberg,
direktor ved Den Kongelige Mynt, Kongsberg*

Den 17. desember 1982 fikk vi en ny lov som innebærer at 5-øren og 25-øren opphører å være lovlig betalingsmiddel fra det tidspunkt Kongen bestemmer, og som gir hjemmel for å prege en skillemynt pålydende 10 kroner.

En lang prosess ligger forut for endelig sanksjon av loven. I mai 1976 gav Norges Banks direksjon Seddel- og myntutvalget i oppdrag å foreta en grundig utredning av saken. Oppdraget førte blant annet til at 49 instanser innen offentlig forvaltning, bankvesen, næringsliv, trafikk og privat virksomhet ble bedt om å uttale seg om:

- sløyfing av 5-øren
- behovet for fortsatt å beholde 25-øren
- ønskeligheten av at det blir introdusert en 10-kronemynt.

Som en kort oppsummering av svarene kan det konstateres at det store flertall gikk inn for at 5-øren sløyfes, og for at 25-øren sløyfes etter en overgangsperiode (mynten anvendes fremdeles i noen grad i blant annet parkeringsautomater).

Når det gjelder 10-kronemynten, gav seks instanser uttrykk for motforestillinger, begrunnet blant annet med faren for forveksling med annen mynt, at den vil være upraktisk i bruk sammenliknet med seddelen, eller at man kort og godt ikke innså behovet for en slik mynt. Negative sider ved en mulig økning av automathandelen ble også påpekt.

Av de øvrige 43 instanser hadde ti ingen kommentarer, mens de 33 andre enten gav uttrykk for et reelt behov for en slik mynt (9) eller var generelt positive til tanken.

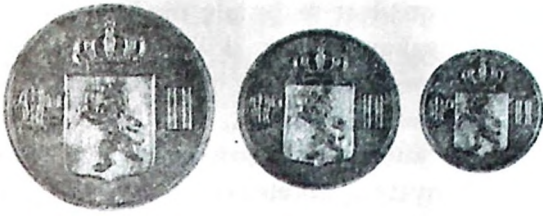
10-kroneseddelen har etter hvert fått en kjøpekraft som i virkeligheten har redusert den til en skillemyntseddell. Dette har resultert i at den blir behandlet slik at dens gjennomsnittlige levetid bare er i overkant av et halvt år. En mynt derimot kan holdes i sirkulasjon i 20–30 år.

Denne utviklingen i retning av at de laveste myntvalørene forsvinner og at grenseskillet mellom mynt og seddel gradvis skyves oppover i pålydende verdi, er en prosess som pågår i hele den vestlige verden i takt med den økonomiske utvikling. Eksempelvis har land som Danmark, Tyskland, Frankrike, Sveits og (snart) England alle sammen mynter i verdiområdet 10–15 kroner.

Utvikling av en 10-kronemynt

Grunnlaget for vår nåværende mynttrekke ble lagt i 1875, da speciedaleren ble erstattet av kronesystemet. Senere er det foretatt en rekke endringer. 2-kronen forsvant i 1917, sølvet ble erstattet av en legering av kobber og nikkel i 1920, 5-kronemynten ble innført i 1963, og endelig ble i 1973 1- og 2-ørene inndratt og den store 5-øren erstattet av den nåværende.

Myntrekken av 1875

Myntrekken har således forandret utseende ganske radikalt, mens fundamentale spesifikasjoner som diameter, tykkelse og pålydende verdi fra 10 øre til 1 krone ikke har vært endret av betydning i hele perioden.

Dagens myntrekke

Når man så skal innpasse en ny mynt i systemet uten å rokke ved de eksisterende myntene, er det en rekke faktorer man må ta hensyn til. Det er alminnelig akseptert at diameterområdet rundt 3 cm, altså der 5-kronen ligger, er det øvre område en mynt bør begynne seg i før den blir for tung og uhandterlig. Det betyr at 10-kronemynten må "kile seg inn" mellom de øvrige myntene.

I praksis er det da to mulige diameterområder til disposisjon: mellom 50-øren og 1-kronen eller mellom 1-kronen og 5-kronen. I begge tilfeller vil faren for forveksling med de nærliggende myntene være meget stor dersom den ikke skiller seg ut på annen måte.

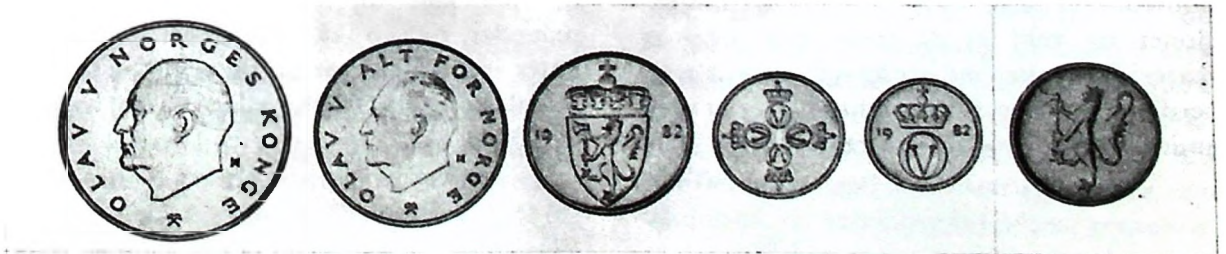
Man har uhyre små marginer å bevege seg innenfor under utformingen av en mynt, men i tillegg til diameteren har man noen faktorer å spille på:

- egenvekten av materialet
- tykkelsen
- periferiformen (eventuelt avvik fra sirkelen)
- relieffhøydene i preget
- fargen.

Etter grundige overveielser er man kommet til at tykkelsen, relieffhøydene og fargen er de mest aktuelle faktorer å spille på.

Vanligvis er en mynts diameter 12–14 ganger større enn tykkelsen, slik at man ved å minske dette forholdet, vil få inntrykk av at mynten er tykkere enn "normalt".

En økning av relieffhøydene utover hva som er vanlig, vil utvilsomt være et meget godt gjenkjennelseskriterium, men det stiller myntgravøren overfor en meget krevende oppgave. Mynter preges i store hastigheter, 3–4 stk. pr. sekund. I løpet av den tiden som er til disposisjon, 1/4–1/3 sekund, skal med andre ord maskinen bringe mynten i posisjon, prege den med en kraft på ca. 100 tonn og så fjerne den før neste mynt bringes på plass. Det betyr at en fordypning på den ene siden må korrespondere med en tilsvarende forhøyning på den andre siden, ellers ville det ikke være mulig å få materialet til å fylle relieffet på den tiden som står til rådighet. Dette kunne være greit nok dersom myntgravøren hadde hatt kunstnerisk frihet i valg av motiv. En mynt er et kunstverk utført av en kunstner

med helt spesiell kompetanse, men den er også et nasjonalt symbol der strenge krav stilles til valg av motiv og til utførelse. En ekspertgruppe der fagområdene heraldikk (våpenskjoldhistorie), numismatikk (mynthistorie), arkitektur, historie og billedhuggerkunst er representert, påser at så vel motivvalg som utførelse tar vare på landets mynttradisjoner og presenterer dets nasjonalsymboler på en verdig måte.

En mynt med en folbar relieffhøyde må derfor være resultatet av et arbeide der kravene til nasjonale symboler, kunstnerisk kvalitet og tekniske muligheter alle er imøtekommet på en tilfredsstillende måte.

Fargen er den tredje faktor man har valgt å arbeide med, selv om denne i motsetning til de to foregående forutsetter normalt syn og tilstrekkelig belysning for å fungere som gjenkjennelseskriterium.

Det mest naturlige basismateriale å benytte i en 10-kronemynt er kobber. Et alternativ kunne være aluminium, som er en del benyttet. Dette ville imidlertid gi en svært lett mynt og benyttes dermed i det vesentlige for mynter lavest på verdiskalaen.

Ved å legere kobberet med materialer som nikkel, sink, tinn eller aluminium, kan man oppnå en nær sagt hvilken som helst fargenyanse fra sølv via gyldent, gult og rødlig til brunt. For en 10-kronemynt har det vært følt naturlig å lete etter en gylden legering.

I valg av materiale er det imidlertid ett vesentlig moment å ta hensyn til, nemlig at mynten vil bli benyttet i myntautomater. Moderne myntautomater — for telefon, transport, drikkevarer, sigaretter etc. — kontrollerer ikke bare at myntens dimensjoner og vekt er de rette, men også at materialeegenskapene stemmer overens med verdiene for den rette mynten. Det er med andre ord av vesentlig betydning at man

finner frem til et materiale med karakteristiske egenskaper som skiller seg fra hva vanlige handelskvaliteter har. Plater av messing, bronse, aluminium, jern etc. må bli avvist av automatmekanismen om de forsøkes benyttet. Likeledes er det viktig at andre lands mynt ikke skal kunne aksepteres, spesielt gjelder dette naturligvis for mynter med lav verdi. Dette er kanskje enda vanskeligere å oppnå, idet det i verden finnes gjennomsnittlig 30 mynter for hver millimeter sprang i diameter.

På dette området finnes det imidlertid et omfattende internasjonalt samarbeide mellom myntverk, metallverk og leverandører av automatmekanismer. Blant annet kan man vederlagsfritt fra en datasentral i London få fullstendige oversikter over hvilke mynter man vil "kollidere" med ved å velge en bestemt kombinasjon av diameter, tykkelse, vekt og materiale.

Det er naturligvis ikke mulig å lage den 100 prosent "automatsikre" mynt. Personer med tilstrekkelige kunnskaper i metallurgi og med det nødvendige utstyr vil være i stand til å utføre forfalskninger uansett hvilken løsning man velger. Poenget må være å finne en totalløsning som gjør en forfalskningsprosess så vidt kostnadskrevende og komplisert at det ikke lønner seg.

Etter at det nå er gitt lovhjemmel for å innføre en sirkulasjonsmynt pålydende 10 kroner, er neste skritt at myntens endelige data fastlegges ved kgl. resolusjon. Deretter kan en omstendelig prosess med fremstilling av prege- og andre produksjonsverktøy påbegynnes og prøvepreging igangsettes. Produksjonen av et tilstrekkelig lager for mynten kan slippes ut, vil så ta noen måneder, og om ikke uforutsette vanskeligheter inntreffer, bør mynten kunne settes i sirkulasjon sent i 1983 eller i første halvdel av 1984.

Spenninger i det internasjonale kapitalmarked/ Utviklingslandenes gjeldssituasjon

*Trond Munkerud Johansen,
kontorsjef i Valutaavdelingen i Norges Bank*

Resesjon i internasjonal økonomi, stagnerende internasjonal handel og relativt høye positive realrenter (rente justert for inflasjon) har skapt betydelige problemer for en del land med store underskudd på betalingsbalansen overfor utlandet. Dette gjelder i første rekke de utviklingslandene som ikke har olje som viktigste eksportvare. Disse såkalte ikke-oljeeksporterende utviklingsland hadde som gruppe i 1973 et underskudd på driftsregnskapet overfor utlandet på 11,6 milliarder amerikanske dollar. I 1976 var underskuddet kommet opp i 32 milliarder, og i 1981 100 milliarder dollar. Selv om disse landene til nå har greid å finansiere stadig økende underskudd, er det tegn som tyder på at finansieringen byr på økende problemer. Blant annet viser økningstakten i disse lands valutareserver tydelige tegn til avtrapping. Denne økningen lå i overkant av 12 milliarder dollar pr. år i perioden 1976–79, mens den i 1980 og 1981 var henholdsvis 5 og 1,5 milliarder dollar. Et annet tegn er den økende avhengighet av midlertidig eller relativt kortsiktig finansiering – noe som illustrerer både utviklingslandenes vanskeligheter med å oppnå passende former for langsiktig finansiering og en viss tilbakeholdenhet med å inngå låneavtaler på noe lengre sikt i en periode med svært høyt rentenivå. Med bakgrunn i den situasjon som meget kortfattet er skissert ovenfor, vil vi i det følgende se kort på gjeldssituasjonen i utviklingslandene og skissere hvilke problemer denne skaper for det internasjonale banksystem. Videre vil vi referere til internasjonalt samarbeid som eksisterer, og forsøke oss på noen avsluttende vurderinger.

Utviklingslandenes utenlandsgjeld

Utviklingslandenes opplåning har i økende grad blitt rettet mot private kapitalmarkeder og private finansinstitusjoner. Etter en utflating av trenden til økt andel av privatlån i 1980 tyder foreløpige tall på at tendensen til økt opplåning fra private kilder fortsetter. Mens utviklingslandenes utestående gjeld (mellomlang og langsiktig) i 1970 fordelte seg med 57% på offisiell sektor og 43% på privat, var tilsvarende fordeling 39% og 61% i 1980. Størsteparten av gjelden overfor privat sektor er gjeld til finansinstitusjonene, og det er på dette feltet veksten i andelen har vært særlig stor. Mens gjelden til private finansinstitusjoner utgjorde 23% av utviklingslandenes gjeld i 1970, var denne andelen i 1980 steget til 50%.

Den økende avhengighet av opplåning i den private sektor og veksten i internasjonale rentesatser har fort til en meget sterk vekst i lånekostnadene for utviklingslandene. Økningen i rentenivået kan illustreres av følgende talleksempel: Mens seksmånedersrenten for US-dollar London Interbank Offered Rate (LIBOR) gjennom 1977 hadde et gjennomsnittsnivå (månedsslutt) på 6,5%, var dette i 1980 og 1981 henholdsvis 14,3 og 16,6%. Nivået er falt noe i 1982. Den avgift bankene tar som betaling for kostnader og risiko ved låneformidling (såkalt "spread"), økte sterkt for utviklingslandene midt i 1970-årene, men falt senere fram mot 1980. Siste året har det igjen vært tendenser til økning, men økningen i utviklingslandenes rentekostnader reflekterer først og fremst den gene-

relle økning i rentenivået. Utviklingslandenes rentebetalinger vedrørende mellomlang og langsiktig gjeld ble fordoblet fra 1978 til 1980 og økte med nesten 60% i 1981. Deler en utviklingslandene i to grupper, lavinntektsland og middelinntektsland, er det særlig i sistnevnte gruppe vi finner de store låntakere. For denne gruppen utgjorde gjeldsbetalinger (avdrag og renter) i 1980 20% av eksporten av varer og tjenester. I 1970 var andelen 14%. De fattigste utviklingsland er til en viss grad skjøvet ut som ikke kredittverdige, og i større grad har de kunnet låne fra offisielle kilder. Dette innebærer lavere rentebelastning og lengre løpetid på lånene.

Et bekymringsfullt trekk ved situasjonen er den sterke konsentrasjon av gjelden på visse land, og at disse land i økende grad må nytte ny opplåning til betaling for gjeldstjenester. Stabiliteten i gjeldsfordelingen er slående: Siden 1973 har nesten to tredeler av gjeld og gjeldsbetjening "hvilt på" de samme tolv låntakere. Fem av disse er oljeeksportører: Algerie, Egypt, Indonesia, Mexico og Venezuela. De øvrige sju: Argentina, Brasil, India, Israel, Korea, Tyrkia og Jugoslavia, er viktige eksportører av bearbejdede varer.

Et økende antall land har de senere år fått problemer med å betjene sin gjeld. Dette gjelder i første rekke lavinntektslandene blant utviklingslandene. De siste par år har et ti-tall land reforhandlet gjeldsbetingelsene. Disse forhandlinger har stort sett gått i orden, men de omfatter forholdsvis små beløp. Gjeld reforhandlet i 1981, utgjorde således bare 2,4 milliarder dollar, tilsvarende ca. ½ % av utviklingslandenes samlede utestående mellomlange og langsiktige gjeld ved utgangen av året.

De tallstørrelser som er referert foran, inkluderer ikke renter og avdrag på kortsiktige lån. Siden utviklingslandenes gjeld som nevnt, i økende grad består av kortsiktige lån, vil inkludering av disse vise at mange land er kommet i en meget vanskelig

situasjon. Flere av de mest forgjeldede land i Sør-Amerika opptrer med en gjeldsbetjening på over 100% av eksportinntektene. I hvilken grad de kortsiktige lån blir fornyet, har vi liten informasjon om. En sterk avhengighet av kortsiktig finansiering skaper betydelig usikkerhet for planleggingen i vedkommende land.

Problemer i banksystemet

Ser en problemstillingen fra bankenes side, har deres utlånsengasjement overfor utviklingslandene økt sterkt de senere år. En internasjonal undersøkelse som ble publisert i vår, viser f. eks. at de ni største amerikanske bankers utlån til utviklingsland mellom 1977 og 1980 økte fra 1½ til over 2 ganger disse bankers egenkapital.

Kapitalmarkedenes videre utvikling vil – foruten den generelle økonomiske og finansielle utvikling – avhenge av bankers og nasjonale myndigheters reaksjoner på de risiki som er forbundet med internasjonal långivning. Mer konkret gjelder dette låntakernes evne til å betjene sine lån, og utviklingen i bankenes egenkapitalstilling.

Som følge av det høye rentenivå og nedkorting av løpetiden på utenlandsgjelden må en forvente at en del utviklingslands gjeldsbetjeningsrate vil fortsette å øke – dette til tross for at en del av disse land allerede har rekordhøy belastning i forbindelse med gjeldsbetjening.

På samme tid som utlånsrisikoen har økt, er bankenes egenkapitalstilling svekket. Slik svekkelse så en stort sett gjennom 1970-årene, og denne utviklingen synes å være intensivert i den senere tid ved at "prisen" på visse av bankenes fordringer er falt, samtidig som det har vært økte tap på

utlån. Det er således et behov for en raskere økning i bankenes egenkapital enn tidligere – spesielt dersom utlånsvirksomheten overfor utviklingsland som allerede er betydelige låntakere, skal fortsette.

Foruten problemene i forhold til utlån til utviklingslandene kan det også oppstå problemer av økonomisk og politisk natur i forbindelse med utlån til østeuropeiske land.

Nå er det vel slik at utlånene til utviklingslandene i stor grad der har den offentlige sektor som debitor. Dette skulle gi en viss sikkerhet. Staten går jo ikke konkurs?! Så lenge bankene kan revidere rentevilkårene på disse utlånene med jevne mellomrom, er det viktigste oppnådd. Selv om de stadig må rullere utlånene, altså ingen avdragsbetalinger, representerer dette i seg selv ingen belastning. Midlene skal jo likevel lånes ut. Dersom det er slik at banken heller ikke får rentebetalinger, og således – for å holde lånet gående – må øke sine utlån til låntakere som banken allerede føler at den har konsentrert sine utlån sterkt nok på, er dette uheldig ut fra risikovurderinger. I denne sammenheng er det viktig at bankene viser solidaritet seg imellom. Skulle f.eks. en eller flere banker forsøke å trekke seg ut av et land som er kommet i betalingsvanskeligheter – dvs. ikke fornye lån som forfaller – kan det lett oppstå en betalingskrise. Faren for en slik krise er økt som følge av at en rekke nye banker i løpet av 1970-årene er kommet inn på det internasjonale kredittmarkedet som långivere. Disse banker har ingen tradisjon når det gjelder å yte lån til utviklingsland, og vil ofte ønske å trekke seg ut av slik långivning så fort det oppstår vanskeligheter.

Integrering av banksystemet og en stor grad av interbankfinansiering innebærer at problemer i én bank lett får en slags "dominoeffekt". Den klart viktigste enkeltstående kilde til internasjonal bankfinansiering er markedet for interbankinnskudd.

En grei statistisk oversikt over denne interbankavhengighet er det vanskelig å gi. BIS (Bank for International Settlements) har på basis av innsamlede data anslått at slik innskuddsvirksomhet banker imellom utgjorde over 500 milliarder dollar ved utgangen av 1981. Dette representerte da 39% av total ekstern gjeld i de banker som er med i BIS' rapporteringssystem. Data som senere er stilt sammen av OECD, tyder på at interbankinnskudd kan stå for så mye som mellom to tredeler og tre firedeler av "total external and euro-currency liabilities of reporting banks".

Andre argumenter enn rent økonomiske betyr mye i internasjonal bankvirksomhet. Banksystemet er meget sårbart i en tillitskrise. Systemets internasjonale struktur og smitteeffekten av en bankkrise kan gjøre en krisesituasjon meget vanskelig å styre eller løse. Tyske myndigheter synes f.eks. å ha undervurdert slike effekter i forbindelse med stengningen av Bankhaus I.D. Herstatt i juni 1974. Den helomvending de tyske myndigheter senere gjorde i spørsmålet om behovet for å støtte en bank i vanskeligheter, må tolkes som et direkte resultat av de spredningseffekter Herstatt-lukningen fikk. Amerikanske myndigheter taklet problemene i Franklin National Bank (også i 1974) ved at Federal Reserve Bank of New York gav betydelig likviditetsstøtte til banken, som var nummer tjue i rekken av store amerikanske banker. Federal Reserve Bank of New York sier i sin årsberetning for 1974 at hensikten med operasjonen var å hindre "the severe deterioration of confidence, at home and abroad that would have resulted from an early failure of the bank". Også Bank of England var involvert i den kontrollerte avvikling av Franklin-banken som følge av at den hadde stor engelsk filial.

I den senere tid er det flere eksempler på banker med problemer. Disse problemer har imidlertid til nå vært av begrenset karakter.

Internasjonalt samarbeid

Etter Herstatt-bankkrisen i 1974 ble det i BIS-regi tatt initiativ til et samarbeid sentralbankene imellom vedrørende sentralbankenes stilling som "lender of last resort". I denne forbindelse ble det sendt ut en melding hvor det blant annet heter:

"The Governors also had an exchange of views on the problem of the lender of last resort in the Euromarkets. They recognized that it would not be practical to lay down in advance detailed rules and procedures for the provision of temporary liquidity. But they were satisfied that for that purpose means are available and will be used if and when necessary."

Forståelsen ble inngått av sentralbanksjefene i de ti største industriland (G-10) og Sveits og forplikter således formelt sett ikke andre enn disse elleve sentralbankene. Ikke desto mindre ble – iallfall i 1974 – forståelsen regnet som retningsgivende også for andre sentralbanker som deltok i BIS-samarbeidet.

Et resultat av drøftingen i BIS var dessuten at det ble nedsatt en "Committee on banking regulations and supervisory practices" for å samordne kontrollen med bankene (deltakelse fra sentralbankene og bankinspeksjonen).

Et annet eksempel på internasjonale forståelser på dette felt er at banker med datterbanker i Storbritannia – etter krav fra Bank of England – har fremskaffet særskilte erklæringer fra eierbankenes sentralbanker vedrørende eventuell likviditetsstøtte.

Som det fremgår av den såkalte Basel-erklæringen som det er referert en del av

foran, erklærte sentralbankene at de under visse omstendigheter ville kunne yte likviditetsstøtte til banker i sitt ansvarsområde som får problemer – dvs. at sentralbanker opptrer som såkalt "lender of last resort". Erklæringen sier ikke noe eksakt om i hvilke situasjoner sentralbankene vil gripe inn. Sentralbankene vil således vurdere dette fra sak til sak. Dette har vært kritisert fra enkelte hold, fordi det skaper usikkerhet i banksystemet. Det synes imidlertid rimelig at det i første hånd er bankenes eget ansvar å sikre sin finansielle stilling, og de bør i sine finansielle vurderinger ikke gå ut fra at sentralbanken vil "redde dem" under enhver omstendighet. Et annet spørsmål er om erklæringen fra 1974 fortsatt står ved makt, eller er aktuell. Dette må en gå ut fra, idet det ikke er tatt beslutning om det motsatte. Tiltak i forbindelse med bankproblemer i den senere tid og uttalelser fra relevante myndigheter tyder på at Basel-erklæringen fortsatt gjelder. Dens oppfølging vil imidlertid kunne skje på noe ulik måte fra et land til et annet.

Det er også noe usikkert i hvilken grad enkelte sentralbanker vil være i stand til å opptre som "lender of last resort" til eurobanker som kommer i vanskeligheter. I 1970-årene etablerte en rekke banker i utviklingslandene filialer eller datterbanker i euromarkedet. Flere av disse land har meget små valutareserver. Sentralbankene i disse land vil derfor bare i begrenset grad kunne hjelpe eurobanker – med "hjemstavn" i vedkommende land – som måtte komme i vanskeligheter.

Viktigheten av samarbeidet mellom nasjonale myndigheter om overvåking av banksystemet ble igjen understreket av sentralbanksjefene i G-10 og Sveits i et kommuniqué av april 1980. Dette er også understreket ved at samarbeid på dette felt er formalisert i flere regioner i de siste 2-3 år. Eksempler på dette er komitéer etablert innen EF og mellom de latin-amerikanske og karibiske stater.

Avsluttende merknader

Det er selvsagt store svakheter ved en gruppevis beskrivelse av gjeldssituasjonen i utviklingslandene, slik som gjort foran. Det er store ulikheter i den økonomiske stilling de enkelte utviklingsland imellom, f.eks. varierende med avhengigheten av oljeimport og eksportvarestrukturen i det enkelte land. I tillegg til ulik grad av ekstern avhengighet og struktur i økonomien er de enkelte utviklingslands stilling også høyst forskjellig på grunn av en mer eller mindre vellykket økonomisk politikk i de enkelte land. Men mange utviklingsland har gjort modige forsøk på omlegging i sin økonomiske politikk uten at dette har fått den forventede effekt. Dette skyldes den svake internasjonale konjunktursituasjon. En omlegging av den økonomiske politikk i de viktigste industriland med sikte på å bringe internasjonal økonomi ut av den vedvarende stagnasjon, vil være det viktigste skritt i retning av en løsning av utviklingslandenes problemer og den noe usikre situasjon som er skapt på internasjonale kapitalmarkeder. Det synes imidlertid nødvendig å planlegge den nærmeste tid framover uten å ha sikkerhet om når et eventuelt oppsving vil komme eller om omfanget av det.

I denne artikkelen har vi konsentrert oss om problemene på internasjonale kapitalmarkeder med bakgrunn i utviklingslandenes store gjeldsbelastning. I tillegg til dette har bankene betydelige problemer i sin innenlandske utlånsvirksomhet. Det store antall konkurser i det private næringsliv i mange land — en følge av det lave økonomiske aktivitetsnivå i de fleste industriland — har forårsaket tap på bankenes innenlandske fordringer. For vedkommende bank vil selvsagt tap på innenlandske fordringer i prinsippet være like alvorlig som tap på internasjonale utlån, og de vil medvirke til å vanskeliggjøre bank-

systemets mulighet til å oppfylle sine oppgaver både nasjonalt og internasjonalt.

Til tross for den anstrengte situasjon i det internasjonale banksystem, har det vært et svært begrenset antall banksammenbrudd av slik størrelsesorden at det har hatt særlig betydning for banksystemets funksjonsdyktighet. Dette må kunne sies å demonstrere banksystemets egen styrke så vel som viktigheten av de nasjonale myndigheters overvåking av og støtte til bankene. Sammenliknes situasjonen i dag og i 1974–75, blir en slått av den forholdsvis sterke krisestemning som da fantes i det internasjonale banksystem — i en internasjonal økonomisk situasjon som var betydelig lettere enn dagens. Under de usikre rådende forhold synes det vanskelig å ha noen klar oppfatning om den kreditt-ekspansjon som det internasjonale banksystem kan klare. I stedet for en videre ekspansjon synes det tvert imot å være tegn til en viss kontraksjon som følge av økte krav til kapitalopplegg og avkastning med bakgrunn i en innskjerping i de risikovurderinger som bankene gjør — eller endringer i myndighetenes regulering av bankene. Banker som har basert sin virksomhet i stor utstrekning på innskudd fra interbankmarkedet, har merket at slike blir stadig mer kostbare, og en viss innstramning i interbankoperasjoner synes å være underveis. Imidlertid medvirker den internasjonale lavkonjunktur til et relativt sett redusert kapitalbehov i industrilandene. Samtidig kan det rentefall som er observert den senere tid, avlaste banksystemet ved at obligasjonsmarkedet styrkes. Økte "spreads" mellom utlån- og innskuddsrenter vil også kunne bidra til å opprettholde bankenes utlånskapasitet. Det synes således som om banksystemet burde ha kapasitet til å fortsette långivning av stort omfang selv om veksttakten reduseres betydelig. Myndighetenes politikk og internasjonale samarbeid vil være av viktighet

for om banksystemet er rede til å bidra med sin fulle kapasitet.

De gjeldsproblemer som er oppstått i enkelte land, har ført til rask oppbygging av lån fra et stort antall banker, slik at individuelle banker ofte har manglet oversikt over omfanget av vedkommende låntakers gjeld. Særlig gjelder dette oppbygging av kortsiktig gjeld. Det er således et informasjonsproblem som følge av mangler ved omfanget og tidsmessigheten av internasjonal statistikk. Det arbeides både innenfor BIS – som er den viktigste kilde til slike data – og innen banksystemet for å bedre informasjonen. Men det synes også i en del tilfeller å være mangel på nødvendige analyser fra bankenes side vedrørende låntakernes gjeldsbetjeningsevne.

Bankene vil i en del tilfeller være stilt overfor det vanskelige valg mellom å fortsette å øke sin långivning til land som er i ferd med å få gjeldsbetjeningsproblemer, og å forsøke å begrense tap ved å holde utlånene på det eksisterende nivå. Den sistnevnte framgangsmåte – dersom den velges – kan vise seg å medvirke til en forverring av situasjonen både for långiver og låntaker. Foruten at det er viktig at tilpasningen av den økonomiske stilling i låntakerland, som er i ferd med å få gjeldsproblemer, skjer i ordnede forhold, vil en sterk begrensning i landets kredittmuligheter kunne få smitteeffekter også på andre lands evne til å betjene sin gjeld. Det er således svært viktig under de rådende forhold at den økonomiske tilpasning i vanskeligstilte land kan skje under ordnede forhold og i forståelse med kredittgiverne. I denne sammenheng vil en institusjon som Det internasjonale valutafond (International Monetary Fund – IMF) kunne spille en viktig rolle.

IMF er en verdensomspennende organisasjon som disponerer deler av medlemslandenes internasjonale reserver. Disse midler er skapt ved at medlemsland betaler en

medlemsavgift, og de kan nyttes til utlån til medlemsland med betalingsbalanseproblemer. Selv om IMF's finansielle midler er begrenset og således vil være små i forhold til det enkelte medlemslands finansieringsbehov, er det viktig at medlemslandet bare mottar slike ressurser i forbindelse med at det legges opp et økonomisk tilpasningsprogram som på sikt gjør medlemslandet i stand til å "bære" sin betalingsbalansebyrde. Ved å finansiere en del av medlemslandets underskudd, bidrar IMF således til å gjenopprette tilliten til låntakerlandet. Derved vil også andre finansieringskilder kunne være villige til å tre inn i et arrangement med vedkommende låntakerland. IMF har også – etter anmodning fra medlemsland – deltatt i forhandlinger om refinansiering av gjeld som medlemsland har ført med långivere. Det er viktig at restrukturering av gjeld skjer i ordnede former – både av hensyn til låntaker og for å unngå tap som kan underminere tilliten til de finansieringsinstitusjoner som medvirker. IMF's medvirkning er således viktig for begge parter i forhandlingene.

Det har vært argumentert for at IMF burde ha et nærmere samarbeid med banksystemet med sikte på å informere om den økonomiske utvikling i medlemsland og gi sine vurderinger i denne forbindelse. Dette synes vanskelig. IMF er avhengig av full fortrolighet med medlemslandene. Deler av den informasjon som tilflyter IMF, er ikke ment å skulle publiseres. På den annen side er IMF også interessert i at finansinstitusjonene følger opp arrangementer mellom medlemsland med betalingsbalansevansker og IMF. Disse arrangementer forutsetter i stor grad långivning fra banksystemet. En slik oppfølging bør også være i banksystemets interesse, fordi det tilpasningsprogram som IMF støtter, forutsetter økonomisk bæreevne i vedkommende land på mellomlang sikt. Et samarbeid mellom IMF og bankene kan enklest skje ved at finansinstitusjonene selv tar initiativ til det.

NORGES BANK

Penger og Kreditt
Innhold 1981–1982
Årgang 9–10

Penger og Kreditt

Nr. 1/mars 1981/årg. 9

- 3 I dette nummer
- 5 Skritt på vegen mot et fritt kredittmarked
- 7 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 18 Kredittoversikt
- 23 Valutaoversikt
- 27 Den økonomiske situasjon – *Knut Getz Wolds årstale*
- 41 Resirkulering av OPEC-landenes overskudd – *Bjørn Taraldsen*
- 47 Konjunkturreferanseindikatorer for norsk økonomi –
Kjell G. Bleivik og Jon A. Solheim
- 57 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 61 Tabeller

Nr. 2/juni 1981/årg. 9

- 87 Paragraf 8-reguleringen
- 89 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 102 Kredittoversikt
- 107 Valutaoversikt
- 111 En drøfting av hvilke størrelser som påvirker Norges Banks internasjonale
reserver – *Jon Petter Holter*
- 114 Hovedtrekk ved den aktuelle rentepolitikken i de nordiske land –
*Knut Getz Wolds foredrag ved Nordiske Realkredittinstitusjoners
møte i Stavanger 20. mai 1981*
- 125 Kredittoversikt for året 1980
- 139 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 143 Tabeller

Nr. 3/okt. 1981/årg. 9

- 175 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 188 Kredittoversikt
- 193 Valutaoversikt
- 198 Skattesystemets betydning for bankenes virksomhet –
Hermod Skånlands foredrag ved Sparebankforeningens møte i Oslo 1. oktober 1981
- 205 Euro-kroner – *Geir Bergvoll*
- 212 Samarbeidet mellom Distriktenes utbyggingsfond og Norges Bank –
Knut Knutsen
- 217 Likviditetsstatistikk og prognoser – Hjelpemidler i likviditetspolitikken –
Audun Grønn
- 222 Redusert produktivitetsvekst – men hvorfor? – *Morten Staude*
- 229 Distriktsrapporter for året 1980
- 237 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 243 Tabeller

Nr. 4/des. 1981/årg. 9

- 271 I dette nummer
- 273 Styring av likviditeten
- 276 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 289 Kredittoversikt
- 294 Valutaoversikt
- 298 Plassering av valutareservene –
Knut Andreassen, Trond Munkerud Johansen og Geir Bergvold
- 308 Maskinell seddelsortering – *Kåre Sagård*
- 312 Prishopp etter prisstopp – *Arne Jon Isachsen og Knut N. Kjær*
- 318 Norges Banks brev av 6. november 1981 om finans- og
kredittpolitikken i 1982 og finansieringen av statens virksomhet
- 323 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 329 Tabeller

Penger og Kreditts abonnenter fikk tilsendt et særtrykk med direktør Jarle Bergos forelesning "Tilbudsøkonomi – Gammel vin på nye sekker?"

Nr. 1/mars 1982/årg. 10

- 3 I dette nummer
- 5 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 17 Kredittoversikt
- 22 Valutaoversikt
- 27 Den økonomiske situasjon – *Knut Getz Wolds årstale*
- 41 Utviklingslandenes gjeldsproblemer – *Kristin Gulbrandsen*
- 49 Mynten på Kongsberg – *Ole-Robert Kolberg*
- 53 Nye regler for Norges Banks likviditetslån til bankene – *Harald Roseng*
- 59 Pressemelding. Norges Banks rekneskap for 1981
- 61 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 67 Tabeller

Nr. 2/juni 1982/årg. 10

- 99 Likviditetspolitikk – rentepolitikk
- 103 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 116 Kredittoversikt
- 122 Valutaoversikt
- 126 Skattefrie fondsavsetninger – *Otto Knag*
- 129 Indeksering av fordringer og gjeld – noe for Norge? – *Terje Prosch*
- 136 Kreditt- og likviditetsoversikt for året 1981
- 152 Distriktsrapporter 1981
- 159 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 165 Tabeller

Nr. 3/okt. 1982/årg. 10

- 197 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 207 Kredittoversikt
- 212 Valutaoversikt
- 219 100-krone i solv til kongejubileet
- 220 En oversikt over reglene i deponeringsloven – *Helge Stray*
Norges Banks nye hovedsetebygning
- 225 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 231 Tabeller

Nr. 4/des. 1982/årg. 10

- 259 Boligprogrammet
- 261 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 274 Kredittoversikt
- 279 Valutaoversikt
- 282 Gunnar Jahn – et 100-års minne.
*Gjengivelse av Knut Getz Wolds tale i Det norske
videnskapsakademi den 25. mai 1973*
- 288 Okkupasjonskontoen og statens konsoliderte konto avskrives
- 292 Kommende endringer i mynttrekken – utvikling av en 10-kronemynt –
Ole Robert Kolberg
- 295 Spenninger i det internasjonale kapitalmarked/Utviklingslandenes gjeldssituasjon –
Trond Munkerud Johansen
- 301 Det uregulerte kredittmarked og pengemengdestatistikken – *Jon Petter Holter*
- 304 Motivering av sparestimulerende tiltak – *Morten Staude*
- 309 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 315 Tabeller

Det uregulerte kredittmarked — og pengemengdestatistikken

Jon Petter Holter,
kontorsjef i Kredittpolitisk avdeling
i Norges Bank

Det uregulerte kredittmarked er karakterisert ved at bedrifter og privatpersoner gir direkte lån seg imellom, altså uten å gå veien om banker eller andre finansinstitusjoner. Vanligvis vil imidlertid slike lån være *garantert* av en finansinstitusjon, og kontakten mellom långiver og låntaker vil ofte skje via kapitalformidlere, som sender oppgaver til Norges Bank om sin virksomhet.

Oppgavene over finansinstitusjonenes garantier for lån på det uregulerte kredittmarked viser at det har vært en betydelig vekst i dette markedet i den senere tid. Således steg slike garantier — ifølge de tall som er rapportert til Norges Bank — med hele 2,7 milliarder kroner eller 60% fra utgangen av tredje kvartal 1981 til utgangen av samme kvartal 1982.

Med den vekt som legges på vår løpende statistikk over publikums likviditet (pengemengden), er det viktig at vi kan ta hensyn til hvilken effekt lån på det uregulerte kredittmarked har på pengemengden.

I denne artikkelen vil en vise — ved hjelp av noen eksempler — hvordan en økning i lån på det uregulerte kredittmarked *isolert sett* kan bidra til å begrense veksten i den samlede pengemengde. En slik dempning gir imidlertid ikke uttrykk for noen økonomisk *tilstramning*, og den kan føre til at en feilbedømmer det økonomiske innhold i pengemengdestatistikken.

Okosirk og forutsetninger

Publikums pengemengde er definert som visse likvide fordringer som publikum (dvs. sektorer utenom banker, staten og trygde-

forvaltningen) har på det norske bank-systemet. Det kan utledes følgende oppstilling over de faktorer som påvirker pengemengden:

(pluss-tegn innebærer tilførsel av penger, minus-tegn innebærer inndragning av penger)

1. Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd (—)
 2. Sentralmyndighetenes kredittgivning (+)
 3. Bankenes kredittgivning m.v. (+)
 4. Publikums netto valutakjøp fra bankene (—)¹⁾
-
5. Okning i publikums pengemengde (sum 1....4)
-

Tabellen viser at pengemengden påvirkes av både finans- og kredittpolitikken samt av utenriksøkonomien.

Enkelte eksempler kan belyse samspillet i tabellen. Vi forutsetter at sentralmyndighetenes utgifter er gitt gjennom de vedtatte budsjetter, og at økte nominelle inntekter blir skattelagt med 40%. Videre forutsetter vi at 40% av en innenlandsk tilleggsetter-spørsel blir dekket ved import. Endelig vil vi se bort fra at en tilleggsetter-spørsel kan ha multiplikatorvirkninger — vi ser med andre ord bare på effekten i første runde.

1) Svarer definisjonsmessig til publikums driftsunderskudd overfor utlandet fratrukket publikums nettokapitalinngang fra utlandet.

Eksempler på hvordan pengemengden isolert sett blir påvirket

Eksempel 1

Vi tenker oss her at bankene låner ut 100 mill. kroner. Dette gir en tilførselseffekt på 100 mill. kroner ved post 3 i tabellen foran. Under våre forutsetninger vil den økte kredittfinansierte etterspørsel føre til at importen stiger med 40 mill. kroner, mens den innenlandske produksjon og inntekt øker med 60 mill. kroner.

Uten ekstra kapitalinngang fra utlandet vil importen på 40 mill. kroner føre til at publikum må øke sine netto valutakjøp med samme beløp. Vi får da en inndragningseffekt på 40 mill. kroner ved post 4 i tabellen.

Inntektsskapningen på 60 mill. kroner fører på sin side til at sentralmyndighetenes inntektsoverskudd øker med 24 mill. kroner (40% skatt av 60 mill. kroner). Dette gir en inndragningseffekt på 24 mill. kroner ved post 1.

Nettoeffekten blir da at pengemengden øker med $(100 - 40 - 24) = 36$ mill. kroner, jfr. post 5 i tabellen. Utslagene i tabellen blir da isolert sett som følger:

1. Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd	-24
2. Sentralmyndighetenes kredittgivning	0
3. Bankenes kredittgivning	+100
4. Publikums netto valutakjøp fra bankene	-40
<hr/>	
5. Økning i publikums pengemengde (Sum 1...4)	36

Eksempel 2

I stedet for at bankene selv låner ut 100 mill. kroner direkte til publikum, blir lånene i dette tilfellet dekket i det uregulerte kredittmarked mot at bankene (eller andre finansinstitusjoner) gir lånegarantier. De realøkonomiske effekter blir akkurat de samme som i eksempel 1 (forutsatt at lånene brukes på samme måte). Det vil si at

også "lekkasjene" blir de samme. Men siden vi nå ikke registrerer noen tilførsel ved post 3, vil nettoeffekten bli at pengemengden går ned.

Det som skjer i dette tilfellet, kan illustreres slik: Ved at finansinstitusjonene stiller lånegarantier for 100 mill. kroner, kan særinnskuddskunder i bankene se seg tjent med å omplassere innskuddene til direkte utlån til publikum. En slik omplassering vil som oftest bli besørget av en kapitalformidler. De som på denne måten får lån, bruker dem til å etterspørre varer og tjenester. På grunn av lekkasjevirkningene vil imidlertid bare $(100 - 40 - 24) = 36$ mill. kroner av det opprinnelige innskuddsutaket på 100 mill. kroner komme tilbake igjen i form av nye innskudd (eller avleire seg som andre former for penger). Nettoresultatet blir altså en nedgang i pengemengden på $(100 - 36) = 64$ mill. kroner. Men dette gjenspeiler *ikke* noen kontraktiv politikk i forhold til tilfellet der bankene selv yter lånet. (Vi får for så vidt de samme resultater om publikum trekker på sine innskudd for *selv* å finansiere kjøp av varer og tjenester. Virkningene av en slik tradisjonell bruk av tidligere oppsparte midler er imidlertid bygget inn ved utformingen av kredittopplegget.)

Utslagene i pengemengdetabellen blir i dette tilfellet:

1. Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd	-24
2. Sentralmyndighetenes kredittgivning	0
3. Bankenes kredittgivning	0
4. Publikums netto valutakjøp fra bankene	-40
<hr/>	
5. Økning i publikums pengemengde (Sum 1...4)	-64

Eksempel 3

I dette eksemplet avlaster bankene seg ved å overdra (mot lånegarantier) *bestående* utlån til långivere på det uregulerte marked. I dette tilfellet vil det altså ikke finne sted

noen ny kreditt-tilførsel til publikum. Det som skjer, er at låntakerne formelt sett reduserer sin gjeld til banksektoren, mens deres gjeld til publikumssektoren går tilsvarende opp. Den private långiver – som "kjøper" lånefordringer fra bank – vil normalt betale ved å trekke på sine egne likvider. Det vil si at vi får en parallell nedgang i bankutlån og pengemengde.

Bankene er i dette tilfellet aktivt medvirkende – i motsetning til det foregående eksempel. Overdragelsen av lån fra bank til det uregulerte marked blir å betrakte som en ren bokholdermessig transaksjon – uten realøkonomiske konsekvenser (forutsatt at lånevilkårene ikke endres). Den registrerte nedgang i pengemengden vil heller ikke i dette tilfellet gi uttrykk for noen økonomisk tilstramning.

I pengemengdetabellen får vi følgende utslag:

1. Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd	0
2. Sentralmyndighetenes kredittgivning	0
3. Bankenes kredittgivning	-100
4. Publikums netto valutakjøp fra bankene	0
<hr/>	
5. Økning i publikums pengemengde (Sum 1...4)	-100

Oppsummering

Ut fra de sammenhenger som er beskrevet foran, må vi anta at veksten i pengemengden er blitt dempet som følge av den

senere tids utvikling i det uregulerte kredittmarked. Fra utgangen av tredje kvartal i fjor til utgangen av samme kvartal 1982 steg pengemengden med 17,5 milliarder kroner eller 9,5%. Det var en nedgang på 4,2 prosentpoeng i forhold til situasjonen for ett år siden. Som nevnt innledningsvis, økte utlånene på det uregulerte kredittmarked med rundt 2,7 milliarder kroner fra tredje kvartal 1981. Hvis vi tenker oss at dette beløpet alternativt hadde vært lånt ut av bankene, ville veksten i pengemengden blitt i overkant av 20 milliarder kroner eller rundt 11%.

Den realøkonomiske aktivitet må som nevnt, antas å være stort sett den samme om lånene gis av bankene eller direkte over det uregulerte kredittmarked, med mindre det dreier seg om en ren avlastningsoperasjon fra bankenes side. Siden en kanalisering over det uregulerte kredittmarked fører til redusert vekst i pengemengden, vil det innebære at pengenes omloppshastighet øker.

Fra et styringssynspunkt er det veksten i det uregulerte marked – mer enn selve størrelsen på det – som er interessant. En økt veksttakt der vil derfor gi økt usikkerhet i den kredittpolitiske styring. Mulige løsninger kan ligge i en eller annen form for kontroll av dette marked eller i at kredittgivningen over det ordinære kredittmarked blir nedjustert i takt med økningen i det uregulerte.

Motivering av sparestimulerende tiltak

Morten Staude, konsulent i
Utrednings- og infor nasjonsavdelingen
i Norges Bank

Artikkelen trekker fram enkelte hovedpunkter knyttet til omfanget og sammensetningen av husholdningssektorens sparing i løpet av 1960- og 70-årene. Sektorens sparing sees i forhold til samlet sparing for Norge og sammenholdes også med husholdningssparingen i andre land. Spørsmålet om hvilke former sparingen antar, har betydelig interesse. Selv om datamaterialet på dette området er mangelfullt, kan det i hvert fall i noen grad gi belegg for at husholdningenes sparing, fordelt på ulike finans- og realobjekter, er endret i favor av verdifaste realobjekter, hvor boliginvesteringer er en dominerende post. I den grad en slik utvikling oppfattes som ugunstig, kan det være behov for å sette inn former for "sparestimulerende tiltak". Siste avsnitt i artikkelen vurderer om det er behov for slike tiltak. Materialet peker i retning av at eventuelle tiltak primært bør være innrettet på å oppnå en endret sammensetning av husholdningenes sparing snarere enn å øke omfanget.

Datamaterialet i artikkelen er nærmere omtalt av Einar Bowitz, i et Arbeidsnotat fra Norges Bank av 7. september 1982, "Husholdningenes sparing".

Privat og offentlig sparing

Figuren illustrerer hvordan omfanget av sparingen har utviklet seg i forhold til inntektsutviklingen. Det fremgår at *samlet* offentlig og privat sparing fram til 1974 utgjorde en relativt stabil andel – om lag 16% – av disponibel inntekt for Norge. Spareraten ble betydelig redusert omkring

midten av 1970-årene, til et nivå på 7½% i 1977. Utviklingen skyldtes redusert offentlig sparing og også lavere bedriftssparing og må sees i sammenheng med svekket offentlig budsjettbalanse under "motkonjunkturpolitikken" og dessuten med redusert lønnsomhet innen næringslivet. Den markerte økningen i samlet sparing i 1977–81 mer enn reverserer utviklingen fra 1975–77, noe som i hovedsak kan tilskrives et mer normalt nivå på offentlig sparing samt økt bedriftssparing, i hovedsak innenfor oljesektoren. Spareraten for Norge er anslått til nær 19% i 1981, mens gjennomsnittlig sparerate i årene 1970–74 var 16½%. Differansen svarer om lag til den sparing som fant sted i oljeselskapene, og illustrerer betydningen av klart økende oljeinntekter.

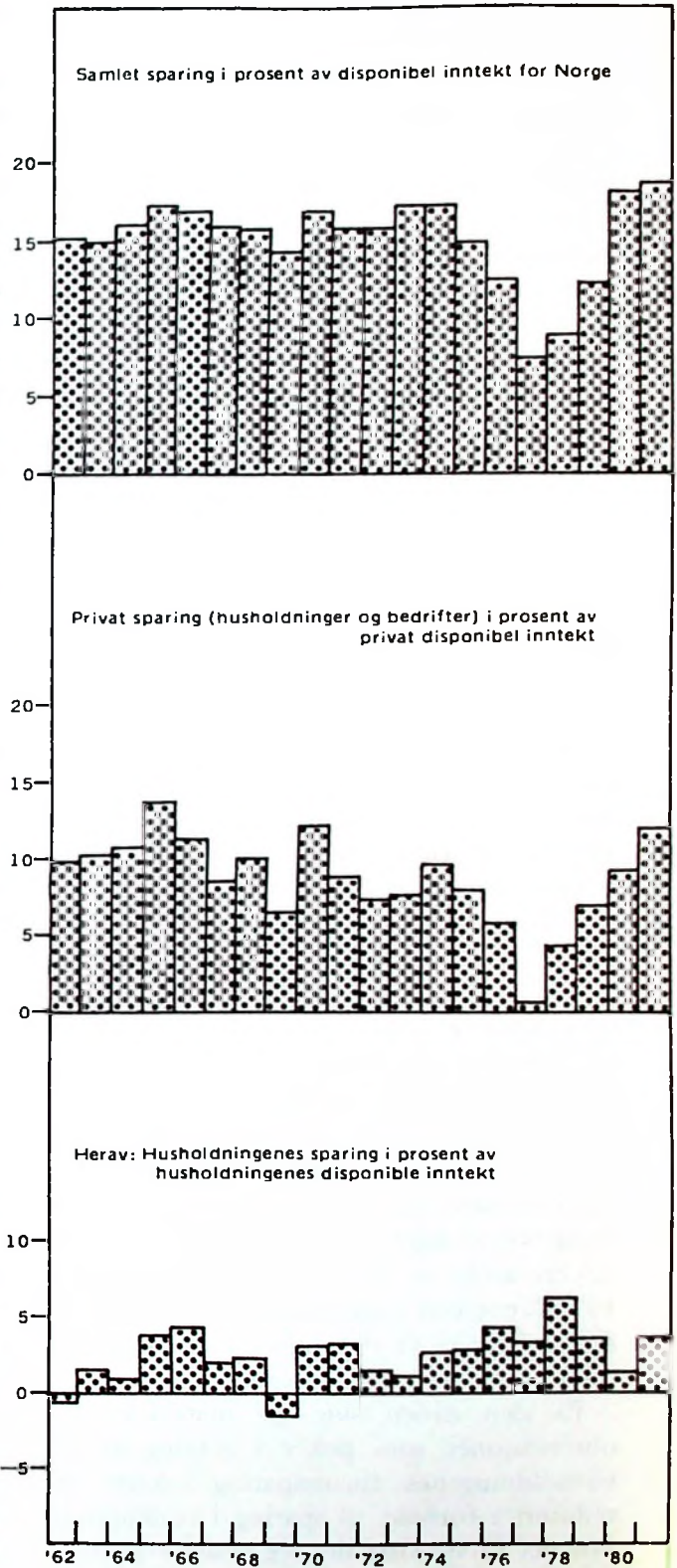
Videre fremgår det at det markerte fallet i sparingen omkring midten av 1970-tallet i det alt vesentlige skyldes redusert bedriftssparing. *Husholdningenes* sparing viser, kanskje noe overraskende, en forholdsvis stabil utvikling, målt i forhold til deres disponible inntekter. I perioden 1962–81 lå husholdningenes sparerate stort sett nær gjennomsnittsnivået på 2½%. Årene 1969 og 1978 utgjør i så måte unntak. Når husholdningene samlet hadde en negativ sparerate i 1969, hadde dette sammenheng med forserte konsumkjøp, spesielt av varige forbruksgjenstander, forut for innføringen av merverdiavgift i 1970. Tilsvarende var den høye spareraten i 1978 påvirket av kredittrestriksjoner – spesielt rettet mot konsumkreditt – som ble innført i begynnelsen av dette året. Også omfattende kjøp av varige konsumgoder de foregående

årene og et markert omslag i inntektsforventningene har vært fremhevet som sannsynlige forklaringsfaktorer.

Et naturlig spørsmål er i hvilken grad kombinasjonen av inflasjon, nåværende skatteregler og renteregulering (på et nivå lavere enn likevektsrenten) har uheldige konsekvenser for omfang og sammensetning av husholdningenes sparing. *Omfanget* av deres sparing påvirkes både av nivået på effektiv realrente etter skatt og av inntektsfordelingen. Det er åpenbart at det ikke er noen enkel oppgave å kvantifisere slike sammenhenger, og totalvirkningen synes uvis. Basert på realistiske forutsetninger, kan det imidlertid vises at den nåværende fradrag retten for gjeldsrenter sammen med en renteregulering innebærer at det klart er økonomisk fordelaktig "å låne framfor å spare". Vridningseffekten er større jo høyere prisstigningstakten er, gitt uendret realrentenivå. Konkret betyr dette at en årlig prisstigning på 5% i stedet for 10%, sammen med en halvering av nominelle innskudds- og utlånsrenter, ville redusere låntakerens gevinst og långiverens tap til om lag det halve. Nåværende fradrag rett for gjeldsrenter fungerer i realiteten som en subsidiering av husholdningenes låneopptak. Ordningen er også blant de fradragsposter på selvangivelsen som statsfinansielt sett er mest "kostbare". Ifølge sist tilgjengelige inntektsstatistikk, fra 1979, reduserte således nærmere 1,2 millioner inntektstakere sin skattepliktige inntekt med gjeldsrenter på i gjennomsnitt 7 400 kroner.

Det er sannsynlig at virkningen av de nevnte faktorene på *sammensetningen* av sparingen kan være betydelig. Hvilken empirisk støtte finner vi så for antakelsen om merkbare omplasseringseffekter, fra finanssparing til sparing i bolig og annen varig konsumkapital? Relativt liten. Dette skyldes i hovedsak at inntekts- og kapitalregnskapsdelen av nasjonalregnskapet som har til hovedoppgave å vise hvordan

Sparing i prosent av disponibel inntekt, 1962-81

inntektene i samfunnet blir fordelt og brukt, hvordan formue og gjeld er fordelt og hvordan fordrings- og gjeldsforholdene endres over tid – foreløpig er mangelfullt utbygget. Momentene som trekkes fram i denne forbindelse, er derfor noe usikre og gir heller ikke ubetinget entydige konklusjoner.

nanssparing til sparing i bolig og annen varig konsumkapital? Relativt liten. Dette skyldes i hovedsak at innteks- og kapitalregnskapsdelen av nasjonalregnskapet – som har til hovedoppgave å vise hvordan inntektene i samfunnet blir fordelt og brukt, hvordan formue og gjeld er fordelt og hvordan fordrings- og gjeldsforholdene endres over tid – foreløpig er mangelfullt utbygget. Momentene som trekkes fram i denne forbindelse, er derfor noe usikre og gir heller ikke ubetinget entydige konklusjoner.

Data fra formuesstatistikken viser at verdien av husholdningenes *beholdning* av realkapital har falt relativt til verdien av deres bruttofinanskapital i løpet av 1970-årene. Denne noe overraskende konklusjonen forklares imidlertid av at verdsettelsen av realkapitalen, som i hovedsak består av fast eiendom, i statistikken er basert på historisk skattetakst. Siden taksene ikke er oppvurdert i takt med prisstigningen, er verdien i økende grad undervurdert. Heller ikke nasjonalregnskapets tall for husholdningenes boliginvesteringer gir ubetinget støtte til antakelsen om betydelige omplasseringer. Husholdningenes netto boliginvesteringer utgjør riktignok en noe høyere andel av deres disponible inntekt i 1970-årene enn i foregående tiår, 6,2% mot 4,5%. Likevel er det ingen klart stigende tendens gjennom 1970-årene.

På den annen side gir materialet to observasjoner som peker i retning av at husholdningenes finanssparing faktisk er redusert i forhold til sparing i realkapital. For det første viser det seg at den *registrerte* finanssparing som andel av samlet

husholdningssparing var klart lavere i gjennomsnitt for 1970-årene enn på slutten av 1960-tallet. Dette tyder på at ledige midler i større grad enn tidligere plasseres i andre spareformer enn bankinnskudd, livsforsikringskrav og kassehold, og dessuten at husholdningenes låneopptak er økende. Selv om denne utviklingen i noen grad kan forklares ved økt omfang av andre finansielle plasseringsformer – som aksjer, obligasjoner og som innskudd i den uregulerte delen av kredittmarkedet – er dette trolig ikke tilstrekkelig til å avkrefte hypotesen om en omplassering i retning av realobjekter. Materialet viser dessuten at det innenfor en relativt stabil (samlet) husholdningssparerate både skjedde en markert bruttofordrings- og bruttogjeldsøkning, uttrykt som andeler av disponibel inntekt. Tolkningen av dette siste er noe uklar. Det kan imidlertid illustrere at det innenfor et kredittrasjoneringssystem har vært nødvendig "å spare for å låne". Framveksten av ulike former for "spare-låne-kontrakter" peker i samme retning.

Internasjonal sammenlikning

Resultatene av en sammenlikning mellom sparingen i Norge og i utlandet må brukes med en viss varsomhet. Dette har sammenheng med at nasjonalregnskapsbaserte sparetall er residualbestemt, samt at det er mulighet for definisjonsmessige forskjeller landene imellom.

OECD-landene viser ifølge tabellen en relativt stor spredning både med hensyn til gjennomsnittlig samlet (offentlig og privat) sparerate og også for husholdningenes sparerate i perioden 1960–80. Videre er det verd å merke seg at det også var betydelige

forskjeller i den reduksjon som fant sted i *samlet* offentlig og privat sparing etter oljekrisen i 1973–74. For OECD-området under ett ble gjennomsnittlig samlet spare-rate redusert fra 12,7% i perioden 1960–73 til 10,8% etter 1973. Utviklingen i Norge – og de øvrige nordiske land – var gjennomgående på linje med OECD-gjennomsnittet.

Derimot fremstår Norge med en internasjonalt sett meget lav *husholdningsspare-rate*. Her varierer utviklingen noe fra land til land, men for OECD-området under ett steg husholdningenes gjennomsnittlige spare-rate fra 10,3% i perioden 1960–73 til 12,2% i perioden 1974–80. Når Norge utmerker seg med særlig lav husholdnings-sparing, kan dette ha sammenheng med institusjonelle og strukturelle forskjeller landene imellom. Ved internasjonale sammenlikninger må det tas hensyn til ulikheter i skattemessige forhold, trygde-systemets omfang m.v. og dessuten til institusjonelle og systembestemte forhold på kredittmarkedet. Når det gjelder det siste, peker systemet med rentenormering og en omfattende statsbankfinansiering seg ut for Norges vedkommende.

Offisielle inntekts- og kapitalregnskaps-tall, som ennå kun foreligger for årene 1975 og 1976, kan peke i retning av at det "faktiske" nivået på husholdningenes spare-rate vil ligge 2–3 prosentpoeng høyere enn det som her presenteres, med basis i nasjonalregnskapet. Likevel vil dette bare i noen grad svekke konklusjonen om at Norge i internasjonal målestokk fremstår med en meget lav husholdningssparerate.

Det fremgår videre at husholdnings-sparing i gjennomsnitt for OECD-området var relativt upåvirket av "stagflasjonstendensene" gjennom storstedelen av 1970-årene. Både i Norge og andre land kan således en redusert samlet sparerate i 1970-årene i hovedsak forklares ved redusert offentlig sparing og av lavere fortjenestemarginer innen næringslivet.

Samlet sparing (offentlig og privat) i prosent av BNP. Årlig gjennomsnitt

	1960–73	1974–80	1960–80
Japan	22,4	19,5	21,4
Vest-Tyskland	17,7	11,9	15,7
Storbritannia	10,7	7,0	9,4
USA	9,2	6,5	8,3
Sverige	14,6	9,1	12,8
Danmark	16,3	10,1	14,3
Finland	12,0	12,0	12,0
Norge	13,8	10,7	12,8
OECD	12,7	10,8	12,1

Husholdningenes sparing i prosent av husholdningenes disponible inntekt. Årlig gjennomsnitt

	1960–73	1974–80	1960–80
Japan	17,7	21,6	19,0
Vest-Tyskland	16,0	13,9	15,3
Storbritannia	5,7	8,9	6,7
USA	7,8	7,2	7,6
Sverige	5,4	4,4	5,1
Finland	5,0	6,7	5,5
Norge (1962–80)	1,8	3,5	2,4
OECD	10,3	12,2	10,9

Kilde: OECD Historical Statistics 1960–1980, Nasjonalbudsjettet 1983.

Er det behov for sparestimulerende tiltak?

Behovet for tiltak under fellesbetegnelsen "sparestimulerende tiltak" kan vurderes fra ulike synsvinkler, blant annet avhengig av hvilket innhold begrepet gis. Sparestimulerende tiltak kan (primært) være innrettet på å øke *omfanget* av sparingen eller på å oppnå en endret *sparingsammensetning*. Det første tilfellet er prinsipielt sett et offentlig prioriterings spørsmål mellom framtidig forbruk og nåtidskonsum. Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt sammensetningen av husholdningssparing er "ugunstig", går dette mer på hvordan en skal anvende

tilgjengelige ressurser, slik at avkastningen av sparingen blir størst mulig, med andre ord en prioritering mellom ulike spare-/investeringsformer.

Framstillingen peker i retning av at *omfanget* av samlet sparing – og også husholdningssparingen – i liten grad utgjør noe selvstendig argument for sparestimulerende tiltak. Det fremgår at *samlet* (offentlig og privat) sparerate for Norge gjennomgående har ligget nær gjennomsnittet for OECD-området. Et særtrekk ved utviklingen i Norge er knyttet til den sektorvise sammensetningen av samlet sparing. *Husholdningenes* sparerate har i hele perioden vært vesentlig lavere enn OECD-gjennomsnittet, men dette er oppveid av en omfattende offentlig sparing, vurdert i internasjonal målestokk. Begrunnelsen for sparestimulerende tiltak må derfor søkes i at man finner det ønskelig å øke husholdningenes sparing, selv om samlet sparerate – takket være høy offentlig sparing – kan måle seg med andre land. Det kan således være gode grunner for å stimulere personlig sparing ut fra hensynet til bedriftene. Da i former som kanalisierer midlene dit, f.eks. aksjesparing.

Internasjonale sammenlikninger viser samtidig at investeringsraten i Norge, både totalt og for tradisjonell industri, gjennomgående har vært relativt høy. I perioden 1960–80 utgjorde således totale bruttoinvesteringer i gjennomsnitt nærmere 30% av BNP, mot i overkant av 21% for OECD-området under ett. Dette innebærer at hensynet til en forsvarlig utenriksøkonomisk balanse, hvor en høy total investe-

ringsrate betinger en tilsvarende sparerate, i det vesentlige er ivarettatt via sparing i offentlig regi.

I noen grad sannsynliggjør framstillingen at det har vært tendenser til en omplassering av husholdningenes sparing fra ordinær finanssparing til sparing i bolig og annen varig konsumkapital. I den grad en slik utvikling oppfattes som ugunstig, motiverer artikkelen at det er behov for former for sparestimulerende tiltak med sikte på å oppnå en endret *sammensetning* av husholdningssparingen i retning av økt finanssparing. Formålet bør kanskje primært være å stimulere til en re-allokering som bidrar til å øke omfanget av produktive realinvesteringer, og ikke nødvendigvis totalt investeringsomfang. Betydningen understrekes av det forhold at norsk industri, til tross for et relativt høyt investeringsomfang, har hatt klart svakere produktivtvekst enn land det er naturlig å sammenlikne med. I løpet av 1970-årene var veksten i industriens timeproduktivitet om lag 12% svakere i Norge enn i våre viktigste markedsland.

Eventuelle sparestimulerende tiltak bør således primært kunne ta sikte på å oppnå en reversering av den utvikling som (trolig) har funnet sted. I en vurdering av mulige tiltak vil både en begrensning av gjeldende fradragsrett for gjeldsrenter og en mer realistisk boligbeskatning måtte stå sentralt. Flere forhold peker dessuten i retning av at en oppvurdering av rentens rolle i allokeringen av kreditt vil være naturlig for å oppnå økt omfang av produktive investeringer.

Oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser i henhold til kredittloven av 25. juni 1965

- §§ 4— 6 Likviditetsreserver
- § 8 Tilleggsreserver
- §§ 9—10 Plasseringsplikt
- § 11 Oppgaveplikt
- § 12 Utlånsregulering for private finansieringsselskaper
og skadeforsikringselskaper
- § 13 Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser
- § 15 Utstedelse av ihendehaverobligasjoner
Godkjenning av låneopptak hvor flere långivere deltar

Norges Banks diskonto: 9% fra 30. november 1979

Oppstillingen på de følgende sider har bare til formål å gi en oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser. All praktisk anvendelse av bestemmelsene bør skje på grunnlag av rundskrivene fra Norges Bank. Listen er ajourført pr. 14. desember 1982.

Kredittlovens §4–6. Likviditetsreserver for banker

Primære likviditetsreserver

	Primærreserver i prosent av beregningsgrunnlaget ¹⁾		Resolusjon
	Sør-Norge	Nord-Norge	
Sparebanker	6	0	1982–11–05
Forretningsbanker	8	0	1982–11–05

1) Beregningsgrunnlaget:			
		– Forfalte renter og andre inntekter (kode 1721)
Forvaltningskapital (kode 191)	– Opptjente, ikke forfalte renter på utlån (kode 17221)
– Valutainnskudd (kode 115)		– Opptjente, ikke forfalte andre renter (kode 17222)
1241 – 1242 – 1243, hode 03	– Opptjente, ikke forfalte andre inntekter (kode 17223)
– Valutalån etter lisens (kode 169), hode 03	– Betalte, ikke påløpne renter (kode 17231)
– Utlån i norske kroner til oljevirksomhet (kode 168) hode 01	– Betalte, ikke påløpne andre utgifter (kode 17232)
– Obligasjonslån i norske kroner for finansiering av oljevirksomhet (kode 151) hode 02	= Beregningsgrunnlag (ved utgangen av måneden)
– Utgifter (kode 19)		
– PSV-lån (kode 1662)		
– En bloc-avskrivninger (kode 262)		
– Oppskrivning av fast eiendom (kode 277)		

Når det gjelder beregningsgrunnlaget for plasseringsplikten, må tilsvarende fradrag foretas for okt. 1981 (utgangspunktet).

Kredittlovens §8. Tilleggsreserver for banker

Tilleggsreserver

Fri utlånsokning i prosent ¹⁾	Resolusjon: 1982–10–01	
	Sørnorske sparebanker	Nordnorske sparebanker
Desember 1981–desember 1982	9,5	13,5
Senere 12 måneders perioder	9,5	13,5

Hvis faktiske utlån pr. 26. februar 1982 var høyere, gjelder disse som øvre grense.

1) Med fri utlånsokning menes at tilleggsreservekrav ikke beregnes dersom økningen ikke overstiger angitte grenser. Av overskridelser skal 100% holdes som innskudd i Norges Bank. I motsatt fall betales strafferenter til statskassen.

Reguleringen omfatter sparebankenes samlede utlån til publikum *unntatt*:
 – PSV-lån
 – boligbyggelån med konverteringstilsagn (enten fra statens boligbanker eller fra private banker (PSV-lån)
 – statsgaranterte lån til miljøvern- og effektiviseringstiltak i industrien.

Kredittlovens §§ 9–10. Plasseringsplikt for banker, livsforsikringselskaper, pensjonskasser og -fond

Plasseringsplikt

	Utgangspunkt for beregning (forvaltningskapital)	Plasserings- plikt	Tillatt reduksjon	Resolusjon
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under henholdsvis 30% av forvaltningskapitalen for banker i Sør-Norge og 27% for banker i Nord-Norge				
<i>Forretnings- og sparebanker¹⁾</i>				
i Sør-Norge } i Nord-Norge }	Oktober 1981	20% 10%	20% 10%	1982-01-22
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under 60% av forvaltningskapitalen				
<i>Livsforsikringselskaper, private og kommunale pensjonskasser og -fond med forvaltningskapital over 5 mill. kroner</i>				
i Sør-Norge	September 1981	40%	40%	1982-01-22
i Nord-Norge	September 1981	20%	20%	1982-01-22

Oppgjørstidspunkt:

Forretnings- og sparebanker: To-månedersperioder (utgangen av februar, april osv.)

Øvrige: Kvartalsvis.

Den tilpliktede økning i obligasjonsbeholdningen beregnes med utgangspunkt i den *pliktige* obligasjonsbeholdning ved utgangen av desember 1981.

¹⁾ Beregningsgrunnlaget, se §§ 4–6.

Ved kgl. resolusjon av 21. mars 1980 er det bestemt at aksjer kan sidestilles med obligasjoner ved oppfylling av plasseringsplikten.

Aksjer i kredittinstitusjoner eller datterselskaper av kredittinstitusjoner, aksjer i selskaper som har til formål å eie eller utnytte fast eiendom, og aksjer i selskaper som har direkte tilknytning til driften av kredittinstitusjoner, kan ikke medregnes.

Kredittlovens § 11. Oppgaveplikt for private finansieringsselskaper, livs- og skadeforsikringselskaper

Oppgaveplikt

for <i>private finansieringsselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1966-03-15 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24
for <i>livsforsikringselskaper</i>	Diverse oppgaver	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10
for <i>skadeforsikringselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24

Kredittlovens § 12. Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper

Utlånsregulering

	Resolusjon
for private finansieringsselskaper med utlån ¹⁾ over 10 mill. kroner	1982-04-02
Utlånene ved utgangen av 4. kvartal 1982 til andre formål enn leasing og factoring skal ikke overstige 8% over faktisk utlån til andre formål enn leasing og factoring 31. desember 1981.	
for skadeforsikringsselskaper med forvaltningskapital over 10 mill. kroner ved utgangen av 4. kvartal 1982	1982-01-22
	6% av det laveste av faktisk og tillatt utlån ved utgangen av 1981 (statisk ledd) + 14% av økningen i premieinntekt for egen regning fra gjennomsnittet for årene 1978 og 1979 til gjennomsnittet for årene 1980 og 1981 (Dynamisk ledd). Det dynamiske ledd kan ikke overstige det tredobbelte av det statiske. Selskaper med negativ premievekst kan øke sine utlån i samsvar med det statiske ledd.

¹⁾ Utlån til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Hvis et selskaps faktiske utlån har oversteget tillatte utlån ved kontrolltidspunktene i 1981, skal tillatt utlån legges til grunn for beregning av selskapets tillatte utlån i 1. halvår 1982.

²⁾ Utlån til statsforvaltningen, til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Dersom de faktiske utlån 31. desember 1981 overstiger det tillatte utlånsnivå, skal det tillatte utlånsnivå 31. desember 1981 danne utgangspunkt for beregning av utlånsrammen.

Oppgaveplikt

Oppgaveplikt for forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringsselskaper samt kreditt- og hypotekforeninger til Norges Bank over hvilke rente- og provisjonssatser som nyttes ved inn- og utlån. Oppgaveplikten for disse institusjoner omfatter også melding til Norges Bank om enhver *endring* av de rente- og provisjonssatser som blir nyttet.

Finansdepartementets forskrift av 6. juli 1965, rundskriv av 15. juli 1965 fra Norges Bank.

Oppgaveplikten ble ved Finansdepartementets bestemmelse av 23. mars 1966 utvidet til også å gjelde private finansieringsselskaper.

Kredittlovens § 15. Utstedelse av ihendehaverobligasjoner

Med hjemmel i lov av 25. juni 1965 nr. 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene har Finansdepartementet 12. mars 1982 fastsatt nye forskrifter for obligasjonsmarkedet.

I forhold til forskriftene av 22. mai 1981 (jfr. Norges Banks rundskriv nr. 12/26. mai 1981) er det endringer på følgende punkter:

I §1 er det presisert at den emisjonsadgang forskriftene gir, gjelder valutainnlendinger.

Etter §4 kreves det samtykke av Finansdepartementet når

- boliger stilles som pant,
- bygg eldre enn to år, unntatt industribygg, stilles som pant,
- lån skal ytes til fiskebåter.

Lån til vernede bedrifter og ideelle organisasjoner er unntatt fra begrensningene i §4, pkt. 5, 6 og 7.

Det settes en maksimal grense for det enkelte låneopptak på obligasjonsmarkedet til 200 mill. kroner. Samme låntaker kan ikke oppta lån på obligasjonsmarkedet med mindre enn seks måneders mellomrom. Begrensningene på 200 mill. kroner og seks måneder gjelder ikke kommunesektoren (inkl. kraftverk og andre kommunale foretak) og kredittforetakene, jfr. §9.

Ved opptak av ihendehaverobligasjonslån og ved utlån fra kredittforetak som skal nyttes til næringsvirksomhet, forutsettes det at det legges til grunn en avdragsprofil som ikke gjøres gunstigere enn investeringenes avskrivningsprofil, jfr. §10.

Forskriftene av 12. mars 1982 er meddelt kredittinstitusjonene ved Norges Banks rundskriv nr. 11/7. mars 1982.

Tabeller

1.	Norges Banks balanse	15.	Sparebankenes utlån til publikum
2.	Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån	16.	Sparebanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer
3.	Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank	17.	Sparebankenes utlån fordelt på næringer
4.	Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger	18.	Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån
5.	Utenriksregnskap for Norge	19.	Sparebankenes likviditet
6.	Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs	20.	Balanse for statsbanker
7a.	Bankenes kronelikviditet	21.	Balanse for private finansieringsselskaper
7b.	Bankenes valutalikviditet	22.	Balanse for private kredittforetak
8.	Forretningsbankenes balanse	23.	Balansedrag for livsforsikrings-selskaper
9.	Forretningsbankenes utlån til publikum	24.	Balansedrag for skadeforsikrings-selskaper
10.	Forretningsbanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer	25.	Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
11.	Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer	26.	Kreditttilførsel til private og kommuner
12.	Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån	27a.	Endringer i publikums likviditet
13.	Forretningsbankenes likviditet	27b.	Sammensetningen av publikums likviditet
14.	Sparebankenes balanse	28.	Utvalgte økonomiske indikatorer

29.	Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner	35.	Gjennomsnittlige rente- og provisjonssatser på disponerte utlån i norske kroner pr. utgangen av året
30.	Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner	35.	Gjennomsnittlige rentesatser på innskudd fra kunder pr. utgangen av året
31.	Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner	36.	Rente- og kredittprovisjonsinntekter i prosent av midlere trukne utlån til norske låntakere (prosent p.a.)
32.	Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner	37.	Renteutgifter i prosent av midlere innskudd fra norske kunder (prosent p.a.)
33.	Kortsiktige rentesatser		
34.	Gjennomsnittlige rente- og provisjonssatser på disponerte utlån i norske kroner pr. utgangen av året		

Standard tegn:

- . Tall kan ikke forekomme
- .. Oppgave mangler
- Null

Tabell 1. Norges Banks balanse (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	30/11 1982
Internasjonale reserver	29 374	36 581	35 897	39 516	40 928	43 516
Innskudd i norske banker	1 055	1 218	1 202	1 290	1 381	1 339
Norske statskassevekster	5 446	4 821	1 807	3 460	6 042	3 505
Norske ihendehaverobligasjoner	1 428	991	967	949	967	964
Innenlandske utlån	1 214	2 064	861	793	708	963
Andre innenlandske fordringer etc. ¹⁾	6 078	6 002	6 053	6 021	5 993	5 987
Andre fordringer på utlandet	1 901	1 896	1 841	1 722	1 617	1 515
Diverse reguleringer	—	—	—	219	129	755
Utgifter	267	—	135	464	700	904
Fordringer i alt	46 763	53 573	48 763	54 434	58 465	59 448
Sedler og mynt i omlop	20 346	21 134	19 988	20 455	21 607	21 128
Innenlandske folioinnskudd	9 934	13 681	8 230	11 664	12 847	12 155
Norges Banks markedspapir	453	—	252	115	124	3
Skattefrie fondsavsetninger	89	78	93	83	81	77
Utenlandske kroneinnskudd m.v.	159	182	210	233	216	177
Annen gjeld til utlandet	1 842	1 814	1 775	2 084	1 589	1 467
Annen innenlandsk gjeld	90	100	147	402	571	699
Motverdi av SDR i IMF	1 108	1 134	1 134	1 134	1 134	1 134
Aksjekapital, fond etc.	8 179	15 450	15 415	15 384	15 351	15 322
Diverse reguleringer	1 123	—	42	—	—	—
Inntekter	3 440	0	1 477	2 880	4 945	7 276
Gjeld og egenkapital i alt	46 763	53 573	48 763	54 434	58 465	59 448

¹⁾ Herav utgjør statens konsoliderte konto 5 430 mill. kroner.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 2. Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån (Mill. kroner)¹⁾

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	30/11 1982
Forretningsbanker	591	1 116	202	154	34	313
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	554	557	63	109	33	299
Betingede lån (B-lån)	—	403	—	—	—	—
Lån på særvilkår (S-lån)	37	156	139	45	1	14
Sparebanker	215	622	292	181	201	165
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	161	215	212	137	158	128
Betingede lån (B-lån)	11	367	—	7	18	8
Lån på særvilkår (S-lån)	43	40	80	37	25	29
Private finansieringsselskaper	47	56	58	57	52	59
Næringsliv og privatpersoner	361	270	309	401	421	426
Herav:						
Statsgaranterte fiskelån	130	128	133	149	151	134
I alt	1 214	2 064	861	793	708	963

¹⁾ Tallene kan avvike noe fra tilsvarende tall i Norges Banks balanse.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 3. Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank (Mill. kroner)

	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982	30/11 1982
Statskassen	4 784	9 706	3 147	7 001	7 185	5 878
Statens regnskapsforere	1 913	2 162	2 243	2 436	2 431	2 316
Annen offentlig forvaltning	96	90	71	88	60	75
Postgiro ¹⁾	115	—	—	—	—	—
Forretningsbanker	1 015	200	919	37	971	981
Sparebanker	922	208	953	166	868	1 230
Statsbanker	258	170	126	371	225	449
Andre finansinstitusjoner	52	57	19	49	65	27
Postverket ¹⁾	309	460	275	561	421	496
Andre statsforetak	355	554	416	609	520	643
Andre innenlandske sektorer	115	74	61	346	101	60
I alt	9 934	13 681	8 230	11 664	12 847	12 155
Herav:						
Statens og andre offentlige konti ifølge tidligere balanseoppstilling	8 637	13 142	6 278	11 066	10 842	9 857

1) Pr. 31. desember 1981 er postgiro inkludert i postverket.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 4. Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	31/8 1982
Norges Banks internasjonale reserver netto (a—b)	33 123	29 130	36 338	35 615	38 781	39 505
a) Offisielle internasjonale reserver	33 373	29 365	36 572	35 888	39 507	39 789
Herav:						
Gull ¹⁾	285	285	285	285	285	285
Reserveposisjon i IMF	1 137	1 158	1 231	1 285	1 404	1 519
Lån til IMF	286	253	214	177	143	96
Spesielle trekkrettigheter i IMF	1 401	1 277	1 320	1 413	1 576	1 619
Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	30 264	26 392	33 522	32 728	36 099	36 270
b) Utenlandske kroneinnskudd i Norges Bank	250	235	234	273	725	284
Herav:						
Banker	73	75	52	63	492	76
Andre innskytere	177	160	182	210	233	208
Forretnings- og sparebankers valutabeholdninger netto (a—b)	-14 733	-12 126	-9 831	-12 462	-12 377	-16 975
a) Bankinnskudd i utlandet	1 915	5 212	7 802	10 821	9 602	10 956
b) Kortsiktig gjeld i utlandet	16 648	17 338	17 633	23 283	21 979	27 931
Norges Banks internasjonale reserver og forretnings- og sparebankers valuta- beholdninger netto	18 390	17 004	26 507	23 153	26 404	22 530
Andre sektors valutabeholdninger netto (a—b)	6 222	10 799	5 967	9 950	8 659	9 569
a) Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	13 124	17 209	13 193	17 346	14 660	17 655
Herav:						
Rederier	4 140	4 264	3 734	3 483	3 245	3 247
Forsikringsselskaper	1 590	1 719	1 729	1 687	1 805	1 948
Handels- og industriselskaper o.a.	6 759	11 226	7 730	12 176	9 610	12 460
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	6 902	6 410	7 226	7 396	6 001	8 086
Internasjonale reserver og valutabeholdninger i alt	24 612	27 803	32 474	33 103	35 063	32 099

1) Etter endringen pr. 1. april 1978 i avtalen om Det internasjonale valutafond er den offisielle pris på gullet avskaffet. I likhet med de fleste andre sentralbanker vil imidlertid Norges Bank fortsatt nytte den tidligere offisielle pris på 35 SDR pr. unse ved bokforingen av gullet.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 5. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1980	1981	1/1-31/8	
			1981	1982
Eksport av tradisjonelle varer	47 193	52 227	33 187	34 283
Import av tradisjonelle varer	82 282	84 871	53 430	58 271
Tradisjonell varebalanse	-35 089	-32 644	-20 243	-23 988
Eksport av råolje og naturgass	41 399	48 087	30 934	34 226
Eksport av oljeplattformer (netto)	—	363	363	-788
Direkte eksport ved oljevirkomheten ¹⁾	438	1 680	1 487	377
Direkte import ved oljevirkomheten	761	811	380	478
Eksport av nye skip	1 402	667	442	620
Eksport av eldre skip	2 425	3 430	2 184	3 036
Import av skip	1 434	4 541	2 002	3 691
Varebalansen	8 380	16 231	12 785	9 314
Nettoinntekter ved skipsfart	10 665	11 590	7 825	6 810
Nettoinntekter ved oljeboring og annen oljevirkomhet ²⁾	1 769	2 541	1 868	870
Reisetrafikk, netto	-2 770	-3 879	-2 222	-3 391
Andre tjenester, netto	-609	-323	69	277
Vare- og tjenestebalansen	17 435	16 160	20 325	13 880
Rente- og stonadsbalansen	-11 940	-12 370	-8 730	-10 785
A. Driftsbalansen	5 495	13 790	11 595	3 095
Herav:				
Skipsfart ³⁾	9 610	8 471	6 675	4 937
Oljevirkomhet ³⁾	38 079	44 564	28 536	27 066
Andre sektorer	-42 194	-39 245	-23 616	-28 908
B. Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto	-4 094	-5 112	-3 990	-4 055
Herav:				
Statsforvaltningen	-2 922	-5 310	-3 430	-7 170
Kommuner, inkl. kommuneforetak	707	643	225	122
Statsbanker	783	-756	-595	-525
Forretnings- og sparebanker	561	63	317	-829
Andre finansinstitusjoner inkl. Norges Bank	-486	-338	-123	193
Skipsfart	-583	1 497	576	652
Oljevirkomhet	-229	-964	-934	1 857
Andre private og statlige foretak	-1 925	53	-26	1 645
C. Grunnbalansen (A+B)	1 401	8 678	7 605	-960
D. Kortsiktige kapitaltransaksjoner ekskl. Norges Bank	8 018	-6 217	-9 309	4 232
Herav:				
Statsforvaltningen	-73	38	28	23
Kommuner, inkl. kommuneforetak	250	-237	146	45
Statsbanker	73	145	159	-56
Forretnings- og sparebanker	7 207	-2 860	678	4 733
Andre finansinstitusjoner, ekskl. Norges Bank	-136	319	131	152
Skipsfart	-73	24	-399	-245
Oljevirkomhet	-7 730	-1 818	-3 898	-1 431
Andre private og statlige foretak	4 066	-1 390	-1 305	-1 186
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	4 434	-438	4 849	2 197
E. Endring i Norges Banks kortsiktige netto fordringer overfor utlandet (C+D)	9 419	2 461	-1 704	3 272
F. Tildelte SDR	199	206	206	—
G. Diverse reguleringer og poster som ikke inngår i internasjonale reserver	854	2 626	1 222	-105
Endring i Norges Banks internasjonale reserver netto (E+F+G)	10 472	5 293	-276	3 167

1) Korreksjonspost for delte olje- og gassfelt.

2) Inkl. eksport av rørtjenester.

3) Utvalgte poster beregnet av Norges Bank.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 6. Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs

	100 Danske kr.	100 Svenske kr.	1 Pund sterling	1 U.S. dollar	1 Canadisk dollar	100 Tyske mark	100 Schw. frcs.	100 Gylden	100 Belgiske frcs.	100 Franske frcs.	100 Lire
1975											
Gjennomsnitt	91,4036	126,3002	11,5920	5,2469	5,1582	212,9871	202,0042	208,3742	14,2733	122,50	0,8107
Høyest	92,95	128,05	12,25	5,7475	5,62	217,60	213,45	209,75	14,48	126,35	0,841
Lavest	89,50	124,80	10,835	4,88	4,7425	209,45	193,75	202,75	14,055	116,45	0,783
1976											
Gjennomsnitt	90,6726	125,7118	9,8785	5,4656	5,5441	217,3794	218,6738	207,1706	14,2087	114,7255	0,6684
Høyest	91,90	127,75	11,32	5,6125	5,7950	220,85	229,05	211,15	14,505	125,55	0,827
Lavest	88,90	124,60	8,30	5,1725	5,0725	213,10	211,55	202,25	14,00	103,95	0,600
1977											
Gjennomsnitt	89,0675	119,3872	9,3198	5,3361	5,0423	230,1574	223,2496	217,6460	14,9294	108,8602	0,6096
Høyest	90,25	126,15	10,125	5,5280	5,2925	244,30	257,50	226,95	15,735	113,75	0,630
Lavest	87,50	109,80	8,785	5,1410	4,6975	219,65	205,25	210,45	14,335	104,65	0,593
1978											
Gjennomsnitt	95,4976	116,4418	10,0751	5,2501	4,6110	261,7173	295,7602	242,9771	16,7234	116,8504	0,6205
Høyest	96,15	119,65	10,565	5,4940	4,9450	275,85	350,60	255,30	17,47	123,00	0,642
Lavest	88,55	110,00	9,755	4,6750	4,0035	242,35	254,90	226,20	16,525	104,20	0,588
1979											
Gjennomsnitt	96,6685	118,5765	10,7651	5,0731	4,3322	277,0114	305,2255	253,0594	17,3368	119,4910	0,6147
Høyest	99,70	120,75	11,68	5,2290	4,5535	290,30	316,60	263,00	17,845	124,30	0,625
Lavest	92,05	116,30	10,105	4,8805	4,1925	270,75	298,95	247,75	16,88	117,00	0,600
1980											
Gjennomsnitt	88,1168	117,7678	11,5152	4,9473	4,2364	272,7022	295,7974	249,3958	16,9736	117,4607	0,5829
Høyest	92,65	119,45	12,3950	5,2645	4,4110	288,15	313,60	260,65	17,7250	123,15	0,619
Lavest	84,15	115,70	10,95	4,8080	4,1420	257,25	279,25	238,15	16,09	111,95	0,551
1981											
Gjennomsnitt	81,025	114,000	11,5969	5,7570	4,8046	254,782	293,927	230,927	15,5315	106,242	0,5113
Høyest	86,45	119,40	13,000	6,2960	5,1110	266,75	332,80	244,35	16,515	114,90	0,562
Lavest	78,05	104,05	10,595	5,1255	4,3160	245,10	270,10	220,90	14,975	100,75	0,480
Endring:											
1/1-30/11 1982	1,8	-8,2	6,3	24,7	20,7	9,8	2,2	10,4	-3,5	-1,5	1,8
(i prosent)											
1982											
November											
Gjennomsnitt	80,866	96,509	11,8311	7,2447	5,9121	283,493	329,815	259,947	14,5993	100,391	0,4930
Høyest	81,40	97,45	12,165	7,3250	6,0000	284,80	332,25	161,10	14,670	100,75	0,495
Lavest	80,45	95,20	11,310	7,0875	5,7125	281,90	327,70	258,20	14,500	99,95	0,491

Kilde: Oslo Børs, Norges Bank.

Tabell 7a. Bankenes kronelikviditet. Endringsanalyse¹⁾ (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel +/- inndragning—	1/1—30/9		Siste 3 mndr. pr. 30/9		Siste 12 mndr. pr. 30/9	
	1981	1982	1981	1982	1981	1982
1. Staten og andre offentlige konti	3 275	1 057	10 235	7 825	-4 874	-8 411
2. Publikums kassehold (oppgang —)	-463	-244	-1 129	-1 152	-1 041	-1 107
3. Nettosalg av valuta til Norges Bank	1 156	9 503	-3 479	2 888	8 154	14 914
4. Bankenes beholdninger av markeds- papirer (oppgang —)	-339	-124	356	-9	-408	329
5. Sjekk-kreditter i Norges Bank	-1	-15	105	-26	86	-35
6. Likviditetslån i Norges Bank	277	-1 503	534	-100	90	-571
7. Norges Banks andre transaksjoner enn kreditt til banker og kjøp av valuta og markedspapirer fra banker	-1 554	-497	-1 140	265	-1 959	-954
A. Primærlikvider (1+2+3+4+5+6+7)	2 351	8 177	5 482	9 691	48	4 165
Herav:						
a) Kassebeholdning	54	220	-78	-18	-28	150
b) Folio i Norges Bank	1 158	1 437	1 487	1 637	266	-98
c) Folio i Postgiro	22	36	-57	-9	-3	48
d) Statskasseveksler	1 117	6 484	4 730	8 081	-187	4 065
B. Pliktige primærlikvider ²⁾ (oppgang —)	3 493	-3 170	-740	-5 448	3 453	-5 825
C. Disponible primærlikvider (A+B)	5 844	5 007	4 742	4 243	3 501	-1 660
D. Likviditetslån i Norges Bank	277	-1 503	534	-100	90	-571
E. Frie primærlikvider (C—D)	5 567	6 510	4 208	4 343	3 411	-1 089
Beholdningstall, gjennomsnitt i september						
Frie primærlikvider					-938	-1 403
I mill. kroner						
I prosent av forvaltningskapital					-0,5	-0,6

1) Tallene bygger hovedsakelig på Norges Banks regnskap. Blant annet på grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det oppstå avvik fra Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk.

2) For banker uten primærreservekrav i henhold til kredittloven antar en at egne krav utgjør 1,4% av forvaltningskapitalen. Kilde: Norges Bank.

Tabell 7b. Bankenes valutalikviditet. Endringsanalyse (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel +/- inndragning—	1/1—30/9		Siste 3 mndr. pr. 30/9		Siste 12 mndr. pr. 30/9	
	1981	1982	1981	1982	1981	1982
1. Gjeld etc. i utlandet	4 077	8 263	2 431	7 524	6 751	5 999
2. Tilførsel av valuta fra andre norske sektorer	750	3 571	-2 613	-4 106	4 489	13 836
3. Nettokjøp av valuta fra Norges Bank	-1 156	-9 503	3 479	-2 888	-8 154	-14 914
A. Innskudd i utenlandske banker (1+2+3)	3 671	2 331	3 297	530	3 086	4 921
B. Innskudd fra utenlandske banker	3 610	9 296	254	5 143	6 355	9 578
C. Netto valutalikvider (A—B)	61	-6 965	3 043	-4 613	-3 269	-4 657
Beholdningstall pr. utgangen av sept.						
Netto valutalikvider					2 245	975
I mill. kroner						
I prosent av forvaltningskapital					1,2	0,5

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 8. Forretningsbankenes balanse (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Primærlikvider	5 247	8 967	6 344	19 755	4 408	11 903
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	18 111	18 039	17 729	17 704	17 800	17 824
Andre norske ihendehaver- obligasjoner	8 135	8 762	8 337	8 972	9 463	9 640
Markedspapirer	505	385	0	100	10	0
Innskudd i forretnings- og sparebanker	1 620	1 589	1 519	2 301	1 406	1 339
Innskudd i utenlandske banker	1 672	4 863	6 777	9 511	8 496	9 002
Lån til utlandet	1 023	1 459	1 650	2 085	2 474	2 913
Utlån til publikum	53 842	55 170	56 593	58 983	61 073	63 343
Valutalån med lisens til innlendinger	5 148	4 932	5 070	5 274	6 002	7 109
Øvrige aktiva — en bloc- avskrivninger	6 486	7 044	5 983	6 796	7 131	8 236
Aktiva i alt	101 789	111 210	110 002	122 481	118 263	131 309
Innskudd fra kunder i norske kroner	66 564	68 058	72 358	72 933	74 634	75 056
Innskudd fra kunder i utenlandsk valuta	4 363	4 807	4 707	5 869	5 214	5 865
Innskudd fra forretningsbanker	1 276	1 428	1 267	2 543	1 153	1 788
Innskudd fra sparebanker	1 630	2 201	1 410	1 884	1 888	2 664
Lån og innskudd fra Norges Bank	295	387	1 433	542	433	365
Utenlandske innskudd og lån i utlandet	16 674	17 612	17 608	22 688	21 492	26 234
Annen gjeld	6 577	10 422	5 959	8 784	8 013	11 398
Øvrige passiva	4 410	6 295	5 260	7 238	5 436	7 939
Passiva i alt	101 789	111 210	110 002	122 481	118 263	131 309
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	3 828	7 546	9 618	12 832	12 248	13 224
Gjeld til utlandet	17 249	18 640	18 674	23 761	22 498	27 450
Garantier	18 507	19 014	19 817	21 089	22 243	23 267

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 9. Forretningsbankenes utlån¹⁾ til publikum (Mill. kroner)

	Månedlig utlåns- økning	1981		Månedlig utlåns- økning	1982	
		Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall		Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall
Januar	-164	-164	529	-986	-986	-282
Februar	1 011	847	1 144	1 059	73	356
Mars	1 040	1 887	1 478	2 238	2 311	1 828
April	902	2 789	2 159	94	2 405	1 670
Mai	1 129	3 918	2 733	866	3 271	1 902
Juni	-157	3 761	2 752	1 046	4 317	3 144
Juli	171	3 932	3 484	-228	4 089	3 526
August	-227	3 705	3 398	523	4 612	4 213
September	1 298	5 003	3 840	1 836	6 475	5 081
Oktober	-871	4 132	4 257			
November	1 604	5 736	5 435			
Desember	617	6 353	6 450			

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens og PSV-lån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 10. Forretningsbanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Utlån til:						
Kommuner	2 323	2 079	2 051	2 376	2 518	2 793
Næringslivet	29 502	30 896	31 078	32 307	32 921	33 641
Lønnstakere	21 730	21 982	23 294	24 121	25 468	26 727
Andre private sektorer	287	213	170	179	166	182
Utlån til publikum i alt	53 842	55 170	56 593	58 983	61 073	63 343
Innskudd fra:						
Kommuner	4 208	3 704	4 485	4 433	4 867	4 389
Næringsliv	27 794	30 182	32 448	33 525	32 475	33 962
Lønnstakere	29 853	29 564	30 508	31 870	33 020	32 817
Andre private sektorer	1 174	882	861	849	921	943
Innskudd fra publikum i alt	63 030	64 332	68 302	70 677	71 283	72 111

1) Ekskl. valutalån med lisens. Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 11. Forretningsbankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982
Utlån til:							
Jordbruk og skogbruk	972	989	1 016	1 024	1 091	1 093	1 179
Fiske og fangst	355	348	362	378	413	448	496
Bergverksdrift	353	292	281	261	286	327	224
Industri	7 947	8 249	8 559	9 062	8 757	8 919	9 320
Herav:							
Næringsmidler etc.	1 488	1 587	1 611	1 473	1 548	1 560	1 615
Trevarer	844	914	929	924	879	953	1 024
Treforedling	616	525	760	838	759	727	817
Kjemisk produksjon etc.	886	849	913	1 048	988	969	916
Metaller	469	525	560	631	707	803	737
Bygging av fartøyer	545	544	474	541	606	685	679
Verkstedproduksjon	1 713	1 818	1 752	1 958	1 768	1 733	1 867
Kraft- og vannforsyning	123	124	105	102	127	120	102
Bygg og anlegg	1 913	2 082	2 140	2 229	2 286	2 481	2 500
Engros-, agentur- og detaljhandel	8 582	9 022	9 385	9 696	9 675	10 304	10 291
Hotell- og restaurantdrift	729	769	741	686	718	755	807
Utenriks sjøfart	436	475	470	490	463	478	445
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	1 485	1 458	1 532	1 566	1 637	1 674	1 705
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	3 136	3 063	2 983	3 295	3 434	3 542	3 638
Sosial og personlig tjenesteyting	1 749	1 797	1 928	2 107	2 191	2 166	2 214
Utlån til næringslivet i alt	27 779	28 668	29 502	30 896	31 078	32 307	32 921

1) Ekskl. valutalån med lisens. Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 12. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Kassekreditt	Disponerte lån	
	Kassekreditt	Byggelån		Byggelån	Nedbetalingslån
1980 — Desember	23 173	9 784	11 907	6 373	31 706
1981 — September	25 802	10 668	14 773	6 751	33 646
1981 — Desember	26 828	11 440	14 213	7 545	34 835
1982 — September	28 704	11 937	16 189	7 935	39 219
Endring i perioden					
1981 Januar/September	2 629	884	2 866	378	1 940
1982 " "	1 876	497	1 976	390	4 384
1981 3. kvartal	709	646	979	419	-69
1982 " "	536	21	445	76	1 749

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 13. Forretningsbankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i spare- banker
				I alt	I % av førv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1979 Desember	1 543	2 145	1 091	-1 693	-2,2	-3 090	-704
1980 Januar	4 352	4 558	169	-375	-0,5	-2 447	-1 239
Februar	1 113	4 278	822	-3 987	-5,3	-2 373	-779
Mars	3 588	4 423	921	-1 756	-2,2	-3 419	-963
April	1 758	4 218	1 447	-3 907	-5,0	-2 834	-772
Mai	3 770	4 457	914	-1 601	-1,9	-3 982	-970
Juni	1 878	3 616	536	-2 274	-2,8	-5 468	-1 028
Juli	3 276	3 867	502	-1 093	-1,3	-5 713	-1 430
August	1 711	3 825	287	-2 401	-2,8	-6 191	-756
September	8 775	10 379	424	-2 028	-2,2	-7 127	-1 591
Oktober	4 305	10 050	217	-5 962	-6,9	-6 229	-1 480
November	10 136	10 929	609	-1 402	-1,5	-9 072	-1 547
Desember	7 524	10 194	338	-3 008	-3,2	-10 143	-715
1981 Januar	9 069	11 250	370	-2 551	-2,6	-7 373	-1 371
Februar	6 127	10 901	1 099	-5 873	-6,2	-8 115	-782
Mars	10 754	11 412	394	-1 052	-1,0	-10 461	-1 216
April	2 965	8 610	1 513	-7 158	-7,4	-7 850	-894
Mai	7 134	7 349	922	-1 137	-1,1	-10 891	-1 313
Juni	5 247	6 927	295	-1 975	-1,9	-13 028	-1 202
Juli	6 006	7 249	605	-1 848	-1,8	-9 890	-1 671
August	4 716	7 228	349	-2 861	-2,8	-11 575	-1 138
September	8 967	7 497	387	1 083	1,0	-10 316	-1 942
Oktober	3 750	7 127	718	-4 095	-3,8	-5 632	-2 010
November	8 226	9 448	2 111	-3 333	-3,0	-6 544	-1 675
Desember	6 344	8 668	1 433	-3 757	-3,4	-8 317	-1 008
1982 Januar	9 828	9 278	338	212	0,2	-8 865	-957
Februar	5 078	9 053	1 473	-5 448	-4,8	-8 381	-660
Mars	10 755	9 385	542	828	0,7	-10 463	-1 211
April	3 905	9 028	3 332	-8 455	-7,3	-5 787	-1 292
Mai	10 332	7 932	407	1 993	1,6	-11 467	-1 555
Juni	4 408	7 365	433	-3 390	-2,9	-10 335	-1 588
Juli	12 584	11 978	1 372	-766	-0,6	-13 591	-1 824
August	7 102	11 341	389	-4 628	-3,7	-14 261	-1 501
September	11 903	12 269	365	-731	-0,6	-14 217	-2 288
Endring i perioden					(Prosent- poeng)		
1981 Januar/September	1 443	-2 697	49	4 091	4,2	-173	-1 227
1982 » »	5 559	3 601	-1 068	3 026	2,8	5 900	-1 280
1981 3. kvartal	3 720	570	3 058	2,9	2 712	-740	
1982 » 7 495	4 904	-68	2 659	2,3	-3 882	-700	

1) Tallene bygger på Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk. På grunn av ulik periodisering kan det oppstå avvik i forhold til Norges Banks regnskap. Se note 1, tabell 7a.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 14. Sparebankenes balanse (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Primærlikvider	4 453	4 905	5 302	6 059	5 196	6 423
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	9 769	9 697	9 789	9 773	9 710	9 581
Andre norske ihendehaverobligasjoner	9 939	10 722	11 255	11 483	12 264	12 435
Markedspapirer	351	68	0	151	104	122
Innskudd i forretningsbanker	1 511	1 778	1 132	1 257	1 756	1 968
Innskudd i sparebanker	425	423	413	403	538	778
Utlån til publikum ¹⁾	45 035	45 252	47 790	48 999	50 763	50 540
Ovrige aktiva — en bloc avskrivninger	1 941	3 079	2 898	4 319	3 976	5 720
Aktiva i alt	73 424	75 924	78 579	82 444	84 307	87 567
Innskudd fra kunder i alt	63 759	64 826	69 055	71 036	72 058	72 374
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	744	805	1 002	1 092	830	958
Lån og innskudd fra Norges Bank	542	806	1 334	1 037	997	1 060
Ovrige passiva poster	8 379	9 487	7 188	9 279	10 422	13 175
Passiva i alt	73 424	75 924	78 579	82 444	84 307	87 567
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	438	570	1 291	1 595	1 481	1 732
Gjeld til utlandet	1 188	848	1 342	1 815	1 771	2 546
Garantier	3 515	3 884	4 105	4 295	4 638	4 956

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens til innlendinger.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 15. Sparebankenes utlån¹⁾ til publikum (mill. kroner)

	Månedlig utlåns- økning	1981		Månedlig utlåns- økning	1982	
		Faktiske tall	Sesong- korrigerte tall		Faktiske tall	Sesong- korrigerte tall
Januar	-129	-129	384	110	110	672
Februar	175	46	803	381	491	1 342
Mars	596	642	1 173	621	1 112	1 707
April	312	954	1 638	216	1 328	2 099
Mai	288	1 242	1 936	215	1 543	2 320
Juni	1 776	3 018	2 939	1 221	2 764	2 661
Juli	-121	2 897	3 205	-390	2 374	2 706
August	-118	2 779	3 434	-285	2 089	2 813
September	361	3 140	3 664	316	2 405	2 995
Oktober	-35	3 105	4 095			
November	387	3 492	4 519			
Desember	2 094	5 586	5 527			

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens og PSV-lån.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 16. Sparebanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Utlån til:						
Kommuner	3 132	3 097	3 281	3 509	3 403	3 237
Næringslivet	17 156	17 468	18 311	18 628	19 219	18 644
Lønnstakere	24 072	24 148	25 645	26 290	27 511	28 061
Andre private sektorer	675	539	553	572	630	598
Utlån til publikum i alt	45 035	45 252	47 790	48 999	50 763	50 540
Innskudd fra:						
Kommuner	5 300	4 593	5 918	5 413	6 056	5 179
Næringslivet	11 384	12 198	12 814	13 667	13 497	14 343
Lønnstakere	42 332	42 930	45 043	46 010	47 082	47 400
Andre private sektorer	2 042	2 104	2 191	2 249	2 208	2 222
Innskudd fra publikum i alt	61 058	61 825	65 966	67 339	68 843	69 144

1) Ekskl. valutalån med lisens.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 17. Sparebankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982
Utlån til:							
Jordbruk og skogbruk	3 697	3 571	3 949	3 943	4 322	4 124	4 438
Fiske og fangst	254	243	297	318	328	341	357
Bergverksdrift	69	69	77	83	76	90	106
Industri	2 340	2 481	2 549	2 585	2 586	2 722	2 772
Herav:							
Næringsmidler etc.	608	673	712	695	648	703	738
Trevareer	384	407	440	459	461	496	497
Treforedling	50	51	50	49	46	44	40
Kjemisk produksjon etc.	132	137	129	134	143	143	146
Metaller	47	47	44	49	55	47	51
Bygging av fartøyer	158	172	158	160	189	202	172
Verkstedproduksjon	435	435	455	479	462	504	518
Kraft- og vannforsyning	219	226	225	232	268	236	261
Bygg og anlegg	1 424	1 443	1 552	1 618	1 622	1 697	1 782
Engros-, agentur- og detaljhandel	3 150	3 311	3 451	3 431	3 523	3 632	3 788
Hotell- og restaurantdrift	631	628	651	657	712	735	718
Utenriks sjøfart	15	16	18	20	15	17	18
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	986	1 013	1 074	1 084	1 168	1 187	1 214
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	1 609	1 552	1 682	1 753	1 830	2 032	1 949
Sosial og personlig tjenesteyting	1 560	1 558	1 631	1 744	1 861	1 815	1 816
Utlån til næringslivet i alt	15 954	16 111	17 156	17 468	18 311	18 628	19 219

1) Ekskl. valutalån med lisens.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 18. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlansarter. Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1980 — Desember	7 076	7 718	4 245	5 454	32 184
1981 — September	8 364	9 079	5 019	6 058	34 175
1981 — Desember	8 568	9 648	5 190	6 732	35 868
1982 — September	9 627	9 842	5 578	6 840	38 122
Endring i perioden					
1981 Januar/september	1 288	1 361	774	604	1 991
1982 " "	1 059	194	388	108	2 254
1981 3. kvartal	342	1 054	-51	561	-299
1982 " "	193	106	-277	-91	145

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 19. Sparebankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primærlikvider	Pliktige primærlikvider ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i foretn.-banker
				I alt	1 % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1979 Desember	1 456	1 665	228	-437	-0,7	15	1 035
1980 Januar	5 038	5 362	455	-779	-1,3	166	1 127
Februar	4 420	5 392	404	-1 376	-2,3	107	824
Mars	5 094	5 554	561	-1 021	-1,7	6	635
April	4 174	5 488	468	-1 782	-2,9	77	690
Mai	4 969	5 595	739	-1 365	-2,2	-1	580
Juni	3 775	4 467	397	-1 089	-1,7	-129	1 099
Juli	4 076	4 548	378	-850	-1,3	-261	1 189
August	3 988	4 600	419	-1 031	-1,6	-266	770
September	5 175	5 805	407	-1 037	-1,6	-141	1 163
Oktober	5 122	5 816	277	-971	-1,5	-254	1 221
November	5 598	5 952	401	-755	-1,1	-213	878
Desember	4 742	6 030	442	-1 730	-2,5	-454	1 012
1981 Januar	5 684	6 071	399	-786	-1,1	-365	992
Februar	5 257	6 146	646	-1 535	-2,2	-287	683
Mars	5 158	6 263	690	-1 795	-2,5	-247	586
April	4 707	6 243	832	-2 368	-3,4	-126	833
Mai	5 181	5 050	993	-862	-1,2	-242	704
Juni	4 453	5 064	542	-1 153	-1,6	-548	1 150
Juli	4 639	5 142	736	-1 239	-1,7	-141	1 282
August	4 747	5 296	665	-1 214	-1,6	-294	988
September	4 905	5 234	806	-1 135	-1,5	-121	1 395
Oktober	4 834	5 315	735	-1 215	-1,6	-50	1 771
November	6 091	6 617	1 191	-1 772	-2,3	-79	682
Desember	5 302	6 719	1 334	-2 751	-3,5	83	528
1982 Januar	6 633	6 804	924	-1 095	-1,4	-666	740
Februar	5 839	6 894	1 269	-2 324	-2,9	-654	584
Mars	6 059	7 063	1 037	-2 041	-2,5	-96	604
April	5 556	7 045	1 707	-3 196	-3,8	669	925
Mai	5 233	5 734	1 124	-1 624	-1,9	231	894
Juni	5 196	5 743	997	-1 544	-1,8	-251	1 460
Juli	5 829	6 106	1 430	-1 707	-2,0	343	1 494
August	5 769	6 247	1 149	-1 627	-1,9	-681	1 480
September	6 423	6 287	1 060	-924	-1,1	-984	1 670
Endring i perioden				(Prosentpoeng)			
1981 Januar/september	163	-796	364	595	1,0	333	383
1982 " "	1 121	-432	-274	1 827	2,4	-1 067	1 142
1981 3. kvartal	452	170	264	18	0,1	427	245
1982 " "	1 227	544	63	620	0,7	-733	210

1) Se note 1, tabell 13.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 20. Balanse for statsbanker¹⁾ (Mill. kroner)

	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 606	1 011	827	765	696	719	1 155
Utlån i alt	89 989	92 558	95 127	96 396	98 231	100 495	102 842
Herav:							
Til publikum	88 308	90 180	92 321	94 309	96 033	97 290	99 574
Andre fordringer på statskassen	3 041	3 041	3 041	3 041	3 191	3 191	3 191
Andre aktiva, inkl. utgifter	2 570	6 007	6 450	4 316	3 184	6 689	8 001
Aktiva i alt	97 206	102 617	105 445	104 518	105 302	111 094	115 189
fhendehaverobligasjonslån							
Herav:							
I norske kroner	8 628	9 687	10 473	10 482	10 768	12 159	12 028
I utenlandsk valuta	12 844	12 538	12 955	13 243	13 108	12 704	13 950
Andre lån	66 549	69 526	69 016	70 980	71 524	74 059	74 573
Aksjekapital, fond m.v.	6 055	6 057	6 116	6 575	6 694	6 695	6 779
Andre passiva, inkl. inntekter	3 130	4 809	6 885	3 238	3 208	5 477	7 859
Passiva i alt	97 206	102 617	105 445	104 518	105 302	111 094	115 189

¹⁾ Eksklusive Postgiro og Postsparebanken.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 21. Balanse for private finansieringsselskaper (Mill. kroner)

	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982
Leasingselskaper						
Bankinnskudd	3	2	5	2	3	4
Utlån til publikum	39	30	23	30	51	44
Utlån til andre sektorer						
Leasing	381	397	418	464	499	553
Andre aktiva	57	72	87	109	56	77
Aktiva i alt ¹⁾	480	501	533	605	609	678
Lån fra andre enn banker	273	278	290	309	340	383
Lån fra banker	45	51	47	59	71	78
Kapital, fond m.v.	78	78	80	83	80	81
Andre passiva	84	94	116	154	118	136
Passiva i alt	480	501	533	605	609	678
Andre finansieringsselskaper						
Bankinnskudd	698	641	545	720	963	678
Utlån til publikum	3 733	3 758	3 909	3 867	4 184	4 276
Utlån til andre sektorer	527	526	447	534	576	843
Leasing	1 165	1 275	1 463	1 835	2 061	2 504
Andre aktiva	543	740	1 974	1 064	652	1 004
Aktiva i alt ¹⁾	6 666	6 940	8 338	8 020	8 436	9 305
Lån fra andre enn banker	4 259	4 381	4 350	4 758	5 504	6 022
Lån fra banker	641	620	774	816	977	982
Kapital, fond m.v.	820	862	863	908	925	1 009
Andre passiva	946	1 077	2 351	1 538	1 030	1 292
Passiva i alt	6 666	6 940	8 338	8 020	8 436	9 305

¹⁾ Utlån er fort netto.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 22. Balanse for private kredittforetak (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 807	3 574	2 884	2 791	2 982
Utlån i alt ¹⁾	32 100	33 695	35 286	35 748	37 764
Herav fra:					
a) Realkredittforetak	9 952	10 620	11 593	11 852	12 539
b) Skipsfinansieringsforetak	10 786	11 276	11 350	11 249	12 015
Andre aktiva	1 100	571	1 449	1 286	1 281
Aktiva i alt²⁾	35 235	37 840	38 689	38 910	41 139
Ihendehaverobligasjonslån	32 475	34 754	35 115	35 268	37 791
Annen gjeld	639	631	1 126	756	833
Kapital, fond m.v.	2 121	2 455	2 448	2 886	2 515
Passiva i alt	35 235	37 840	38 689	38 910	41 139

1) Før avskrivning. 2) Etter avskrivning.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 23. Balanseutdrag for livsforsikringselskaper (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Aktiva:						
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 524	1 412	2 132	2 498	2 724	2 546
Statsobligasjoner	5 190	4 679	4 728	4 808	4 759	4 718
Statsbankobligasjoner	345	405	387	417	374	376
Andre norske ihendehaverobligasjoner	11 598	12 817	13 346	14 010	14 820	15 598
Utlån til publikum	14 979	15 195	15 708	16 003	16 466	16 804
Utlån til andre sektorer	325	340	362	517	691	714
Andre spesifiserte aktiva	2 311	2 313	2 253	2 280	2 349	2 417
Balanseutdrag i alt	36 272	37 161	38 916	40 533	42 183	43 173

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 24. Balanseutdrag for skadeforsikringselskaper (Mill. kroner)

	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Kassebeholdning og bankinnskudd	3 776	4 080	4 284	4 155	4 079	4 164
Stats- og statsbankobligasjoner	1	1	1	1	1	1
Andre norske ihendehaverobligasjoner	95	127	114	123	145	140
Utlån til publikum	3 424	3 762	3 553	3 600	3 741	3 958
Utlån til andre sektorer	1 203	1 172	1 184	1 406	1 341	1 527
Andre spesifiserte aktiva	2 461	2 444	2 413	2 503	2 709	2 834
Aktiva i alt	10 960	11 586	11 549	11 788	12 016	12 624

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 25. Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
(Mill. kroner)

	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981	31/3 1982	30/6 1982	30/9 1982
Folketrygdfondet	16 973	17 540	17 548	18 395	18 496	19 118	19 389
Postsparebanken og Postgiro	3 810	3 761	3 896	3 832	4 380	4 837	4 954
Livsforsikringselskaper	16 269	17 133	17 901	18 462	19 235	19 953	20 692
Forretningsbanker	24 862	26 317	26 801	26 064	26 676	27 386	27 464
Sparebanker	19 114	19 715	20 419	21 043	21 259	22 032	22 016
Norges Bank	2 724	2 302	1 428	991	967	949	967
Private og kommunale pensjonskasser og -fond	2 882	2 974	3 068	3 227	3 432	3 617	3 728
Andre (Residual)	3 845	4 428	4 685	4 857	4 593	4 492	4 461
I alt ¹⁾	90 479	94 170	95 746	96 871	99 038	102 384	103 671

1) Her satt lik den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld i norske kroner, pålydende verdi. Siden institusjonenes beholdninger er oppført med bokført beløp, vil eventuelle kursjusteringer slå ut i restposten.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 26. Kreditt-tilførsel til private og kommuner (Mill. kroner)

	1.-3. kvartal		Budsjett for 1982 fra:	
	1981	Nasjonal- 1982	Nasjonal- budsjett 1982	budsjett 1983
Forretnings- og sparebanker i alt (ekskl. utlån med valutalisens) ¹⁾	8 556	9 500	9 600	11 000
PSV-lån	425	620	1 500	1 000
Forretningsbanker, ekskl. PSV-lån	4 992	6 475	4 450	5 450
Sparebanker, ekskl. PSV-lån	3 139	2 405	3 650	4 550
Private finansieringsselskaper ²⁾	1 000	1 500	..	1 630
Ekskl. factoring og leasing	400	..	400	400
Livsforsikring	850	1 088	2 200	2 500
Pensjonskasser og fond ²⁾	300	350		
Skadeforsikring	325	405	400	400
Statsbanker ³⁾	6 320	5 201	8 166	8 250
Private kredittforetak } Obligasjonsmarkedet } nettoemisjoner	8 862	5 824	9 000	8 500
A. Sum spesifisert kreditttilførsel fra innenlandske kilder (ekskl. utlån med valutalisens)	26 213	23 868	29 766	32 280
B. Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	1 702	2 167		
C. Direkte kapitalinngang fra utlandet	12 500 ⁴⁾	11 500 ⁴⁾
1) Direkte kapitalinngang til olje- og rørtransport				
2) Annen direkte nettokapitalinngang				
a) Sjøfart og oljeboring				
b) Andre "private og kommuner"				
c) Annen kapitalinngang og statistiske feil				
D. Sum spesifisert kreditttilførsel (A+B+C)	42 266	43 780

1) Inkl. spesialkvote, i budsjettet for 1982 250 mill. kroner, som er skjønnsmessig fordelt med 150 mill. kroner på forretningsbanker og 100 mill. kroner på sparebanker.

2) Anslag.

3) Inkl. Postgiro, Postsparebanken og Norges Bank.

4) Direkte kapitalinngang i alt, samt utlån med valutalisens fra norske banker til norske kunder.

Tabell 27a. Endringer i publikums likviditet (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+) Inndragning (-)	1/1-30/9		1/7-30/9		Siste 12 mndr. pr. 30/9	
	1981	1982	1981	1982	1981	1982
I Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v., ekskl. oljeskatter ¹⁾ (-)	7 572	8 261	3 612	2 072	13 350	10 132
II Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner ²⁾	6 712	3 581	2 677	1 403	9 862	5 871
Herav:						
Statsbankenes utlånsøkning	5 891	4 680	1 961	1 476	8 904	6 534
III Forretnings- og sparebankenes kreditttilførsel ³⁾ (+)						
og inntektsoverskudd (-)	9 630	6 708	1 826	1 536	19 264	16 712
Herav:						
Forretningsbankenes kreditttilførsel	8 676	8 554	2 412	2 729	10 105	9 671
Sparebankenes kreditttilførsel	5 273	4 145	1 155	188	8 242	7 184
IV Økning i skattefrie fondsavsetninger og banksparing med skattefradrag (-)	-423	-639	-120	-219	-1 594	-2 004
V Innenlandsk likviditetstilførsel (I+...IV)	23 491	17 911	7 995	4 792	40 882	30 711
VI Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	1 702	2 167	-161	1 186	2 965	2 438
VII Publikums netto valutasalg til de private banker, ekskl. salg i forbindelse med oljeskatter	-13 071	-10 343	-2 208	-2 617	-21 640	-15 599
VIII Endring i publikums likviditet i alt (V+VI+VII)	12 122	9 735	5 626	3 361	22 207	17 550
Herav:						
Sedler og mynt	496	311	1 078	1 122	1 047	1 143
Innskudd på anfordring	3 570	5 762	84	-216	5 617	4 726
Ubenyttede kassekreditter og byggelån	1 543	755	849	695	2 671	2 247
Tidsinnskudd ekskl. banksparing med skattefradrag	6 513	2 907	3 615	1 760	12 872	9 434
IX Endring i publikums likviditet i prosent av likviditetsmassen	6,3	5,0	3,2	1,7	13,7	9,5
(Oljeskatter)	14 037	14 929	1 326	1 529	26 113	28 123)

Merk: Publikum er i prinsippet definert som andre innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker.

1) Post I er restbestemt og inkluderer således "Uspesifisert tilførsel og statistiske feil". Videre omfatter posten den del av statens overskudd for lånetransaksjoner og statsbankenes inntektsoverskudd som gir innenlandsk likviditetsvirkning, trygdeforvaltningens inntektsoverskudd samt økning i inntækt på skattekonti i banker og Postgiro. Fra anslaget over statens inntektsoverskudd har en, for å komme fram til den innenlandske likviditetsvirkning, korrigert for statens oljeskatter og statens netto renter og stønader til utlandet. Trygdeforvaltningens inntektsoverskudd er antatt å svare tilnærmet til fondsopplegg i folketrygden (inkl. ufordelte renteinntekter) og økning i Rikstrygdeverkets plasseringer i form av kontolån til

statskassen og innskudd på Postgiro. Økning i Folketrygdfondet som følge av innlemming av andre trygder er holdt utenfor.

2) Omfatter publikums nettkjøp av stats- og statsbankobligasjoner (-), Folketrygdfondets nettkjøp av private og kommunale obligasjoner (+), statsbankenes utlånsøkning (+), statens spesifiserte utlånsøkning og aksjekjøp (+), kontolån til statskassen fra publikum (-) og kreditttilførsel fra Norges Bank, Postgiro og Postsparebanken (+).

3) Omfatter bankenes nettkjøp av private og kommunale obligasjoner, økning i utlån (ekskl. utlån med valutalisens) og økning i ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 27b. Sammensetningen av publikums likviditet (Mill. kroner)

Beholdningstill ved utgangen av perioden	Sedler og mynt	Innskudd på anfordring	Ubenyttede kasse- kreditter og byggelån	Sum	Tids- innskudd ¹⁾	Publikums likviditet i alt	Endring siste 12 mndr. i publikums likviditet i alt		
							Belop	%	
1970	7 284	8 270	6 420	21 974	28 050	50 024	5 708	12,9	
1971	7 999	9 448	7 525	24 972	31 162	56 134	6 110	12,2	
1972	8 754	11 321	8 355	28 430	34 310	62 740	6 602	11,8	
1973	9 444	12 890	8 901	31 235	38 511	69 746	7 006	11,2	
1974	10 779	14 581	9 821	35 181	42 243	77 424	7 678	11,0	
1975	12 392	16 746	11 868	41 006	48 210	89 216	11 792	15,2	
1976	14 257	19 760	13 663	47 680	56 782	104 462	15 246	17,1	
1977	16 089	22 929	14 743	53 761	67 364	121 125	16 663	15,9	
1978	17 060	24 930	15 796	57 786	76 774	134 560	13 425	11,1	
1979	Januar	16 355	25 628	16 347	58 330	78 792	137 122	14 038	11,4
	Februar	16 187	24 127	16 020	56 334	80 196	136 530	14 835	12,2
	Mars	16 166	24 634	16 105	56 905	79 751	136 656	14 770	12,1
	April	16 056	25 334	15 642	57 032	81 186	138 218	16 508	13,6
	Mai	16 011	24 097	15 996	56 104	80 225	136 329	14 220	11,6
	Juni	16 800	27 013	16 610	60 423	81 078	141 501	16 592	13,3
	Juli	16 505	27 385	17 866	61 756	82 061	143 817	17 318	13,7
	August	16 545	26 516	17 835	60 896	82 889	143 785	17 227	13,6
	September	17 653	27 621	17 511	62 785	82 772	145 557	18 435	14,5
	Oktober	17 109	28 021	18 375	63 505	85 011	148 516	17 860	13,7
	November	17 096	27 354	18 606	63 056	84 140	147 196	18 074	14,0
	Desember	17 731	27 839	18 804	64 374	88 805	153 179	18 619	13,8
1980	Januar	17 155	29 173	18 876	65 204	90 582	155 786	18 664	13,6
	Februar	16 926	27 041	18 671	62 638	91 537	154 175	17 645	12,9
	Mars	16 756	28 873	18 009	63 638	90 551	154 189	17 533	12,6
	April	16 583	27 801	18 088	62 472	91 624	154 096	15 878	11,5
	Mai	16 824	28 962	17 339	63 125	91 289	154 414	18 085	13,3
	Juni	17 134	31 427	17 977	66 538	91 358	157 896	16 395	11,6
	Juli	17 172	30 432	18 548	66 152	93 148	159 300	15 483	10,8
	August	17 394	29 881	18 713	65 988	94 959	160 947	17 162	11,9
	September	18 271	30 721	18 641	67 633	94 364	161 997	16 440	11,3
	Oktober	18 149	32 725	19 673	70 547	94 912	165 459	16 943	11,4
	November	18 119	30 300	19 403	67 822	95 382	163 204	16 008	10,9
	Desember	18 822	32 768	19 769	71 359	100 723	172 082	18 903	12,3
1981	Januar	18 329	33 774	20 046	72 149	103 856	176 005	20 219	13,0
	Februar	18 134	33 214	19 457	70 805	103 880	174 685	20 510	13,3
	Mars	17 703	31 532	19 331	68 566	103 730	172 296	18 107	11,7
	April	17 789	33 119	19 085	69 993	104 689	174 682	20 586	13,4
	Mai	18 006	31 653	19 221	68 880	103 767	172 647	18 233	11,8
	Juni	18 240	36 254	20 463	74 957	103 621	178 578	20 682	13,1
	Juli	18 609	35 174	21 430	75 213	105 282	180 495	21 195	13,3
	August	18 372	34 984	21 793	75 149	106 536	181 685	20 738	12,9
	September	19 318	36 338	21 312	76 968	107 236	184 204	22 207	13,7
	Oktober	19 462	36 754	23 091	79 307	107 557	186 864	21 405	12,9
	November	19 169	35 176	22 280	76 625	106 229	182 854	19 650	12,0
	Desember	20 150	35 302	22 804	78 256	113 763	192 019	19 937	11,6
1982	Januar	19 490	38 193	23 724	81 407	115 545	196 952	20 947	11,9
	Februar	19 213	36 018	22 791	78 022	115 710	193 732	19 047	10,9
	Mars	18 981	37 775	22 216	78 972	116 820	195 792	23 496	13,6
	April	19 047	37 292	22 236	78 575	115 855	194 430	19 748	11,3
	Mai	19 074	37 608	22 399	79 081	115 438	194 519	21 872	12,7
	Juni	19 339	41 280	22 864	83 483	114 910	198 393	19 815	11,1
	Juli	19 595	39 941	24 276	83 812	116 865	200 677	20 182	11,2
	August	19 141	39 092	23 667	81 900	116 963	198 863	17 178	9,5
	September	20 461	41 064	23 559	85 084	116 670	201 754	17 550	9,5

1) Eksklusive banksparing med skattefradrag og Folketrygdfondets innskudd på termin.

Tabell 28. Utvalgte økonomiske indikatorer (Sesongkorrigerte tall, 1975=100¹⁾)

	1979	1980	1981	1981	1982	% -vis endring siste 4		1982	Okt.	
						kvartaler	Aug.	Sept.		
Etterspørsel—Produksjon				K4	K1	K2	K3			
Detaljsetningsvolum	99,8	100,8	101,9	103,1	103,0	103,0	102,7	102,2	103,1	100,6
Utførte industriinvesteringer, verdi	100,3	127,9	154,0	157,9	153,9	143,8	—	—	—	—
Bygg igangsatt, i alt, 1000 m ²	494,8	480,6	486,9	472,8	610,4	507,6	455,4	418,6	473,7	436,6
Herav: Boliher	311,2	295,9	299,3	283,9	349,4	299,7	259,1	233,6	278,5	295,2
Bergverk og industri	40,3	43,8	52,0	47,7	74,2	60,9	53,0	62,5	45,3	28,7
Produksjon i bergverk m.v., industri og kraftforsyning	123,5	131,6	131,3	130,8	133,9	132,3	128,8	124,0	124,8	125,2
Produksjon for utvinning av råolje og gass ²⁾	368,0	456,9	446,9	454,7	505,8	444,4	393,8	396,9	380,0	390,5
Industriproduksjon i alt	99,3	100,5	99,4	98,8	99,6	97,9	96,3	95,5	97,9	95,5
Herav: Skjermet	101,1	104,4	103,1	103,2	104,4	101,7	104,0	107,4	106,5	101,4
Utekjører	115,7	112,3	110,6	108,9	107,4	109,4	102,0	104,8	105,8	101,9
Hjemmekjører	95,0	96,5	95,6	94,8	95,7	93,8	93,4	91,5	93,6	91,9
Arbeidsmarked										
Registrerte arbeidsløse, 1000	24,11	22,28	28,42	29,20	33,76	36,68	43,15	45,52	44,92	47,01
Ledige plasser, 1000	6,22	8,03	6,52	6,23	6,16	5,13	4,77	4,83	4,97	4,13
Sysseisatte i alt, 1 000 000	1,87	1,91	1,93	1,93	1,94	1,97	1,95	—	—	—
Priser — Kostnader										
Konsumpriser, 1979=100	100,0	110,8	126,0	130,5	135,5	138,2	142,0	141,9	142,9	144,1
Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien	132,7	143,6	155,4	159,3	159,5	158,5	—	—	—	—
Herav: Timekostnader	146,7	161,8	178,8	184,5	185,5	194,0	—	—	—	—
Timeproduktivet	110,5	112,9	115,1	115,8	117,7	123,6	—	—	—	—
Utenrikshandel — Markedsvekst										
Eksportvolum, trad. varer ³⁾ , 1970=100	131,7	131,9	132,9	134,0	132,8	129,3	131,6	—	—	—
Importvolum, — — —	138,1	152,9	152,6	155,7	153,2	160,7	162,8	—	—	—
Eksportpriser, — — —	204,4	230,4	250,6	264,8	255,2	260,4	253,8	—	—	—
Importpriser, — — —	201,5	227,8	234,0	240,5	244,1	233,3	241,8	—	—	—
Bytteforhold, — — —	101,4	101,2	107,1	110,1	104,5	111,6	104,9	—	—	—
Varebalanse, — — —, mrd. kr.	-24,38	-35,22	-33,09	-8,54	-9,02	-9,37	-10,32	-3,16	-4,17	-3,11
Varebalanse, u/skip og plattform, mrd. kr.	-2,39	6,18	13,70	3,02	3,66	2,74	3,92	—	—	—
Ind.prod. viktigste markedsland	112,9	112,5	111,8	111,5	110,9	111,8	—	1,34	0,29	1,63
Importvolum, viktigste markedsland	127,6	126,1	120,7	123,1	—	—	—	—	—	—
Konkurransendikatorer ⁴⁾										
Relative LPE i industrien	101,5	102,0	104,1	105,8	106,3	105,7	—	—	—	—
Relative eksp.priser, bearb. varer	86,6	90,6	87,2	87,9	86,7	85,6	—	—	—	—
Relative engrospriser	88,7	91,6	89,0	88,7	90,1	91,8	—	—	—	—

1) 1975 er basisår for alle serier der ikke noe annet er angitt.

2) Faktiske tall.

3) Uten skip, plattform, råolje og gass.

4) To kvartalers glennomsnitt av sesongkorrigerte tall.

Kilde: Originaltallene er i hovedsak hentet fra Statistisk Sentralbyrå og IMF, og de er sesongkorrigert ved hjelp av

X—11 Census Method, multiplikativ metode.

Registrerte arbeidsløse er sesongkorrigert ved additiv versjon av X—11.

Tabell 29. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	3. kvartal 1981		4. kvartal 1981		1. kvartal 1982		2. kvartal 1982		3. kvartal 1982	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Veksler										
Rente	11,9	13,0	12,0	13,1	12,0	13,1	12,1	13,7	12,1	13,8
Provisjon	1,4	2,0	1,3	1,9	1,3	2,2	1,3	2,2	1,3	2,2
Engangsprovisjon	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,2	0,6	0,2	0,6
Utlån mot avbetalingskontrakt										
Rente	12,7	14,1	13,1	14,1	13,0	14,1	13,1	14,2	13,0	14,3
Provisjon	0,5	1,5	0,7	1,4	0,8	1,5	0,8	1,5	0,8	1,4
Engangsprovisjon	0,2	0,8	0,2	0,8	0,2	0,8	0,2	0,9	0,2	0,9
Kassekreditter										
Rente	12,6	12,7	12,6	12,7	12,7	12,8	12,7	12,8	12,8	12,9
Provisjon	0,8	1,5	0,7	1,4	0,8	1,5	0,8	1,5	0,8	1,5
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,2	0,8	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	7,9	8,1	7,9	8,1	8,7	9,4	9,0	9,6	9,0	9,7
Provisjon	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4
Engangsprovisjon	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	10,8	11,4	11,2	11,7	11,3	11,9	11,5	12,0	11,5	12,1
Provisjon	1,4	1,7	1,4	1,6	1,4	1,8	1,4	1,8	1,4	1,8
Engangsprovisjon	0,2	0,5	0,3	0,6	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5
Andre utlån under 1 år										
Rente	10,3	14,6	10,6	14,9	10,8	15,1	11,1	15,5	11,4	15,7
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6
Parter i ansvarlig lånekapital										
Rente	-	-	-	-	9,1	13,3	9,1	13,3	11,7	14,9
Provisjon	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5
PSV-lån										
Rente	-	-	-	-	10,3	11,1	10,4	11,7	10,7	11,7
Provisjon	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	-	-	-	-	0,2	0,6	0,2	0,6	0,3	0,5
Andre utlån 1 år og over										
Rente	-	-	-	-	10,5	15,3	10,7	15,5	11,3	15,7
Provisjon	-	-	-	-	0,0	1,1	0,0	1,1	0,0	1,0
Engangsprovisjon	-	-	-	-	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6
Utlån i alt										
Rente	11,9	12,4	10,5	13,9	12,0	12,5	12,1	12,6	12,2	12,7
Provisjon	0,9	1,5	0,4	1,3	0,9	1,5	0,9	1,5	1,0	1,6
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Kortsiktige utlån²⁾										
Rente	12,2	12,6	12,2	12,7	12,3	12,7	12,4	12,8	12,5	12,8
Provisjon	0,8	1,5	0,9	1,5	0,9	1,5	0,9	1,5	0,9	1,5
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Mellomlange og langsiktige utlån²⁾										
Rente	10,0	15,0	10,3	15,1	10,5	15,4	10,7	15,5	11,3	15,7
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,1	0,0	1,1	0,0	1,0
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6	0,4	0,6

1) Rente og provisjon i prosent p.a.

Engangsprovisjon i prosent av lånebeløp.

Rente- og provisjonssatsene er veide gjennomsnitt av det de enkelte banker oppgir som vanlig laveste, henholdsvis høyeste sats for de forskjellige arter av utlån. Provisjonssatsene for kassekreditt og byggelån refererer seg til bevilgede beløp.

2) Refererer seg til tilsvarende begrep i finansministerens renteerklæring.

Kortsiktige utlån omfatter: Veksler, utlån mot avbetalingskontrakter, kassekreditter, byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker, og andre utlån med løpetid under ett år.

Mellomlange og langsiktige utlån omfatter: Parter i ansvarlig lånekapital og andre utlån med løpetid ett år og over.

Merk: Oppgavene fra bankene er for øvrig beheftet med en viss usikkerhet, og små endringer i tallene må ikke tillegges noen vekt.

Tabell 30. Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	3. kvartal 1981		4. kvartal 1981		1. kvartal 1982		2. kvartal 1982		3. kvartal 1982	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Veksler										
Rente	13,5	14,3	13,6	14,6	13,5	14,4	13,6	14,5	13,7	14,6
Provisjon	0,7	1,3	0,4	1,2	0,6	1,3	0,6	1,3	0,6	1,2
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,2	0,6	0,4	0,8	0,1	0,5	0,3	0,7
Utlån mot avbetalingskontrakt										
Rente	14,4	15,0	14,5	15,0	14,3	15,1	14,4	15,1	14,5	15,2
Provisjon	0,4	1,4	0,2	1,5	0,3	1,5	0,3	1,5	0,2	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,3	0,7	0,3	0,8	0,2	0,8	0,3	0,8
Kassekreditter										
Rente	11,7	12,2	11,8	12,4	11,8	12,4	11,9	12,7	12,0	12,7
Provisjon	0,9	1,4	0,7	1,5	0,8	1,5	0,7	1,5	0,6	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,7	0,1	0,7
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	7,9	7,9	8,0	8,0	8,5	8,6	8,7	8,7	8,9	8,9
Provisjon	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,4
Engangsprovisjon	0,1	0,4	0,1	0,5	0,1	0,5	0,1	0,5	0,1	0,5
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker										
Rente	10,9	11,3	11,3	11,6	11,3	11,9	11,3	12,0	11,4	12,0
Provisjon	1,4	1,6	1,4	1,6	1,4	1,7	1,4	1,5	1,4	1,7
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
Andre utlån under 1 år										
Rente	11,2	14,8	11,6	14,7	11,4	13,9	10,6	15,2	11,8	15,3
Provisjon	0,0	0,8	0,0	0,9	0,0	0,3	0,0	1,3	0,0	0,7
Engangsprovisjon	0,5	0,8	0,2	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Parter i ansvarlig lånekapital										
Rente	-	-	-	-	11,2	12,8	11,6	13,3	11,1	12,9
Provisjon	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	-	-	-	-	0,0	0,5	0,0	0,5	0,0	0,5
PSV-lån										
Rente	-	-	-	-	9,7	10,7	10,0	11,2	10,4	11,6
Provisjon	-	-	-	-	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Engangsprovisjon	-	-	-	-	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	0,6
Andre utlån 1 år og over										
Rente	-	-	-	-	10,1	14,5	10,0	14,7	10,5	15,0
Provisjon	-	-	-	-	0,0	0,2	0,0	0,4	0,0	0,3
Engangsprovisjon	-	-	-	-	0,3	0,7	0,3	0,6	0,3	0,7
Utlån i alt										
Rente	10,9	11,4	10,1	13,4	11,1	11,7	11,1	11,9	11,3	12,0
Provisjon	1,0	1,4	0,3	1,4	1,0	1,5	1,0	1,5	0,9	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
Kortsiktige utlån²⁾										
Rente	11,5	12,1	11,8	12,4	11,6	12,3	11,6	12,5	11,8	12,6
Provisjon	1,0	1,5	0,9	1,5	1,0	1,6	1,0	1,5	0,9	1,6
Engangsprovisjon	0,3	0,7	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,2	0,6
Mellomlange og langsiktige utlån²⁾										
Rente	10,0	14,4	10,1	14,1	10,1	14,5	10,0	14,7	10,5	15,0
Provisjon	0,0	0,2	0,0	0,1	0,0	0,2	0,0	0,4	0,0	0,3
Engangsprovisjon	0,2	0,8	0,3	0,7	0,3	0,7	0,3	0,6	0,3	0,7

1) og 2) Se noter til tabell 29.
Se for øvrig merknad til tabell 29.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 31. Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår Under 1 år 1 år og over	Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
4. kvartal 1980										
Lavest	0,2	5,0	1,2	5,0	7,5	7,9	7,2	7,5	7,2	5,8
Høyest	3,1	5,2	3,5	5,0	7,9	9,6	12,0	7,5	10,3	8,8
1. kvartal 1981										
Lavest	0,3	5,0	0,7	5,0	7,6	8,9	6,7	7,6	7,0	5,5
Høyest	3,3	6,1	3,5	5,0	8,1	10,1	11,9	7,6	10,8	9,1
2. kvartal 1981										
Lavest	0,3	5,2	0,9	5,0	7,6	8,9	7,3	7,7	7,4	5,8
Høyest	3,1	6,3	3,3	5,0	8,2	10,1	12,4	7,7	11,3	9,4
3. kvartal 1981										
Lavest	0,3	5,1	0,7	5,0	7,6	9,0	7,2	7,7	7,3	5,7
Høyest	1,8	6,1	2,1	5,0	8,2	10,2	12,6	7,7	11,3	9,1
4. kvartal 1981										
Lavest	0,3	5,0	1,7	5,0	7,1	9,0	8,0	7,5	7,5	6,3
Høyest	1,6	5,6	2,8	5,1	7,8	10,6	14,3	7,5	10,8	9,4
1. kvartal 1982										
Lavest	0,4	5,1	1,7	5,0	7,1	9,2	8,2	7,6	7,7	6,4
Høyest	2,2	5,7	3,2	5,1	8,0	10,8	14,0	7,6	10,8	9,2
2. kvartal 1982										
Lavest	0,4	5,0	1,7	5,0	6,9	9,2	8,2	7,6	7,6	6,4
Høyest	2,0	5,8	3,1	5,1	8,0	10,9	15,5	7,6	11,5	9,7
3. kvartal 1982										
Lavest	0,8	5,1	2,0	5,0	6,9	9,3	8,0	7,6	7,5	6,4
Høyest	2,6	5,8	3,5	5,1	8,0	11,0	14,9	7,6	11,3	9,6

1) Se merknad til tabell 29

Kilde: Norges Bank.

Tabell 32. Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	L. anglids- sparing	Ternun og andre vekst- 1 år	Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Allc innskudd
4. kvartal 1980										
Lavest	1,1	4,8	2,6	5,0	7,4	7,8	6,9	7,5	6,8	6,1
Høyest	4,1	6,1	4,9	5,0	7,7	10,2	11,6	7,5	8,2	7,6
1. kvartal 1981										
Lavest	1,1	4,9	2,6	5,0	7,5	7,9	6,8	7,5	6,9	6,1
Høyest	3,9	6,3	4,9	5,1	7,7	10,3	11,8	7,6	8,3	7,7
2. kvartal 1981										
Lavest	1,2	4,9	2,6	5,0	7,4	8,0	7,0	7,6	6,9	6,1
Høyest	3,7	6,5	4,8	5,1	7,8	10,6	12,0	7,6	8,4	7,3
3. kvartal 1981										
Lavest	1,5	5,0	2,8	5,0	7,4	8,0	7,2	7,6	7,0	6,2
Høyest	3,5	6,5	4,6	5,1	7,8	10,7	11,5	7,6	8,4	7,7
4. kvartal 1981										
Lavest	1,0	5,0	2,8	5,0	7,4	8,0	7,5	7,5	6,9	6,1
Høyest	2,7	6,6	4,4	5,0	7,8	10,7	11,9	7,5	8,0	7,3
1. kvartal 1982										
Lavest	3,2	4,9	4,1	5,1	7,5	8,0	6,9	7,6	6,9	6,4
Høyest	4,7	6,7	5,8	5,0	7,9	10,8	12,7	7,6	8,2	7,8
2. kvartal 1982										
Lavest	1,7	4,9	3,4	5,0	7,5	7,9	6,9	7,6	6,8	6,3
Høyest	3,8	7,0	5,5	5,2	7,9	10,9	13,1	7,6	8,3	7,9
3. kvartal 1982										
Lavest	3,1	4,9	4,0	5,1	7,4	7,9	7,0	7,6	6,9	6,4
Høyest	5,2	6,9	6,0	5,1	7,9	11,0	13,7	7,6	8,4	8,0

1) Se merknad til tabell 29.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 33. Kortsiktige rentesatser (Prosent p.a.)

	Interbankrenten — dagslån. Gjennomsnitt		Renter på NOK, beregnet på grunnlag av terminkurser. Gjennomsnitt		Marginalren- ten på banke- nes lån i Norges Bank pr. utgangen av måneden ¹⁾	Gjennomsnitts- renten på bankenes lån i Norges Bank	
			1 mnd.	3 mnd.			
1980	Januar	9,9	10,9	11,8	11,5	11,3	
	Februar	9,5	11,9	12,1	11,5		
	Mars	12,8	13,4	14,0	14,2		12,5
	April	13,9		14,2	14,4		12,7
	Mai	13,3	11,5	13,9	12,7		12,6
	Juni	9,6		10,2	10,3		12,7
	Juli	9,1	10,3	9,8	10,2		10,4
	August	11,4		12,3	11,9		12,2
	September	11,8	11,0	13,8	13,0		11,8
	Oktober	10,1		11,0	11,7		11,9
	November	11,5	11,3	12,6	12,7		11,6
	Desember	11,0		10,0	11,8		11,6
1981	Januar	10,5	11,0	11,4	10,9	11,4	
	Februar	12,5	11,5	12,9	12,8		11,6
	Mars	10,5	11,0	11,2	12,3		10,2
	April	11,5		11,7	11,9		11,5
	Mai	11,8	12,1	12,1	12,7		12,5
	Juni	12,3		12,7	13,0		12,6
	Juli	11,9	12,2	13,5	13,8		11,0
	August	12,5		13,0	13,7		12,3
	September	10,7	11,0	12,9	13,6		10,6
	Oktober	11,3		13,6	13,9		12,1
	November	13,6	16,1	15,0	14,0		11,3
	Desember	18,6		17,7	15,4		11,1
1982	Januar	11,8	13,3	13,8	11,9	10,7	
	Februar	12,1	12,0	13,0	14,0		12,6
	Mars	13,0	15,5	15,1	15,2		12,5
	April	18,0		20,4	16,9		12,5
	Mai	16,9	14,7	19,8	17,1		12,2
	Juni	12,5		15,0	15,5		12,6
	Juli	17,1	15,1	17,9	16,5		10,9
	August	13,0		14,7	14,9		11,1
	September	12,1	13,7	13,4	14,8		10,9
	Oktober	15,3		16,3	15,6		11,0

1) Marginalrenten er renten på bankenes dyreste lån i Norges Bank.

Tabell 34. Gjennomsnittlige rente- og provisjonssatser på disponerte utlån i norske kroner pr. utgangen av året ¹⁾

	1979		1980		1981	
	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner
Vekstler						
Forretningsbanker	11,3	12,3	12,2	13,1	12,7	13,6
Sparebanker	11,5	12,0	12,6	13,1	13,5	14,1
I alt	11,4	12,3	12,3	13,1	12,8	13,7
Utlån mot avbetalingskontrakt						
Forretningsbanker	12,4	12,6	13,0	13,2	13,4	13,5
Sparebanker	12,3	12,6	13,2	13,5	14,2	14,4
I alt	12,3	12,6	13,0	13,2	13,6	14,3
Kassekreditter						
Forretningsbanker	10,1	12,8	11,1	14,0	12,6	14,9
Sparebanker	9,7	11,6	10,9	12,9	12,2	14,1
I alt	10,0	12,5	11,1	13,7	12,5	14,7
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker						
Forretningsbanker	7,6	9,7	8,2	10,4	8,5	10,9
Sparebanker	7,5	9,6	8,0	10,0	8,1	11,0
I alt	7,6	9,6	8,1	10,2	8,3	11,0
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker						
Forretningsbanker	10,2	12,6	10,7	13,2	11,6	14,2
Sparebanker	9,7	11,8	10,6	12,8	11,3	13,5
I alt	10,0	12,3	10,6	13,0	11,5	13,9
Andre utlån under et år						
Forretningsbanker	10,1	10,1	9,0	9,0	11,3	11,3
Sparebanker	11,5	11,5	12,7	12,7	13,6	13,6
I alt	10,5	10,5	10,1	10,1	11,9	11,9
Parter i ansvarlig lånekapital						
Forretningsbanker	11,0	11,0
Sparebanker	11,7	11,7
I alt	11,4	11,4
PSV-lån						
Forretningsbanker	9,3	9,3
Sparebanker	9,8	9,8
I alt	9,6	9,6
Andre utlån et år og over						
Forretningsbanker	12,2	12,2
Sparebanker	11,9	11,9
I alt	12,1	12,1
Utlån i alt						
Forretningsbanker	10,5	11,6	11,4	12,5	12,1	12,7
Sparebanker	10,1	10,6	11,3	11,8	11,7	12,1
I alt	10,3	11,1	11,4	12,2	12,0	12,4
Kortsiktige utlån²⁾						
Forretningsbanker	10,3	12,5	11,1	13,4	12,4	14,2
Sparebanker	10,0	11,7	11,1	12,9	11,9	13,8
I alt	10,3	12,3	11,1	13,9	12,2	14,1
Mellomlange og langsiktige utlån²⁾						
Forretningsbanker	10,9	11,0	11,9	11,9	12,2	12,2
Sparebanker	10,4	10,4	11,7	11,7	11,9	11,9
I alt	10,6	10,7	11,8	11,8	12,0	12,0

1) Rente- og provisjonssatsene er veide gjennomsnitt i prosent p.a. Provisjonssatsene for kassekreditter og byggelån er beregnet ved å ta hensyn til utnyttingsgraden av bevilgede beløp i de enkelte banker.

2) Tilsvarende henholdsvis "kortsiktige" og "mellomlange og langsiktige" utlån i finansministerens renteekklæringer. Se fotnote 2 til tabell 29.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 35. Gjennomsnittlige rentesatser på innskudd fra kunder i alt.
Pr. utgangen av året

	1979		1980		1981	
	Forretn.- banker	Spare- banker	Forretn.- banker	Spare- banker	Forretn.- banker	Spare- banker
Bankinnskudd på anfordring	3,5	3,2	4,3	4,1	4,5	4,7
Folioinnskudd	3,3	2,1	3,9	2,6	4,1	3,1
Lønnskonti	4,5	4,7	5,5	5,8	5,6	6,1
Bankinnskudd på tid	8,4	7,0	8,9	7,3	9,6	7,8
På oppsigelse	6,9	6,6	7,0	6,8	7,3	7,1
3 måneder	5,2	5,1	5,0	5,1	5,0	5,1
12 måneder	7,6	7,6	7,6	7,7	7,7	7,7
Langtidssparing o.l.	9,4	9,3	10,0	9,7	10,3	10,3
Termininnskudd	10,4	8,4	10,0	9,0	11,3	9,1
Under 1 år i alt	12,3	9,9	10,8	11,9	13,5	8,1
I utenlandsk valuta	12,0	—	—	—	—	—
1 år og over i alt	8,4	8,3	9,7	8,5	10,6	9,3
I utenlandsk valuta	14,0	—	—	—	—	—
Innskudd på andre vilkår	9,9	9,1	10,5	9,5	11,6	10,5
Under 1 år i alt	9,9	9,2	10,6	9,6	11,7	10,7
I utenlandsk valuta	12,8	9,1	14,6	—	12,7	—
1 år og over i alt	9,2	8,9	9,7	9,1	10,5	9,7
I utenlandsk valuta	9,0	—	10,3	—	15,5	—
Bundne innskudd i alt	7,9	7,5	7,5	7,5	7,5	7,6
Banksparing med skattefradrag	8,0	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5
Andre bundne innskudd	7,0	7,3	7,6	7,5	7,9	7,3

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 36. Rente- og kredittprovisjonsinntekter i prosent av midlere trukne utlån til norske låntakere (Prosent p.a.)

	1979		1980		1981	
	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner	Renter	Renter og provisjoner
Veksler						
Forretningsbanker	12,0	14,7	12,5	15,3	12,7	15,6
Sparebanker	12,2	14,3	12,7	14,8	13,7	15,9
I alt	12,0	14,6	12,5	15,3	12,9	15,7
Utlån mot avbetalingskontrakt						
Forretningsbanker	12,0	13,5	12,3	13,6	13,3	14,6
Sparebanker	12,1	13,0	12,5	13,4	13,4	14,3
I alt	12,0	13,4	12,4	13,6	13,3	14,6
Kassekreditter						
Forretningsbanker	11,0	14,4	11,7	15,3	13,4	16,8
Sparebanker	10,5	13,5	10,8	13,7	12,5	15,4
I alt	10,9	14,2	11,5	14,9	13,2	16,5
Boligbyggelån godkjent av statens boligbanker						
Forretningsbanker	7,6	10,0	8,0	10,0	8,2	10,8
Sparebanker	7,6	9,8	7,6	9,7	8,1	10,3
I alt	7,6	9,9	7,8	10,0	8,1	10,5
Byggelån i alt ekskl. boligbyggelån godkjent av statens boligbanker						
Forretningsbanker	10,2	12,8	10,3	12,9	10,8	13,5
Sparebanker	9,6	11,8	10,0	12,3	11,0	13,4
I alt	10,0	12,5	10,2	12,7	10,9	13,5
Andre utlån under et år²⁾						
Forretningsbanker	10,2	10,7	12,3	12,8	12,4	13,0
Sparebanker	10,7	11,2	12,2	12,5	14,2	15,0
I alt	10,3	10,8	12,3	12,7	12,9	13,5
Parter i ansvarlig lånekapital						
Forretningsbanker	9,8	9,8
Sparebanker	9,8	10,4
I alt	9,8	9,9
PSV-lån						
Forretningsbanker	8,8	9,0
Sparebanker	9,9	10,0
I alt	9,4	9,6
Andre utlån et år og over						
Forretningsbanker	12,3	12,6
Sparebanker	12,4	12,6
I alt	12,3	12,6
Utlån i alt						
Forretningsbanker	10,8	12,4	11,5	13,1	12,4	13,9
Sparebanker	10,4	11,2	10,9	11,7	12,1	12,9
I alt	10,6	11,8	11,3	12,4	12,2	13,4
Kortsiktige utlån³⁾						
Forretningsbanker	10,9	13,7	11,5	14,5	12,8	15,7
Sparebanker	10,4	12,7	10,7	13,1	12,2	14,7
I alt	10,7	13,4	11,3	14,1	12,6	15,4
Mellomlange og langsiktige utlån³⁾						
Forretningsbanker	10,9	11,2	11,5	11,8	12,3	12,6
Sparebanker	10,7	10,9	11,2	11,4	12,3	12,5
I alt	10,8	11,0	11,4	11,6	12,3	12,5

1) Prosentatsene for kredittprovisjoner i denne tabellen relaterer seg til trukne utlån og kan derved ha et annet innhold enn i tabell 29 og 30.

2) Rentesatsen påvirkes sterkt av endringer i fordelingen på ulike typer utlån under denne utlånsart.

3) Se fotnote til tabell 29.

Merk: De midlere trukne utlån er basert på tall pr. utgangen av de enkelte måneder. Dersom disse ultimotalt ikke er representative for de reelle gjennomsnitt, vil de beregnede prosenttall kunne gi et feil bilde.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 37. Renteulgifter i prosent av midlere innskudd fra norske kunder (Prosent p.a.)

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfordring i alt	Oppsigelse		Langtids- sparing	Termin og andre vilkår		Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd	
				3 mndr.	12 mndr.		under 1 år	1 år og over				
Forretnings-												
banker												
1976	1,2	1,7	1,3	3,8	5,7	..	7,2	7,0	5,8	6,0	4,7	
1977	1,3	2,0	1,4	3,9	5,7	..	8,1	8,0	5,8	6,5	5,2	
1978	2,3	2,6	2,3	4,9	7,21	..	9,4	8,31	7,3	7,8	6,5	
1979	3,2	3,0	3,2	4,9	7,4	9,7	9,7	8,5	7,3	8,1	6,9	
1980	3,8	4,5	3,9	4,9	7,3	9,8	11,6	9,5	7,4	9,0	8,0	
1981	6,5	5,3	6,1	4,8	7,4	10,0	12,5	10,7	7,4	9,7	9,0	
Spare-												
banker												
1976	0,8	2,1	1,4	3,9	5,8	..	6,5	6,6	5,9	5,1	4,5	
1977	1,2	2,2	1,6	3,9	5,8	..	6,9	6,7	5,9	5,1	4,5	
1978	1,8	3,0	2,3	4,9	7,31	..	8,5	7,8	7,4	6,5	5,8	
1979	2,1	3,6	2,7	5,0	7,5	8,9	8,9	8,6	7,4	6,8	6,2	
1980	2,4	5,0	4,0	5,0	7,4	9,7	10,9	8,7	7,5	7,4	6,9	
1981	2,8	6,0	4,4	5,0	7,5	10,1	10,7	9,8	7,4	6,8	6,4	

1) Langtidssparing (inkl. sparebrev o.l.) er utskilt som egen innskuddsart med virkning fra 31/12 1978. I tabellen er langtidssparing tatt med delvis under 12 måneders oppsigelse og delvis under termin og andre vilkår 1 år og over. Merk: De midlere innskudd er basert på tall pr. utgangen av de enkelte måneder. Dersom disse ultimottall ikke er representative for de reelle gjennomsnitt, vil de beregnede prosenttall kunne gi et feil bilde.

Norges Bank Oslo

	<i>Postadresse</i>	<i>Telefon</i>	<i>Telex</i>
Hovedsetet	Postboks 336 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 21 20	71369 nbank n
Valutaavdelingen	Postboks 735 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 01 50	71375 nbfdp n

Norges Banks seddel- og myntproduksjon

Norges Banks Seddeltrykkeri	Nedre Slottsgt. 1 b, Oslo 1	(02) 42 70 80	19888 nbs n
Den Kongelige Mynt	Postboks 53, 3601 Kongsberg	(03) 73 14 86	17211 mynt n

Norges Banks avdelinger

Arendal	Postboks 23, 4801 Arendal	(041) 26110	21760 nba n
Bergen	Postboks 699, 5001 Bergen	(05) 31 81 50	42155 nbber n
Bodo	Postboks 114, 8001 Bodo	(081) 21060	64353 nbbo n
Drammen	Postboks 86, 3001 Drammen	(03) 83 74 91	19790 nbd n
Fredrikstad	Postboks 158, 1601 Fredrikstad	(032) 16575	19820 nbfd n
Gjøvik	Postboks 13, 2801 Gjøvik	(061) 75100	19830 nbgk n
Halden	Postboks 278, 1751 Halden	(031) 80511	19840 nbhdn n
Hamar	Postboks 115, 2301 Hamar	(065) 27754	19860 nbhm n
Hammerfest	Postboks 55, 9601 Hammerfest	(084) 11344	64354 nbhf n
Haugesund	Postboks 233, 5501 Haugesund	(047) 28500	42893 nbhd n
Kristiansand S.	Postboks 204, 4601 Kristiansand S.	(042) 23070	21880 nbch n
Kristiansund N.	Postboks 80, 6501 Kristiansund N.	(073) 72911	55261 nbcs n
Larvik	Postboks 140, 3251 Larvik	(034) 81300	21890 nbl n
Lillehammer	Postboks 208, 2601 Lillehammer	(062) 50045	71834 nblil n
Skien	Postboks 87, 3701 Skien	(035) 27540	21107 nbsk n
Stavanger	Postboks 18, 4001 Stavanger	(04) 52 00 00	33047 nbsta n
Tromsø	Postboks 475, 9001 Tromsø	(083) 81624	64141 nbtrm n
Trondheim	Postboks 564, 7001 Trondheim	(075) 28060	55056 nbtrh n
Vardo	Postboks 68, 9951 Vardo	(085) 87621	64355 nbvar n
Ålesund	Postboks 380, 6001 Ålesund	(071) 21710	42894 nbaal n

